

Tampereen yliopisto
Johtamiskorkeakoulu

Anni Kaukoranta

EUROOPAN UNIONI TIENHAARASSA
ANALYYSI SUOMEN SEKÄ ISO-BRITANNIAN IDENTITEETEISTÄ JA
INTRESSEISTÄ

Valtio-oppi
Pro gradu -tutkielma
Lokakuu 2012

Tampereen yliopisto

Johtamiskorkeakoulu

KAUKORANTA, ANNI: EUROOPAN UNIONI TIENHAARASSA – Analyysi Suomen sekä Iso-Britannian identiteeteistä ja intresseistä

Pro gradu -tutkielma, 95 s.

Valtio-oppi

Lokakuu 2012

Euroopan unioni (EU) on ajautunut euroalueen velkakriisiin myötä historiansa haastavimpaan tilanteeseen. Viime vuodet ovat kasvattaneet jäsenmaiden välisiä jännitteitä ja saaneet EU:n kaksitai monitahtiselle uralle, minkä vuoksi menestystarinasta saati unionin eheydestä ei tällä hetkellä puhuta. Mutta ”eurokriisiä” voi tarkastella myös potentiaalisena ponnahduslautana eurooppalaisen identiteetin ja yhteisön rakentumiselle mikäli viime vuosina lisääntynyt keskustelu yhteisistä kysymyksistä johtaa siihen, että eurooppalaiset asiat tulevat koetuiksi yhteisinä.

Tässä työssä arvioin, miten Suomen ja Iso-Britannian parlamenttikeskustelut vuosina 2010–2011 kuvaavat EU:n nykytilaa. Lähestyn kysymystä analysoimalla ja vertailemalla Suomen sekä Iso-Britannian identiteettejä ja intressejä, sekä tarkastelen millaisia johtopäätöksiä niistä voi tehdä laajemmin myös eurooppalaisella tasolla. Tutkielman teoreettinen viitekehys on sosiaalinen konstruktivismi. Mielestäni se soveltuu tutkielman kontekstiin hyvin, sillä EU:ta tarkasteltaessa tulee aineellisten premissien ohella huomioida myös idealistiset merkitykset, joihin liittyy olennaisesti identiteetit, intressit ja kulttuuri ylipäänsä. Teoreettinen osuus pohjautuu Alexander Wendtin teokseen *Social Theory of International Politics*, josta on tullut yksi tieteenalamme keskustelluimmista. Toinen keskeinen lähde on *Journal of European Public Policy* lehdessä julkaistu teemanumero sosiaalisen konstruktivismiin osuudesta Euroopan yhdentymisprosessin ymmärtämiseksi. Parlamenttikeskustelujen analysoinnissa hyödynnän laadullista sisällönanalyysiä.

Analyyksini loppupäätelmä on, että Suomi ja Iso-Britannia painottavat euroalueen velkakriisin hoidossa kansallista etua ja toimivat etupäässä kansallisen identiteetin mahdollistamissa rajoissa. Kriisin aikana lisääntynyt EU-tason kanssakäyminen ei ole rakentanut maiden intressejä ja identiteettejä eurooppalaisemmiksi vaan samaistuminen on yhä vahvasti sidoksissa kansallisuuteen. Johtopäätöksenä voi todeta, että Suomen EU-politiikka elää murroksessa Euroopan talouspoliittisen kehityksen seurauksena. Iso-Britannian osalta taasen ei ole liioiteltua sanoa, että maa on tienhaarassa suhteessaan Euroopan unioniin. Tutkielman edetessä käykin ilmeiseksi teoreettisen lähestymistavan sekä tutkimuksen aihealueen välinen suhde.

Työni osoittaa, että Suomi ja Iso-Britannia ilmentävät ajankohtaisesti EU:n hajanaisuutta. Keskeisiä tutkielmassa esille nousseita jakolinjoja löytyy muun muassa euroalueeseen kuuluvan EU:n eliittijoukon ja sen ulkopuolelle jääneiden jäsenvaltioiden, yhteisömetodin ja hallitustenvälisyyden kannattajien sekä kansallisen edun ja eurooppalaisen solidaarisuuden välillä.

SISÄLLYSLUETTELO

1. JOHDANTO	1
1.1. <i>TUTKIMUKSEN AIHEPIIRI</i>	1
1.2. <i>TUTKIMUKSEN ONGELMA JA MENETELMÄ</i>	3
1.3. <i>TUTKIELMAN RAKENNE</i>	5
2. EUROOPAN UNIONIN RAKENTUMINEN	8
2.1. <i>PÄÄPIIRTEITÄ EUROOPAN UNIONIN KEHITYSHISTORIASTA</i>	8
2.2. <i>TALOUS- JA RAHALIITTO – EU:N LIPPULAIVAPROJEKTI</i>	11
2.3. <i>SUOMI JA ISO-BRITANNIA EUROOPAN UNIONISSA</i>	14
2.3.1. Suomi – ennakoitavaa EU-politiikkaa liki kaksi vuosikymmentä.....	15
2.3.2. Iso-Britannia – 40 vuotta niskoittavaa EU-politiikkaa.....	18
3. TUTKIELMAN TEOREETTISET SUUNTAVIIVAT	23
3.1. <i>KONSTRUKTIVISMI TIETEENALASSA</i>	23
3.2. <i>MITÄ ON SOSIAALINEN KONSTRUKTIVISMI?</i>	28
3.2.1. Sosiaaliset rakenteet.....	29
3.2.2. Agentit.....	31
3.2.3. Anarkian kolme kulttuuria.....	32
3.2.4. Identiteetit ja intressit.....	34
3.2.5. Kommunikaation ja kielen merkitys.....	37
4. TUTKIELMAN METODOLOGISET LÄHTÖKOHDAT	40
4.1. <i>LAADULLINEN TUTKIMUS JA SISÄLLÖNANALYYSI</i>	41
4.2. <i>TUTKIMUSAINEISTO</i>	44
4.2.1. EU-politiikan valmistelu ja parlamentit.....	45
4.2.2. Suomen eduskunta.....	46
4.2.3. Iso-Britannian alahuone.....	48
4.3. <i>ANALYYSIN VAIHEET</i>	50
5. ANALYYSI	52
5.1. <i>IDENTITEETIT JA EU-POLITIIKKA</i>	52
5.1.1. Identiteetin määrittelyä sosiaalisen konstruktivismin mukaan.....	53
5.1.2. Eurooppalainen identiteetti.....	56
5.1.3. Suomen identiteetin tarkastelua.....	58
5.1.4. Iso-Britannian identiteetin tarkastelua.....	63
5.2. <i>INTRESSIT JA EU-POLITIIKKA</i>	67
5.2.1. Intressien määrittelyä sosiaalisen konstruktivismin mukaan.....	68
5.2.2. Suomen intressien tarkastelua.....	70
5.2.3. Iso-Britannian intressien tarkastelua.....	75
5.3. <i>IDENTITEETTIEN JA INTRESSIEN VERTAILUA</i>	81
6. LOPUKSI	85
6.1. <i>EUROOPAN UNIONIN NYKYTILASTA</i>	85
6.2. <i>TYÖN TARKASTELUA</i>	88
LÄHTEET	90

1. JOHDANTO

1.1. TUTKIMUKSEN AIHEPIIRI

Vivuttaminen, vakauttaminen, velkaantuminen - näitä sanoja on viime vuosina joutunut makustelemaan itse kukin. Talouden valuviat, rahamarkkinoiden hermoilu sekä Euroopan unionin (EU) sisäiset jännitteet ovat värittäneet keskustelua sekä hallinneet uutisointia siten, ettei mukana ole meinannut pysyä. Sen pystyy silti toteamaan, että unionin ja yhteisvaluutta euron tulevaisuus ei ole vielä kertaakaan näyttänyt näin haasteelliselta.

Tarina alkaa kuitenkin Yhdysvalloista, mistä talouden ongelmat sekä taantuminen levisivät maailmanlaajuisesti 2000-luvun puolivälin jälkeen. Yhdysvaltojen asuntomarkkinoiden hintakupla paljasti tuolloin, että kansalaisille oli myönnetty asuntolainoja, joihin heillä ei todellisuudessa ollut varaa. Pankit olivat hyvin harkitsemattomasti lainoittaneet asuntokauppoja, joihin kansalaiset olivat kernaasti tarttuneet. Myös investointipankit olivat huomanneet Yhdysvaltojen mittavilla asuntomarkkinoilla tuottomahdollisuuksia ja ryhtyneet ostamaan pankkien paketoimia epävarmoina pidettyjä asuntolainoja. Lisäksi lainoilla alettiin käydä johdannaiskauppaa, mikä herätti kansainvälisten sijoittajien kiinnostuksen.

Pian asuntojen hinnat kääntyivät Yhdysvalloissa kuitenkin laskuun. Monet velalliset jättivät lainanlyhennykset hoitamatta ja asuntolainoja heppoisin perustein myöntäneet pankit ajautuivat vaikeuksiin. Samoin investointipankkien ongelmat alkoivat kasaantua. Kun Lehman Brothers hakeutui yrityssaneeraukseen syksyllä 2008, oli päättäjien astuttava esiin ja rauhoitettava kaaostila. Useat valtiot päättivätkin ryhtyä avustamaan ongelmassa olevia pankkeja. Kriisi ennätti muutamassa vuodessa jättää jälkensä maailmantalouteen: pankit eivät lainanneet rahaa enää entisen lailla, yritykset olivat investoinneissaan yhä varovaisempia, valtioiden tulojen ja menojen välinen kuilu oli kasvanut entisestään.

Taloudellisten kriisien sanotaan käyttäytyvän virusten kaltaisesti: ne voivat hetkeksi laantua ennen kuin palaavat takaisin vahvempina ja muuntuneina ¹. Vuonna 2009 oli Euroopassa käännetty katse tulevaan, ja talous oli ruvennut elpymään. Finanssikriisin muuntumisesta suvereeniksi velkakriisiksi varoiteltiin kuitenkin jo tuolloin, sillä EU:n jäsenvaltiot olivat eläneet lainarahan turvin leveästi jo vuodenväliä. Erityisesti eteläiset jäsenvaltiot olivat euron käyttöönoton jälkeen harrastaneet löyhää taloudenhoitoa. Maailmanlaajuinen taantuma, Yhdysvaltojen finanssikriisi sekä rahamarkkinoiden

¹ Candelon ja Palm 2010, 81 – 82.

varovaisuus nostivat Euroopan korkotasoa, lainanhinta kallistui ja Euroopan tilanne mutkistui huomattavasti.

Samoihin aikoihin Kreikan uunituorehallitus paljasti monen yllätykseksi maan julkisen talouden alijäämän olevan ilmoitettuja lukuja suurempi. Kreikan lainojen takaisinmaksukykyä ryhdyttiin nopeasti pitää epävarmana, ja luottoluokituslaitokset päättivät alentaa maan luokitusastetta. Taloudelliset ongelmat alkoivat levitä Kreikan konkurssista myös muualle euroalueelle. Tämän jälkeen kriisipesäke on pysytellyt sitkeästi Euroopassa. Toistaiseksi velkakriisi on koetellut ankarimmin Kreikkaa, Portugalia, Irlantia ja Espanjaa, jotka ovat ajautuneet tilanteeseen, jossa avunsaaminen ulkopuolisilta on ollut välttämätöntä.

Tämä pro gradu -tutkielma ei kuitenkaan ole kertomus kriisin vaiheista vaan ajanjakso tarjoaa mielestäni oivat puitteet EU-tutkimukselle. Jäsenmaiden tukeutuminen EU:n, Kansainvälisen valuuttarahaston (IMF) sekä jäsenvaltioiden kukkaroille on ensikertaa ajanut euron ja unionin todelliseen puntarointiin. Onkin käynyt ilmi, ettei EU:n eheys ja yhteinen ääni ole parhaimmillaan aikana, jolloin geopoliittinen painopiste on siirtymässä transatlanttisesta trans-tyynenmeren suuntaan. Eurooppalaisten valtioiden vaikutusvallan lasku sekä nousevien maiden kuten Kiinan ja Intian esiinmarssi ovat tästä muutoksesta relevantteja esimerkkejä. Ilman muuta on selvää, että yksin eivät suuret valtiot - eurooppalaiset eritoten - voi tulevaisuuttaan rakentaa.

Vuosina 2010–2011 päähuomion veivät kriisin taltuttamiseksi tehdyt taloudelliset järjestelyt sekä luodut mekanismit. Mielestäni aihealue kävi kiinnostavammaksi kun keskusteluissa ryhdyttiin setvimään, miksi EU:ssa on euromaita ja sen ulkopuolelle jättäytyneitä jäsenvaltioita? Mitä tarkoittaa, kun tulee valita ruton ja koleran väliltä? Miksi kansalaiset tuomitsevat tukipaketit niin kovasanaisesti? Kuka EU:ssa oikein tekee päätöksiä? Onko päätösvalta valunut kansallisille parlamenteille? Millä mandaatilla britit Brysselissä neuvottelevat kun enemmistö kansasta ja osa päättäjistä EU:ta vastustavat? Missä on solidaarisuus? Mitä eurooppalaisuus nykypäivänä merkitsee? Seuraamalla aiheeseen liittyvää värikästä kansallista keskustelua, huippukokouksista lähetettyä uutisointia sekä osallistumalla ”eurokriisiä” käsitelleisiin seminaareihin olen tullut yhä vakuuttuneemmaksi, ettei kriisiä ratkaista pysyvästi yksinomaan taloudellisilla toimenpiteillä. Pitkittynyt kriisi voikin toimia ponnahduslautana eurooppalaisen identiteetin ja yhteisön rakentumiselle mikäli viime vuosina lisääntynyt keskustelu yhteisistä kysymyksistä johtaa siihen, että eurooppalaiset asiat tulevat koetuiksi yhteisinä.

Ponnistelut kriisin selättämiseksi ovat luoneet EU:sta kuvaa ensisijaisesti talous- ja rahaliittona. On totta, että taloudellinen yhteistyö on EU:n sydän ja sen lippulaivaprojekti. Kuitenkin EU tulisi pohjimmiltaan ymmärtää valtioiden muodostamana arvopohjaisena liittona, jonka yhdentymiskehitys perustuu yhteisiin ideoihin eli käsityksiin ihmisarvon kunnioittamisesta, tasa-arvosta, vapaudesta, kansanvallasta ja oikeusvaltion periaatteista. Tämän varaan unionia on alussa ryhdytty rakentamaan. Unionin tulevaisuuden kannalta keskeistä onkin, että jäsenmaat yhä jakavat nämä arvot ja haluavat toimia yhteisten tavoitteiden puolesta.

1.2. TUTKIMUKSEN ONGELMA JA MENETELMÄ

Tämän pro gradu -tutkielman tarkoitus on analysoida EU:n yhtenäisyyttä euroalueen velkakriisin aikaisina vuosina 2010–2011. Euroopan yhdentymisprosessi on edennyt kuluneiden vuosikymmenten saatossa pitkälle. EU on laajentunut Länsi-Euroopasta pitkälle entisen Neuvostoliiton alueelle ja sen toimivalta koskee nykyisin lähes jokaista politiikan osa-alueita. Haasteilta ja hajanaisuudelta ei EU ole aiemminkaan välttynyt. Esimerkiksi yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan osalta voi todeta, että yhteisen linjan löytyminen on ollut toistuvasti hankalaa. Näin oli muun muassa Irakin sodan kohdalla sekä Georgian konfliktin aikana. Kuitenkin menestystarinoiksikin nimettyjä saavutuksia on syntynyt. Sisämarkkinat, taloudellinen yhteistyö ja yhteisvaluutta euro mainitaan usein tästä todisteena. Harmillista onkin, että nykyinen kriisi on koetellut kovimmin juuri tätä yhteistyön vahvinta lenkkiä.

Tarkoitukseni ei suinkaan ole tehdä vertailevaa tutkimusta 27 jäsenvaltion välillä vaan näiden joukosta olen valinnut kaksi, Suomen sekä Iso-Britannian. Mielestäni näiden kahden vertailu tarjoaa tutkimukselle hyvät ja mielenkiintoiset lähtökohdat, sillä ne ilmentävät ajankohtaisesti Euroopan kaksitahtisuutta ja monikehäisyyttä. Suomi on pieni ja perifeerinen euroalueeseen kuuluva valtio, joka on velkakriisin aikana profiloitunut tavallista aktiivisemmaksi ja päättäväisemmäksi. Iso-Britannia taas on yksi unionin suurimmista ja vaikutusvaltaisimmista jäsenmaista, mutta se ei lukeudu euroalueeseen. Britannia leimataan usein vastahakoiseksi, ja viime vuosina se on pyrkinyt eristäytymään koko eurosotkusta.

Tutkielman varsinainen tutkimusongelma on, *miten Suomen eduskunnassa ja Englannin alahuoneessa vuosina 2010–2011 käydyt keskustelut kuvaavat Euroopan unionin nykytilaa*. Tutkimusongelmaa ratkon kahden konkreettisemmän kokonaisuuden tai tutkimuskysymyksen valossa, joihin vastaan aineiston analyysin sekä teoreettisen viitekehityksen avulla. Ensimmäinen kokonaisuus viittaa identiteetteihin ja toinen puolestaan kansallisiin intresseihin.

Tutkimusaineistoksi olen valinnut Suomessa ja Iso-Britanniassa käytyjä parlamenttikeskusteluja, jotka on käyty Kreikalle myönnetyn ensimmäisen tukipaketin jälkeen. Suomen keskustelut koskevat toukokuussa 2010 käsiteltyä toista lisätalousarviokeskustelua Kreikalle myönnettävästä lainasta, maaliskuussa 2011 käytyä välikysymyskeskustelua hallituksen kannanotoista Euroopan talouden vakauttamisneuvotteluissa sekä joulukuussa 2011 käytyä välikysymyskeskustelua euroalueen talouskriisiä koskevista ratkaisuksista. Iso-Britannian keskustelut, jotka olen suomentanut itse, ovat luonteeltaan hieman erilaisia. Ne koskevat pääministerin kolmen Eurooppa-neuvoston jälkeen kansanedustajille antamia selvityksiä ja niitä seuranneita keskusteluja. Debatit on käyty 21.6.2010, 27.6.2011 sekä 12.12.2011. Eduskunnan ja alahuoneen dokumentit ovat pitkäkököjä ja sisällöltään värikkäitä, ja ne ilmentävät sekä päättäjien että yleisemminkin yhteiskunnan näkemyksiä.

Tutkimusmenetelmäksi ja parlamenttikeskustelujen läpikäymiseksi olen valinnut sisällönanalyysin. Sisällönanalyysin voidaan nähdä eriytyneen kahteen suuntaan: laadulliseen (sisällön analyysi) ja määrälliseen (sisällön erittely) ¹. Analyysivaiheessa tulen hyödyntämään tätä laadullista suuntausta. Aineiston sisällönanalyysillä pyritään *ymmärtämään* tutkittavaa ilmiötä mahdollisimman holistisesti. Sisällönanalyysiä käytetään erityisesti kielen ja kommunikaation sisällön tutkimuksessa ², kuten tässäkin tutkielmassa on tarkoituksena. Sisällönanalyysi on todettu hyödylliseksi eri rakenteiden, toimijoiden sekä subjektien intressien tunnistamisessa. Lisäksi sisällönanalyysi auttaa identifioimaan lähtökohtia, joiden perusteella väittämiä voidaan tulkita.³ Näenkin, että valittu metodi soveltuu työn kontekstiin hyvin.

Parlamenttikeskustelujen ollessa pitkiä on tarpeen, että aineisto järjestetään aluksi tiiviiseen ja selkeään muotoon menettämättä kuitenkaan keskeisintä informaatiota. Sisällönanalyysin tarkoituksena onkin luoda selkeyttä aineistoon, minkä pohjalta voidaan tehdä luotettavia johtopäätöksiä tutkimuksen kohteesta. Analyysiprosessin voi kuvailla lyhyesti seuraavanlaisiksi: Ensimmäinen vaihe on aineistoon tutustuminen, minkä jälkeen suoritetaan pelkistäminen eli poistetaan aineistosta tutkimukselle epäolennainen tieto. Seuraavaksi aineisto puretaan ja ryhmitellään saatujen vastausten perusteella. Lopuksi tehdään uudelleen kokoava käsitteellistäminen, missä mahdollisesti yhdistetään mukaan myös tutkimukselle valittu teoreettinen

¹ Tuomi ja Sarajärvi 2009, 101 – 107.

² Mt., 47.

³ Adler 2005, 101.

viitekehys. Laadullisen aineiston analysoinnilla pyritään näin luomaan mielekästä, selkeää ja yhtenäistä informaatiota.¹

Teoreettiseksi lähestymistavaksi olen valinnut sosiaalisen konstruktivismin. Sen lähtökohtana pidetään sosiaalisen todellisuuden rakentumista. Tämä tarkoittaa sitä, että todellisuutta ei tulisi pitää etukäteen luokiteltuna eikä tietoisuudessamme olevia käsityksiä erillisinä tulkinnoistamme. Toisin kuin positivismi sekä materialismi, jotka hahmottavat todellisuuden sellaisena kuin se on, konstruktivistit näkevät sen jatkuvasti rakentuvana ja muuttuvana prosessina.²

Tutkielman teoreettinen osuus pohjautuu ensisijaisesti Alexander Wendtin teokseen *Social Theory of International Politics*, jossa hän esittelee kansainvälistä järjestelmää kehittämänsä sosiaalisen teorian näkökulmasta. Wendtin sosiaalinen konstruktivismi syntyi kritiikkinä kansainvälisten suhteiden teorioiden pääsuunnalle, realismille. Toinen keskeinen lähde on *Journal of European Public Policy* lehdessä vuonna 1999 julkaistu teemanumero sosiaalisen konstruktivismin osuudesta Euroopan yhdentymiskehityksen ymmärtämiseksi. Se pyrkii hahmottamaan EU:n ennen kaikkea sosiaalisena rakenteena, unohtamatta tietenkään unionin taloudellista ja poliittista luonnetta.

Aikaisemmin sosiaalista konstruktivismia ei ole pidetty huomattavana teoreettisena viitekehyyksenä politiikan tutkimuksessa, ja sen varsinainen nousukausi tapahtui vasta kylmän sodan päätyttyä. Nykyisin sen asema on kuitenkin merkittävä. Eurooppalaisen yhdentymiskehityksen tutkimukselle konstruktivismi tarjoaa selityksiä, joita perinteiset teoreettiset mallit eivät ole riittävästi tarjonneet. Esimerkiksi nykyistä kriisiä ei voi tarkastella ainoastaan aineellisten tekijöiden valossa, sillä kriisin ratkaiseminen ei edellytä pelkästään uusia instrumentteja sekä taloudellisia strategioita vaan myös laaja-alaisempaa pohdintaa EU:n tulevasta suunnasta, johon liittyy olennaisesti keskustelu myös identiteeteistä, intresseistä, EU:n sosiaalisesta luonteesta ja kulttuurista ylipäänsä. Näen, että sosiaalinen konstruktivismi soveltuu työni teoreettiseksi viitekehyykseksi hyvin, sillä se tulkitsee valtioiden identiteetit, intressit ja yhteistyön materiaalistien tekijöiden ohella myös ei-aineellisista lähtökohdista eli ideoista käsin.

1.3. TUTKIELMAN RAKENNE

Olen pyrkinyt muodostamaan tästä pro gradu -työstä mahdollisimman johdonmukaisen ja selkeälukuisen kokonaisuuden. Johdantoluvun jälkeen toisessa luvussa kerron aluksi pääpiirteitä

¹ Tuomi ja Sarajärvi 2009, 108 – 118.

² Adler 2005, 95.

Euroopan yhdentymisprosessista 1950-luvulta alkaen sekä pohdin lyhyesti, mikä EU tällä hetkellä oikeastaan on. Unionilla nähdään olevan sekä kansainvälisiin järjestöihin että valtioihin liittyviä ominaispiirteitä, minkä vuoksi sitä tulisikin tarkastella omana ainutlaatuisena kokonaisuutenaan. Tämän jälkeen esittelen talous- ja rahaliitto EMU:n unionin lippulaivaprojektina. Tätä on mielestäni tärkeää korostaa erikseen, sillä kriisin vaiheet koskettavat juuri tätä politiikan osa-aluetta kaikkein kovimmin. EU:n tulevaisuutta peilataan usein myös juuri euron menestyksen valossa. Kun olen aluksi pohjistanut yhdentymisestä eurooppalaisella tasolla, kuvailen vielä erikseen Suomen ja Iso-Britannian taivalta EU:n jäseniksi sekä alustan maiden EU-politiikan nykytilanteesta.

Kolmannessa luvussa esittelen tutkielman teoreettista viitekehystä sosiaalista konstruktivismia. Aloitan tarkastelemalla konstruktivismia yhtenä yhteiskuntatieteellisenä teoriana, minkä jälkeen kuvaan tämän suhteellisen nuoren lähestymistavan keskeisimpiä kehitysvaiheita. Lisäksi etenen kuvaamaan konstruktivismin saapumista osaksi Eurooppa-tutkimusta, ja pohdin mitä uutta tarjottavaa sillä on jo olemassa olevan melko runsaslukuisen integraatioteorioiden joukon täydennykseksi. Tämän jälkeen määrittelen tarkemmin mitä sosiaalinen konstruktivismi on, minkälaisiin aihealueisiin se on kiinnittynyt ja miten erityisesti Wendt sosiaalisen ja kulttuurisen todellisuuden hahmottaa.

Teoriaosuuden jälkeisen metodologisia valintoja käsittelevän luvun aloitan esittelemällä tutkielman menetelmää sisällönanalyysiä sekä metodologisia lähtökohtia. Painotan erityisesti sisällönanalyysiä osana laadullisen tutkimuksen perinnettä, sillä omakin työ on syntynyt sen mukaisesti. Tarkoitukseni on korostaa tutkimusotettani holistiseksi ja ymmärtäväksi. Lisäksi kerron sisällönanalyysin kehittymisestä kolmeen suuntaan, joista yksi on tutkielmalleni selvästi mielestäni soveltuvin. Tämän jälkeen perustelen primääriaineiston, Suomen ja Iso-Britannian parlamenttikeskustelujen, valintaa. Tässä kohtaa haluan nostaa esiin myös kansallisten parlamenttien roolin EU-politiikan valmistelussa, sillä se perustelee mielestäni erittäin merkittävästi aineiston valintaa. Neljäs luku päättyy analyysin vaiheiden läpikäymiseen.

Tätä seuraa varsinainen analyysiluku, joka koostuu kolmesta alaluvusta. Ensimmäisessä alaluvussa määrittelen aluksi identiteettiä sosiaalisen konstruktivismin näkökulmasta sekä selvitän mitä kollektiivinen eurooppalainen identiteetti ideaalitalanteessa tarkoittaa. Tämän jälkeen etenen analysoimaan Suomen ja Iso-Britannian identiteettejä parlamenttikeskustelujen valossa. Toisessa alaluvussa keskityn etsimään millaisia intressejä keskusteluissa painotetaan. Tässäkin alaluvussa tarkastelen aluksi, miten sosiaalinen konstruktivismi määrittelee valtioiden keskeisimmät kansalliset intressit. Analyysiluvun tavoitteena on selvittää minkälaisia yhtymäkohtia tai eroavaisuuksia

Suomen ja Iso-Britannian keskusteluista löytyy sekä minkälaisia johtopäätöksiä niistä voi tehdä laajemmin myös eurooppalaisessa mittakaavassa, minkä käsittelyyn luku päättyy.

Tutkielman kuudennessa ja samalla viimeisessä luvussa palaan vielä itse tutkimusongelmaan pohtimalla, miten Suomen ja Iso-Britannian parlamenttikeskustelut velkakriisin aikaisina vuosina 2010–2011 kuvasivat EU:n nykytilaa. Hahmottelen millaisia jakolinjatrendejä EU:ssa ilmenee ja miltä unionin tulevaisuus näyttää. Tutkielma huipentuu tarkastelemalla työtä kokonaisuutena, pohtimalla jatkotutkimuksen tarpeellisuutta, kokoamalla tuntemuksia tutkielman teosta sekä reflektoimalla mitä pro gradu -työn tekeminen minulle opetti.

2. EUROOPAN UNIONIN RAKENTUMINEN

Euroopan unionia on sen alkutaipaleelta 1950-luvulta lähtien lähestytty ensisijaisesti ylikansallisesta näkökulmasta. Tämä on ollut luonnollista, sillä kehitystaival on luonut Brysseliin mittavan päätöksentekokoneiston. 1990-luvulla kiinnostus kääntyi kuitenkin myös jäsenvaltioihin, jotka olivat vuosien saatossa jääneet muun yhdentymiskehitystä selittävän tutkimuksen varjoon. Maastrichtin sopimuksen ratifioimiseksi Tanskassa ja Ranskassa järjestetyt kansanäänestykset antoivatkin ymmärtää, että jäsenmaiden ja niiden kansalaisten näkemyksistä voisi muodostua tämän eliittivetoisen prosessin villi kortti - mahdollisesti jopa sen este.¹

Tässä pro gradu -työssä lähestyn unionia kansallisesta näkökulmasta tarkastelemalla miten Suomen ja Iso-Britannian parlamenttikeskustelut euroalueen velkakriisin aikana 2010–2011 kuvaavat EU:n nykytilaa. Jäsenmaiden, kansallisten parlamenttien sekä kansalaisten asema on nykyisen kriisin aikana korostunut, minkä vuoksi Suomen eduskunnassa ja Englannin alahuoneessa käydyt keskustelut kertovat mielestäni EU:n nykytilasta ja suunnasta enemmän kuin toimielinten tuottamat latteat julkilausumat. Tällä hetkellä ylikansallisten toimielinten asema on muutoinkin hieman epäselvä. Esimerkiksi, mikä on Euroopan parlamentin rooli joulukuussa 2011 Eurooppa-neuvostossa sovitussa uudessa taloussopimuksessa?

Tämän luvun tarkoituksena on syventyä tutkielmaan liittyvään tematiikkaan. Pyrkimyksenäni on valottaa Euroopan yhdentymisen vaiheita sekä pohjustaa lyhyesti Suomen ja Iso-Britannian suhteesta unioniin liittymisestä aina nykyhetkeen asti.

2.1. PÄÄPIIRTEITÄ EUROOPAN UNIONIN KEHITYSHISTORIASTA

Euroopan unioni, sellaisena kuin me sen nykypäivänä tunnemme, on muotoutunut viimeisten 60 vuoden kuluessa. Vuosikymmenten saatossa Euroopan rakentuminen on kulminoitunut Ranskan ja Saksan välisiin suhteisiin ja näiden kahden jättiläisen vaikutusvalta EU:ssa on säilynyt vahvana tähän päivään asti. Siinä missä yhteistyön tiivistyminen keskittyi aluksi Länsi-Eurooppaan, kuuluu unioniin itälaajentumisen jälkeen jo 27 jäsenvaltiota. EU:n historiasta on havaittavissa, että integraatio on edennyt sopimusten ja kriisien kautta, ja kriisistä unionin tarina myös sai alkunsa.

1900-luvun alkupuoliskolla Eurooppa eli loistokauttaan: sillä oli johtava asema maailmassa niin taloudellisesti kuin militaarisesti ja sen valta ulottui imperiumien välityksellä jokaiseen maailman

¹ Ladrech 2010, 1.

kolikkaan. Eurooppalaiset kansat ovat historian valossa olleet taipuvaisia haastamaan toisiaan aseellisiin konflikteihin, mikä myös turmeli Euroopan mahdollisuuden nauttia sille kehkeytyneestä globaalista valta-asemasta. Vuosisadan puolivälissä tuhoisien maailmansotien jälkeen Eurooppa oli aineellisesti ja henkisesti raunioina. Euroopan vaikutusvalta oli musertunut, uusi kaksinapainen maailmanjärjestys oli syntynyt ja Yhdysvallat sekä Neuvostoliitto olivat nousseet maailman todellisiksi supervalloiksi. Useat eurooppalaiset päättäjät tulivat siihen tulokseen, että muuttuneeseen tilanteeseen oli jotenkin puututtava.¹

Sotien jälkeistä Euroopan jälleenrakennusta ideoitaessa oli selvää, että yhteistyö käynnistyisi Ranskan ja Saksan kesken. Länsi-Saksan teollisuus oli saatava uudelleen nousuun ja parhaiten sen nähtiin tapahtuvan ylikansallisen järjestelmän alla. Ranskan ulkoministeri Robert Schuman antoi vuonna 1950 nk. Schumanin julistuksen, jonka mukaan Euroopan kansalliset hiili- ja terästeollisuudet tuli saattaa yhteisen valvonnan piiriin. Yhteistyön perimmäisenä tarkoituksena oli talouden vahvistamisen ohella ennen kaikkea ehkäistä nationalismiin uudelleennousu Euroopassa sekä lisätä mantereen rauhanomaista kehitystä ja yleistä vakautta. Kaksi vuotta myöhemmin Euroopan hiili- ja teräsyhteisö (EHTY) perustettiin kuuden länsieurooppalaisen valtion voimin. EHTY-jäsenyys oli kuitenkin mahdollinen kaikille länsieurooppalaisille valtioille. Iso-Britannian intressit olivat tuolloin Euroopan ulkopuolella, sen teräs- ja hiiliteollisuudet oli vasta hiljattain kansallistettu eikä tuore työväenhallitus ollut suojele Schumannin julistuksen ylikansallista luonteelle. Suomi kannatti tuolloin puolueettomuutta.²

Seuraava yhteistyön askel otettiin vuonna 1958 kun Rooman sopimuksella perustetut Euroopan talousyhteisö (ETY) sekä Euroopan atomienergiayhteisö (EURATOM) aloittivat toimintansa. ETY:n päämääränä oli luoda yhteiset sisämarkkinat sekä poistaa sisäistä kauppaa häiritseviä rajoituksia ja yhtenäistää tullipolitiikkaa yhteisön ulkopuolisiin maihin. Ydinenergiayhteistyön tarkoitus oli tukea EHTY:n perustavoitetta: tehdä sota Euroopassa aineellisesti mahdottomaksi.³

Tässä vaiheessa yhteistyössä olivat mukana kuusi perustajavaltiota ja laajentumisen tarve oli ilmeinen. Erityisesti Iso-Britannian jättäytyminen yhteistyön ulkopuolelle oli merkillepantavaa. Tätä on selitetty brittien mielikuvalla maansa suurvalta-asemasta. Iso-Britannia ei vastustanut Euroopan yhdentymistä; sille ei vain ollut selvää mitä yhteistoiminnalla oikein tavoiteltiin. Iso-Britannian johdolla perustettiinkin löyhempi talousjärjestö eli Euroopan vapaakauppajärjestö

¹ McCormick 2008, 46.

² Mt., 45 – 52.

³ Widgrén 2001, 7.

EFTA. Iso-Britannialle selvisi kuitenkin nopeasti, että todellinen taloudellinen ja poliittinen toimija Euroopassa oli ETY, mikä lisäksi oli osoittautunut hyvin toimivaksi. Iso-Britannian teollisuus halusi päästä hyötymään yltäkylläisen Manner-Euroopan mahdollisuuksista ja niin maa päätti hakea yhteisön jäsenyyttä vuonna 1960, mikä sille myönnettiin kuitenkin vasta 1973.¹

Eurooppalaisesta yhteistyöstä alettiin käyttää nimeä Euroopan yhteisö (EY) sen jälkeen kun kolme yhteisöä sulautui yhdeksi toimijaksi 1960-luvun puolivälissä. Seuraava merkittävä askel yhdentymisprosessissa oli Luxemburgissa 1986 allekirjoitettu yhtenäisasiakirja, jonka tarkoituksena oli luoda sisämarkkinat vuoden 1992 loppuun mennessä. Sisämarkkinat astuivat voimaan aikataulun mukaisesti ja Euroopasta muodostui voimakas talousalue, missä niin ihmiset, tavarat, palvelut kuin pääoma liikkuvat vapaasti. Eurooppaan kehittyikin maailman merkittävin markkina- ja kauppatoimija. Talous- ja rahaliitto kirjattiin yhtenäisasiakirjaan yhdeksi päätavoitteista. Myös koheesiopolitiikka nousi keskeiseksi osaksi yhteistoimintaa, millä pyrittiin kuroma umpeen rikkaimpien ja köyhimpien alueiden eroja.²

Eurooppalaisen yhteistyön ydin oli 1990-luvun alkuun asti ollut ensi kädessä taloudellista. Poliittinen unioni oli jäänyt keskusteluissa taka-alalle eikä sitä pidetty kovinkaan todennäköisenä, sillä se edellytti talousliiton ohella muun muassa yhteistä ulkopoliittikkaa. Hallitustenvälisen konferenssin (HVK) pohjalta Maastrichtissa allekirjoitettiin 7. helmikuuta 1992 sopimus Euroopan unionista, mikä muutti Euroopan yhteisön luonnetta merkittävästi. Maastrichtin sopimuksen luonnoksessa kaavailtiin, että EU:n tavoitteena oli jopa liittovaltio, minkä Iso-Britannia kuitenkin torjui. Sopimuksen merkittävimpiä saavutuksia oli kolmen pilarin järjestelmän luominen. Ensimmäiseen yhteisöoikeudelliseen pilariin sisällytettiin koordinaatio EY:n osalta. Toinen pilari koski yhteistyötä ulko- ja turvallisuuspolitiikassa ja kolmas pilari oikeus- ja sisäpoliittisissa kysymyksissä.³ Maastrichtin sopimuksella Euroopan unionin ylikansallinen toimivalta kasvoi merkittävästi ja siitä kehkeytyi entistä vankemmin myös poliittinen toimija.

Vuosituhanen vaihteessa EU:ssa astui voimaan vielä kaksi uutta sopimusta: Amsterdamin sopimus vuonna 1999 ja Nizzan sopimus vuonna 2003. Molempien sopimusten päämääränä oli itälaajentumiseen valmistautuminen. Poliittisen yhteistyön kannalta sopimuksia voidaan pitää pettymyksinä. Samaan aikaan taas taloudellisen yhteistyön osalta elettiin edistyksellisiä ja

¹ McCormick 2008, 53.

² Mt., 57 – 59.

³ Mt., 60 – 61.

merkittäviä aikoja euroon siirtymisen myötä.¹ Vuonna 2009 voimaan astunut perustuslain mukaelma eli Lissabonin sopimus on viimeisin EU:n toimintaa muuttanut sopimus.

Toukokuussa 2004 EU laajeni kymmenen uuden jäsenvaltion myötä itään. Tämän ensimmäisen aallon sekä Romanian ja Bulgarian vuonna 2008 tapahtuneen liittymisen jälkeen EU ei koostu enää ainoastaan vauraista Länsi-Euroopan maista. Jäsenyysneuvotteluja käydään tällä hetkellä useammankin maan kanssa ja yli kymmenen maata voi vielä joku päivä hakea jäsenyyttä.² Kuuden maan yhteistyön laajeneminen 27 valtion välille muutaman vuosikymmenen aikana on historiallista. Hiili- ja terästeollisuudesta alkunsa saanut integraatio on luonut Eurooppaan yhteisen valuutan, sisämarkkinat sekä mittavan byrokratian. Ajan saatossa EU:n luonne onkin muuttunut radikaalisti.

Mikä EU tänä päivänä sitten on? Se rinnastetaan yhä usein kansainvälisiin järjestöihin: jäsenyys on vapaaehtoista ja toiminta perustuu yhteisymmärrykseen, ei pakkoon. Kuitenkin sillä on valtioille ominaisia piirteitä: kansainvälisesti tunnistetut rajat, kansallista valtaa on monilla politiikan aloilla siirretty unionitasolle ja lainsäädäntö on ensisijaista jäsenmaiden pykäliin nähden. Täten EU onkin jotain näiden kahden väliltä, lähestyen kuitenkin jo valtiota. EU:ta varten on ollut tarpeen luoda uusi lähestymistapa ja esimerkiksi Simon Hix (kts. Hix ja Höyland 2011) lähestyy EU:ta omanlaisenaan poliittisena järjestelmänä.³

2.2. TALOUS- JA RAHALIITTO – EU:N LIPPULAIVAPROJEKTI

Euroopan yhdentymisprosessin kiistaton menestystarina koskee taloudellista yhteistyötä. Yhteistyön huipentuma, eurojen liikkeellelasku vuonna 2002, toi EU:n osaksi kansalaisten jokapäiväistä elämää. Euron suosio ei ole horjunut kymmenessä vuodessa, vaikka muuten EU:n legitimitettä on usein kyseenalaistettu. Taloudellista yhdentymistä ovat ohjanneet niin rationaalistaloudellinen valinta kuin päättäjien jakama yhteinen idea unionin tulevaisuudesta. Yhteistyön ydin, yhteinen talous- ja rahaliitto EMU, on mielestäni kuitenkin ensisijaisesti määrätietoisien politiikan aikaansaannos.

EMU lanseerattiin vuoden 1999 alussa. Sen valmistelut perustuivat monen vuosikymmenen aikana lisääntyneen taloudellisen yhteistyön seurauksena karttuneiden ideoiden ja ajatusten pohjalle. Vaikka EMU-suunnitelma löytyykin vasta Maastrichtin sopimuksesta, jo vuonna 1956 Rooman

¹ McCormick 2008, 64.

² Mt., 66 – 67.

³ Mt., 13.

sopimusta neuvoteltaessa luonnosteltiin ajatusta talousunionista. Varsinaisen lähtölaukauksen EMU sai vuonna 1985 kun yhtenäisasiakirjassa ehdotettiin, että tavoitteena tulisi olla talousliiton perustaminen. Muutamaa vuotta myöhemmin jäsenmaat valtuuttivat silloisen komission puhemiehen Jacques Delorsin käynnistämään työn. Nk. Delorsin raportti valmistui vuonna 1989 ja sisälsi vaiheittaisen suunnitelman talousliittoon siirtymiseksi.¹

Jäsenmaat valtuuttivat hallitustenvälisen konferenssin vuonna 1990 käynnistämään Delorsin raportissa luodun suunnitelman. Jäsenmaat sopivat, että HVK valmistelisi viimeistä vaihetta koskevan sitovan aikataulun, jota vastaan Iso-Britannian tuolloinen konservatiivipääministeri Margaret Thatcher kuitenkin äänesti. Britannia hankkikin neuvotteluissa itselleen varauman, sillä se epäili EMU-jäsenyyden syövän turhan ison osan sen itsenäisyydestä. Joulukuussa 1991 jäsenmaat allekirjoittivat Maastrichtin sopimuksen. Sopimukseen kirjattiin talousliittoon siirtymisen lailliset ehdot. Ensinnäkin, sopimuksessa sovittiin talousliittoon siirtymisen aikataulusta. Toiseksi, sopimuksessa sovittiin Euroopan keskuspankkia (EKP) sekä Euroopan keskuspankkijärjestelmää koskevasta institutionaalisesta rakenteesta. Kolmanneksi, siinä päätettiin miten rahapolitiikka talousliitossa hoidettaisiin.² Neljänneksi, siinä määriteltiin myös nk. lähentymiskriteerit³:

1. Budjettialijäämä saa olla korkeintaan 3 prosenttia bruttokansantuotteesta (bkt)
2. Velkataka ei saa ylittää 60 prosenttia bkt:stä
3. Valuuttakurssin tulee pysyä kahden vuoden ajan valuuttakurssijärjestelmän vaihteluvälissä
4. Pitkät korot saavat ylittää keskimääräisen korkotason ylimmillään 2 prosenttiyksiköllä
5. Inflaatio saa ylittää kolmen alhaisimman inflaatiomaan keskiarvon enimmillään 1,5 prosenttiyksiköllä

Suunnitelmat kuitenkin hidastuivat kun kansainvälinen valuuttakriisi koetteli Eurooppaa 1990-luvun puolivälissä. Tästä johtuen pian kävikin selväksi, etteivät kaikki valtiot kyenneet täyttämään EMU-jäsenyyttä edellyttäviä kriteerejä. Esimerkiksi Suomen markka ei täyttänyt niitä ehtoja, joilla olisi voinut etujoukoissa EMU:un liittyä. Tuolloin esiin nousikin ajatus kaksitahtisesta Euroopasta, joka on tullut uudelleen tutuksi myös nykyisen velkakriisin aikana. Kaikesta huolimatta jäsenmaat suostuivat maaliskuussa 1998 komission ehdotukseen, jonka pohjalta EMU käynnistettiin 11 maan kesken. Vaikka itse asiassa ainoastaan kolme maata täyttivät kaikki jäsenyydelle asetetut ehdot.

¹ Hix ja Höyland 2011, 249 – 250.

² Mt., 250 – 253.

³ Widgrén 2001, 252.

Kreikka oli ainoa maa, joka oli hakenut EMU-jäsenyyttä, mutta jota ei hyväksytty mukaan.¹ Nykyisen kriisin aikana on toistuvasti nostettu esiin, olisiko Kreikkaa pitänyt myöhemminkään hyväksyä mukaan.

Euron käyttöönotto on jakanut mielipiteitä eikä sen vahvuuksista ja heikkouksista ole muodostunut selvää kuvaa. Yhteisen valuutan on todettu lisäävän euroalueen vakautta. Se lisää myös hintojen läpinäkyvyyttä sekä helpottaa maiden välillä tapahtuvia rahansiirtoja. Lisäksi euro on käytännöllinen matkustettaessa, mikä voi vahvistaa pitkässä juoksussa myös kansalaisten yhteenkuuluvuuden tunnetta. Toisaalta yhteiseen valuuttaan siirtyminen ei tapahtunut riskittömästi, sillä näin mittavasta valuuttojen yhdistämisestä ei ollut aikaisempia kokemuksia. Valtioiden päättäjät tekivät ratkaisevia päätöksiä usein myös ilman selvää kansan tahtoa. Yhteisvaluutan heikkoutena nähdään, etteivät euromaat voi enää vastata talouden suhdannevaihteluihin kansallisella rahapolitiikalla, joka on siirretty EKP:n hoidettavaksi. Euroalueen talouksien kantokyky ja liikkumavara ovat tunnetusti hyvin eri vahvuisia. Eurooppalaiset eivät myöskään liiku työn perässä maasta toiseen ennakoidusti toisin kuin esimerkiksi Yhdysvalloissa, missä dollari on liittovaltion yhteinen valuutta.²

Yhteisen talous- ja rahapolitiikan toimivuus ja siihen sitoutuminen ovat joutuneet todelliseen testiin globaalin finanssikriisin seurauksena. Monet euroalueen valtiot ovat joutuneet turvaamaan pankkiensa toimintaa ja niiden budjetit ovat juosseet alijäämäisinä. Erityisesti Etelä-Euroopan valtiot ovat toistuvasti olleet median kourissa epäonnistuessaan hankkia edullista lainarahaa kansainvälisiltä markkinoilta. Kreikan valtionvelan sekä vuosittaisen alijäämän todellisten lukujen paljastuttua markkinat ryhtyivät epäilemään Kreikan kykyä, tai edes halua, selviytyä veloistaan. Vuoden 2009 vaaleihin mennessä Kreikan velan määrä oli jo 115 prosenttia bkt:stä ja alijäämä 13,6 prosenttia.³ Kreikka olikin hyvin räikeästi ylittänyt Maastrichtin sopimuksessa sovitut kriteerit.

Keväällä 2010 kansainväliset luottoluokittajat alensivat Kreikan lainat roskalainakategoriaan, millä oli kohtalokas vaikutus lainanhintaan. Kreikan hallitus oli pakotettu kääntymään EU:n ja IMF:n puoleen. Toukokuussa Kreikan, euromaiden ja IMF:n kesken sovittiin pelastuspaketista, jonka ehtona Kreikan hallitus joutui käynnistämään ankaran talousuudistusohjelman, johon sisältyi muun muassa julkisen sektorin työntekijöiden palkkojen jäädyttäminen, eläkeiän nostaminen sekä verojen korottaminen. Kreikkalaiset vastasivat tiukkaan kuriin marssimalla kaduille. Markkinoiden jatkuva

¹ Hix ja Höyland 2011, 252 – 253.

² McCormick 2008, 161 – 163.

³ Hix ja Höyland 2011, 267.

epäily muidenkin euromaiden talouskunnosta sai EU-maiden johtajat sopimaan 720 miljardin euron suuruisesta euron pelastuspaketista.¹ Kreikan konkurssia seuranneet toistuva lainananto ja pelastusyrietykset ovat laittaneet euroalueen ja koko unionin miettimään EU:n tulevaa suuntaa.

2.3. SUOMI JA ISO-BRITANNIA EUROOPAN UNIONISSA

Eurooppalaiset valtiot voivat samanaikaisesti olla jäseninä monenlaisissa kansainvälisissä organisaatioissa: sotilasliitto Natossa, Kansainvälisessä valuuttarahastossa, Yhdistyneissä Kansakunnissa. Kuten missä tahansa vapaaehtoisten valtioiden muodostamassa liitossa, kuuluu niihin tiettyjä sääntöjä ja vastuita, joihin jäsenet ovat sitoutuneita. On kuitenkin selvennettävä, mikä ero on jäsenyydellä EU:ssa verrattuna muihin järjestöihin.

Ensinnäkin, jäsenvaltioiden vertikaalinen yhteistyö toimielinten kanssa on EU:ssa muita järjestöjä huomattavasti intensiivisempää. Myös jäsenvaltioiden horisontaalinen yhteistyö niin kahden- kuin monenvälisesti on runsasta. Muodollisten, ja epämuodollisten, kokousten määrä onkin viime vuosina lisääntynyt. Kun aiemmin Eurooppa-neuvosto kokoontui Brysseliin kahdesti vuodessa, tavataan nykyisin päämiestasolla neljä kertaa.²

Toiseksi, EU-jäsenyydeltä odotetaan sovittujen pelisääntöjen mukaan pelaamista eli päätösten kansallista toimeenpanoa. EU-säännösten noudattaminen ja ajantasainen implementointi ovatkin jäsenmaissa enemmän sääntö kuin poikkeus. Kansallisissa parlamenteissa äänestetyistä lainsäädännöistä peräti 60 prosenttia on EU-peräistä. Ainutlaatuinen ja mielenkiintoinen piirre on lisäksi se, että EU-oikeus on ensisijaista kansalliseen lainsäädäntöön nähden.³

Vaikka EU:n toimielinten valtaa on sopimuksin kasvatettu, voidaan yhä tänä päivänä todeta jäsenvaltioiden olevan järjestelmän päätoimijoita. EU-jäsenyys on tarjonnut myös Suomelle ja Iso-Britannialle kanavan vaikuttaa ylikansalliseen taloudelliseen ja poliittiseen päätöksentekoon. Poliittisten näkemysten, yhteistyökyvyn sekä aktiivisuuden nähdään vaikuttavan siihen, miten menestyksekkäästi jäsenvaltiot onnistuvat ajamaan kansallisia tavoitteitaan EU-pöydissä⁴. Myös henkilökohtaisilla suhteilla sekä asiantuntemuksella on paljon merkitystä.

¹ Hix ja Höyland 2011, 268.

² Ladrech 2010, 19 – 20.

³ Ibid.

⁴ Raunio ja Saari 2006, 12.

2.3.1. Suomi – ennakoitavaa EU-politiikkaa liki kaksi vuosikymmentä

Suomi on kuulunut Euroopan unioniin pian 20 vuotta. Syynä vasta vuonna 1995 tapahtuneelle liittymiselle on pidetty Suomen ajamaa puolueettomuuspolitiikkaa, johon vaikutti läheiset poliittiset ja taloudelliset suhteet Neuvostoliittoon¹. Itänaapurin romahtamisen jälkeistä EU-jäsenyyttä on kuvailtu Suomelle sisällissodan ja toisen maailmansodan kaltaisena käännekohtana. Liittyminen onkin nähty tärkeänä Suomen talouden kasvun sekä yleisen vakauden kannalta.² Suomen puolueettomuuspolitiikka, itsemääräämisoikeus ja valuutta ovat jo tänä lyhyenä jäsenyysaikana muuttuneet ratkaisevasti. Samalla Suomen kansallinen identiteetti on rakentunut osin uudelleen.

Suomen ulkopolitiikkaa oli toisen maailmansodan jälkeen kuvastanut puolueettomuus. Esimerkiksi ETY-jäsenyyttä ei aikanaan edes harkittu, sillä tulliliitto edellytti sitoutumista myös yhteisesti harjoitettuun kauppapolitiikkaan. Suomen tiiviit suhteet Neuvostoliiton kanssa olisivatkin nousseet jäsenyyden esteeksi. Vuonna 1961 Suomi kuitenkin käänsi katseensa Eurooppaan ja assosioitui vapaakauppa-alue EFTA:an nk. Finefta-sopimuksella.³ EFTA:n merkittävimmän toimijan Iso-Britannian muutettua integraatiolinjaansa solmi myös Suomi ETY:n kanssa vapaakauppasopimuksen vuonna 1973⁴. Vapaakauppasopimuksen solmiminen ei ollut Suomessa lainkaan yksituumaista, sillä siitä käytiin sangen laajaa kansallista keskustelua. Kritiikkiä laimennettiin tarjoamalla Neuvostoliitolle vastaavanlaiset kauppahyödyt. Tämän jälkeen integroituminen Eurooppaan ei ottanut Suomessa harppauksia liki kahteenkymmeneen vuoteen.⁵

1990-luvun taitteessa elettiin Suomessa merkittäviä aikoja samalla kun yhteiskunnalliset mullistukset ravistelivat Eurooppaa. Berliinin muuri murtui, kylmä sota päättyi sekä Neuvostoliitto hajosi. Vaikka Suomen mahdollisesta EY-jäsenyydestä ei vielä tuolloin virallisesti käyty keskusteluja, kulisseissa neuvottelut olivat jo käynnistyneet.⁶ Suomeen oli Ruotsin ja Itävallan ohella syntynyt korkea kauppariippuvuussuhde Eurooppaan. Koska sisämarkkinaohjelman mukainen kaupan esteiden väheneminen koski pelkästään EY-aluetta, merkitsi se EFTA-maiden osalta niiden aseman heikkenemistä.⁷ Maaliskuussa 1990 sinipunahallitus totesi eduskunnalle, että mahdollisesta EY-jäsenyydestä tulisi käydä keskustelua. Samoihin aikoihin EY ja EFTA olivat

¹ Laursen 2010, 183.

² Raunio ja Saari 2006, 10.

³ Widgrén 2006, 74 – 75.

⁴ Widgrén 2001, 9 – 13.

⁵ Raunio ja Tiilikainen 2003, 23.

⁶ Widgrén 2001, 24 – 31.

⁷ Widgrén 2006, 75 – 76.

päättäneet tiivistää yhteistyötään, mikä johti Euroopan talousalueen (ETA) syntymiseen. Kesäkuussa 1990 Suomi käynnistikin neuvottelut ETA-jäsenyydestä.¹

Parin vuoden päästä Suomi seurasi Ruotsin esimerkkiä ja jätti EU-jäsenhakemuksensa. Varsinaiset neuvottelut alkoivat keskustan johdolla helmikuussa 1993 ja etenivät jouhevasti, sillä suuri osa kysymyksistä oli käyty läpi jo ETA-jäsenyyttä neuvoteltaessa. Kiperimmäksi asiakohdaksi Suomen osalta muodostui yhteinen maatalouspolitiikka, sillä Suomen lyhyt kasvukausi, korkeat tuotantokustannukset sekä maatalojen pienuus olivat eurooppalaisittain poikkeukselliset. Mutta kun vuoden 1994 kansanäänestyksessä 57 prosenttia äänesti jäsenyyden puolesta, Suomi liittyi Euroopan unioniin 1.1.1995.² Kansanäänestyksen tulosta sekä Suomen tietä unioniin on selitetty poliittisen eliitin myönteisellä suhtautumisella jäsenyyteen. Tämän lisäksi suurin osa lehdistöstä asettui tukemaan avoimesti Suomen jäsenyyttä, jota myös johtavat etujärjestöt sekä yritykset kannattivat näkyvästi.³

Suomi eteni EMU:n kolmanteen vaiheeseen vauhdikkaasti ja otti yhteisvaluutta euron käyttöön ensimmäisten joukossa. 1990-luvun syvä lama oli kuitenkin johtanut tilanteeseen, missä markka ei heti täyttänyt kaikkia niitä kriteerejä, joita EMU-jäsenyydelle oli asetettu. Suomen hallitus ryhtyi toteuttamaan tiukkoja talousuudistuksia ja lähentymiskriteerit täytyivät vuonna 1997. Yhtenä Suomen EMU-jäsenyyteen liittyvänä huolenaiheena pidettiin euroalueen ydinmaista Saksasta ja Ranskasta poikkeavia suhdannevaihteluja. Tämän on sanottu vaikuttavan esimerkiksi Ruotsissa EMU-jäsenyyden lykkäämisen taustalla edelleen. Jäsenyydellä arveltiin kuitenkin yleisesti olevan myönteinen vaikutus Suomelle, ennen kaikkea nk. uskottavuushyödyn vuoksi. Suomen markan uskottavuuteen liittyvien ongelmien uskottiinkin vähenevän.⁴

Suomen EU-politiikkaa on liittymisen jälkeen hallinnut jatkuvuus ja ennakoitavuus. Eliitin integraatiomyönteinen linja on jatkunut lähes muuttumattomana koko jäsenyysajan. Suomelle tyypillinen kansallisen EU-politiikan sujuva koordinointi sekä yhtenäisen linjan ajaminen kaikilla päätöksentekotasolla on nähty parantavan pienen jäsenmaan neuvotteluasemia. Suomi on panostanut rutkasti myös asiantuntemukseen ja neuvottelutaitoon, sillä valtapoliittisesti Suomi on selvin numeroin EU:n päätöksenteossa altavastaajana. Suomea onkin ulkoapäin kuvattu tunnollisena ja yhteistyökykyisenä jäsenvaltiona, joka on mukautunut EU:n toimintamalliin sangen

¹ Raunio ja Wiberg 2000, 12 – 13.

² Mt., 13.

³ Raunio 2006, 44.

⁴ Widgrén 2006, 96 – 97.

hyvin. Toisaalta Suomea on aina aika ajoin moitittu suurten jäsenmaiden myötäilemisestä sekä kansallisten tavoitteiden unohtamisesta.¹

Suomen virallinen politiikka ja kansan mielipide eivät kuitenkaan ole kohdanneet. Suomalaiset ovat profiloituneet EU:hun melko kriittisesti suhtautuvana kansana. Esimerkiksi vuoden 2011 eurobarometrikyselyssä ilmeni, että ainoastaan 47 prosenttia suomalaisista pitää EU-jäsenyyttä hyvänä asiana. Tässä yhteydessä on kuitenkin huomioitava, että suomalaisista valtaosa suhtautuu myönteisesti euroon ja vuoden 2011 eurobarometrinen mukaan peräti 77 prosenttia kansasta oli euron kannattajia.² Suomessa EU-kriittisyys ei ole saanut vahvaa asemaa vaan se ilmenee enemmänkin piittaamattomuutena. Kun verrataan Suomessa EU-vastaisuuden ympärille syntyneitä poliittisia liikkeitä tai puolueita esimerkiksi muihin Pohjoismaihin, on niiden osuus ollut pientä.³

Suomessa on mukauduttu kolmen suurpuolueen - Sosiaalidemokraatit, Keskusta sekä Kokoomus - johtamaan puoluejärjestelmään. Perussuomalaiset nousi kolmen mahtipuolueen rinnalle historiallisissa eduskuntavaaleissa keväällä 2011, mikä on muuttanut tutuksi tullutta puolueiden välistä asetelmaa. Perussuomalaiset on eduskunnassa olevista puolueista selvästi EU-kriittisin. Perussuomalaiset vastustaa integraation syvenemistä ja haluaa kehittää EU:ta itsenäisten valtioiden muodostaman talous- ja vapaakauppa-alueen suuntaan.⁴

Kokoomus, joka on ainut koko kriisin ajan hallitusvastuussa ollut suurpuolue, asennoituu unioniin myötämielisesti. Kokoomus on pääpuolueista yhtenäisin EU-politiikassaan, mikä juontuu ainakin osin puolueen maltillisen oikeistolaisesta ideologiasta. Vaikka kansallinen suvereniteetti on yksi tämän konservatiivisia arvoja ajavan puolueen keskeisistä päämääristä, asennoituu se eurooppalaiseen yhteistoimintaan positiivisesti.⁵ Unionin markkinoita kasvattava luonne sopii myös hyvin puolueen aatteeseen. Sosiaalidemokraattien suotuisaa EU-politiikkaa kuvastaa parhaiten entisen pääministeri Paavo Lipposen avoimen myönteinen tuki Euroopan yhdentymiselle sekä puolueen ideologinen sijoittuminen lähelle poliittista keskustaa. EU-politiikan ytimessä ovat painotus unionin työllisyyttä ja sosiaalista hyvinvointia lisääviin mahdollisuuksiin sekä toimivallan rajoitettu lisääminen. Keskusta puolestaan on suurpuolueista sisäisesti jakautunein EU-

¹ Raunio ja Saari 2006, 31 – 32.

² Eurobarometri 2011.

³ Raunio ja Saari 2006, 32.

⁴ Raunio ja Tiilikainen 2003, 53.

⁵ Mt., 50.

näkemyksissään. Unionin se tahtoo säilyvän itsenäisten valtioiden muodostamana toimijana, minkä vuoksi keskusta suosiikin hallitustenvälisyyttä EU:n toiminnassa.¹

Suomen EU-politiikan linjaaminen eduskunnassa on ollut konsensushakuista ja hallituksen sekä opposition vastakkainasettelu on aiemmin puuttunut miltei kokonaan². Kevään 2011 eduskuntavaalien jälkeen ei konsensuksesta ole voinut enää puhua. Oppositio on toki pyrkinyt kyseenalaistamaan hallituksen EU-politiikkaa aiemminkin, mutta vaalien jälkeen näkemyserot ja ristiriidat ovat päässeet selkeästi korostumaan. Sisäpoliittinen tilanne muuttuikin vaalien ja erityisesti perussuomalaisten vaalivoiton ”jytkyn” jälkeen. Tämä on heijastunut myös Suomen EU-politiikkaan. Aiemmin joustava ja yhteistyökykyinen Suomi on alkanut lennättää Brysseliin kansallista etua ajavia virkamiehiä, joita Eurooppa-ministeri Alexander Stubb on osuvasti nimittänyt angry birdseiksi.

2.3.2. Iso-Britannia – 40 vuotta niskoittelevaa EU-politiikkaa

Iso-Britannia leimataan usein vastahakoiseksi eurooppalaiseksi. Sen intressit ovat olleet, erityisesti integraation alkuaikoina, Euroopan ulkopuolella kansainyhteisössä ja Yhdysvalloissa. Se myös lämpenee muita jäsenvaltioita hitaammin integraatiota vauhdittaviin toimiin, usein ei lainkaan. Lisäksi britit puhuvat saarivaltiosta Euroopasta erillisenä alueena, mitä se maantieteellisesti katsottuna oikeastaan onkin.

Iso-Britannian eristäytymistä on selitetty tavanomaisesti sen mielikuvalla omasta maailmanlaajuisesta suurvalta-asemasta, mikä on vahvasti tunne- ja historiaperäistä. Tämän vuoksi ei olekaan eriskummallista, että Euroopan yhdentymistä ideoitaessa maailmansotien jälkeen Iso-Britannia päätti jättäytyä kehityksen ulkopuolelle. Iso-Britannia näki oman pääasiallisen toimintaympäristönsä sijaitsevan tuolloin Euroopan ulkopuolella: imperiumissa ja englanninkielisessä maailmassa.³ Iso-Britannia ei kuitenkaan vastustanut mantereen puolella käynnistyvää yhdentymisprosessia, sille ei vain ollut selvää mitä sillä oikein tavoiteltiin.

Iso-Britannian hitaasti lämpenevää ja niskoittelevaa toimintatapaa kuvaa osuvasti tilanne, jossa ”[...] a man watching a train pulling out of a station. At the last minute, the man runs after it and leaps aboard the very last coach, only to complain bitterly that all the seats in the restaurant car

¹ Raunio 2006, 47 – 48.

² Mt., 66.

³ Gamble 2012, 473.

have been taken.”¹ Esimerkiksi kun Euroopan talousyhteisöä perustettiin 1950-luvun lopulla, päätti Iso-Britannia nojautua suhteisiinsa kansainyhteisön kanssa. Iso-Britannian huononeva taloudellinen tilanne sai päättäjät kuitenkin laskelmoimaan uudelleen jäsenyydestä mahdollisesti saatavaa hyötyä, etenkin kun eurooppalaisen yhteistyön alkutaival oli näyttäytynyt kovin lupaavana. EFTAa johtava maa päättikin hakea yhteisön jäseneksi vuonna 1960.² Iso-Britanniaa ei kuitenkaan hyväksytty heti mukaan ja liittyminen tapahtui vasta vuonna 1973.

Iso-Britannian yhteistyöhaluttomuus on liittymisen jälkeen johtanut vaikeisiin tilanteisiin ja varauksiin yhteisessä politiikassa. Iso-Britannia on päättänyt jättäytyä kolmen keskeisen EU-politiikan ulkopuolelle: 1980-luvun puolivälissä luotu Schengen-alue, 1989 sovittu sosiaalinen ulottuvuus ja Maastrichtin sopimukseen lukeutuva sosiaalipolitiikka sekä yhteinen talous- ja rahaliitto.³ Varaumista ja Margaret Thatcherin ajamasta kriittisestä politiikasta huolimatta 1980-lukua on pidetty Iso-Britannian EU-politiikan lupaavimpana ajanjaksona, mitä kuvastaa muun muassa Britannialle tärkeiden sisämarkkinoiden luominen.⁴ Seuraavalle vuosikymmenelle siirryttäessä EU-vastaiset kansanedustajat sekä konservatiivihallitus onnistuivat kurjistamaan Iso-Britannian ja EU:n välisiä suhteita entisestään. Tähän aikakauteen sisältyi hallituksen yhteistyöhaluttomuus erityisesti hullun lehmän taudista kirvonneiden kiistojen takia, sillä EU oli kieltänyt brittiläisen karjanlihan viennin 1996.⁵

Muut jäsenmaat odottivat yhteistyön helpottuvan vuonna 1997 pidettyjen vaalien jälkeen, sillä ennakkotietojen perusteella oli odotettavissa, että työväenpuolue voittaisi vaalit. Puolueen silloinen puheenjohtaja Tony Blair olikin ilmaissut olevansa valmis rakentamaan ja myötämieliseen yhteistyöhön EU:n kanssa. Aiemmin kun unioni oli konservatiivien toimesta nähty uhkana, pyrki työväenpuolue korostamaan yhteistyön tarjoamia mahdollisuuksia. Työväenpuolue lisäsi voittokaiden vaalien jälkeen yhteistyötä EU:n suuntaan niissä kysymyksissä, joissa EU-tason koordinointi oli toimivaa: muun muassa ilmastonmuutoksen, energiatuotannon sekä osittain sisä- ja ulkopolitiikan osalta.⁶ Erityisesti Blairin tarkoituksena oli korostaa Iso-Britannian johtavaa asemaa Euroopan unionissa osoittamalla yhteistyökykyä, rakentamalla alliansseja sekä etsimällä yhteisiä ratkaisuja ongelmatilanteisiin.⁷

¹ Williams 2011, 234 – 235.

² Ladrech 2010, 4.

³ Nugent ja Phinnemore 2010, 72.

⁴ Gamble 2012, 472.

⁵ Nugent ja Phinnemore 2010, 72.

⁶ Mt., 73.

⁷ Buller 2008, 137.

Työväenpuolue joutui kuitenkin vastaamaan kansalaisten ja lehdistön EU-vastaisuuteen. Hallitus pyrki osoittamaan kansalle, ettei se luovuta Iso-Britannian itsemääräämisvaltaa Brysselin eurokraateille. Erityisen sensitiivisillä osa-alueilla kuten puolustus- ja sisäpolitiikassa puolue yrittikin tehdä yhteistyötä unionitasolla mahdollisimman varovaisesti. Lisäksi hallitus lupasi järjestää kansanäänestyksen aina mikäli kyseessä olisi ollut Iso-Britannian kannalta keskeinen kansallinen intressi. Kansanäänestyksissä on kuitenkin todennäköistä, että kansa ei vastaa heille esitettyyn asiakysymykseen vaan reagoivat yleisemmin poliittiseen tilanteeseen¹, minkä hallitus hyvin tuolloin tiedosti. Kansanäänestys tuntuukin olevan Britanniassa sisäpoliittinen ase, joka otetaan EU-keskusteluissa sangen usein kaapista esille.

Työväenpuolueen EU-politiikan taktiikka toimikin hyvin sen valtakaudella kevääseen 2010 asti. EU-pöydissä Iso-Britannia onnistui luomaan itsestään kuvaa rakentavana kumppanina hylkäämättä kansallisesti sille ominaista EU-kriittisyyttä. Lisäksi brittihallitus onnistui ajamaan itselleen tärkeitä kysymyksiä kuten liberaalia markkinataloutta, EU:n laajentumista sekä estämään ylikansallisten rakenteiden lisäämistä uusilla sopimuksilla. Toisaalta, takaiskuiltakaan ei välttytty. Puheenjohtaja Blair ei onnistunut luomaan itselleen tai maalleen niin merkittävää asemaa kuin olisi ehkä toivonut. Myöskään EU:n ja Yhdysvaltojen suhteiden rakentamisessa ei onnistuttu toivotusti.²

David Cameronin johtama konservatiivipuolue voitti keväällä 2010 pidetyt parlamenttivaalit, mutta sen oli muodostettava koalitiollahitus yhdessä liberaalidemokraattien kanssa. Tilanne olikin poikkeuksellinen, sillä Iso-Britanniassa on pitkän aikaa vallinnut kaksipuoluejärjestelmä, jossa konservatiivit ja työväenpuolue ovat vuorotelleet enemmistöpuolueena. Iso-Britannian pääpuolueista liberaalidemokraatit on EU-asioissa tunnetusti myönteisin ja yhtenäisin. Konservatiivit sekä myös työväenpuolue ovat puolestaan olleet sisäisesti kovin erimielisiä. Molemmista puolueista löytyvät kanavat niin EU:n kannattajille kuin vastustajille. Tunnusomaista Iso-Britanniassa onkin, että EU-kriittisyys orastaa pikemmin puolueen sisällä kuin puolueiden välillä. Tästä johtuen Britanniassa ei ole päässyt syntymään yhtä suurta EU-kriittistä kerhoa, vaan kriittiset äänensävyt versovat ja vaikuttavat ennen muuta puolueiden sisällä.³ Maan EU-politiikan kannalta ratkaisevaa ei täten olekaan niinkään se, kumpi suurista puolueista on vallassa vaan se, miten EU-kriittiset onnistuvat saamaan äänensä kuuluviin hallituspuolueen sisällä.

¹ Nugent ja Phinnemore 2010, 73 – 76.

² Mt., 74.

³ Geddes 2004, 182.

Työväenpuolueen 13 vuoden ajan ajama myötämielinen EU-politiikka on vaikuttanut siihen, että nykyisen hallituksen näkemykset ovat vaikuttaneet varsin kriittisiltä. Pääministeri David Cameron on joutunut hillitsemään konservatiivitakapenkkiläisten EU-kriittisyyttä ja puolueensa hajanaisuutta. Lokakuussa 2011 parlamentin alahuoneessa äänestettiin mahdollisesta EU-kansanäänestyksestä, jossa konservatiivien leiri rakoili pahemman kerran. Jopa 81 konservatiiviedustajaa äänesti kansanäänestyksen puolesta samalla kun hallituskumppani liberaalidemokraatit sekä työväenpuolue äänestivät kansanäänestystä vastaan. Cambridgen yliopiston politiikan professori Andrew Gamblen mielestä kyseessä oli merkittävin konservatiivien hajaantuminen EU-kysymyksessä, mitä on tähän mennessä nähty. Takapenkkiläisten kaitseminen ei olekaan pääministeri Cameronille helppo tehtävä, sillä useat kansanedustajat ovat lähteneet mukaan politiikkaan, jotta he pääsisivät pitämään meteliä yllä nimenomaan Euroopan unionista.¹

Iso-Britannian suhtautumista eurooppalaiseen yhteistyöhön on koko jäsenyysajan kuvattu penseäksi. Iso-Britannian lähentymiskehitystä Gamble kuvaa osuvasti sanoen, että Iso-Britannia kuvitteli liittyvänsä osaksi yhteisiä markkinoita, mutta yllättyi huomattavasti yhdentymisprosessin etenevän kohti liittovaltiota². Suurimpana syynä Brysselin ja Lontoon välisten suhteiden viileydelle onkin kautta aikain pidetty niin konservatiivi- kuin työväenjohtoisten hallitusten kylmäkiskoista näkemystä yhteistyön ylikansallisesta luonteesta. Iso-Britannia on halunnut korostaa yhteisten markkinoiden kehittämistä; jos ja kun yhdentyminen laajenee muihin politiikan aloihin, on siihen oltava legitiimit perusteet.³ Iso-Britannia onkin kynsin hampain pyrkinyt vastustamaan EU:n liittovaltiokehitystä ja painottanut jäsenmaiden asemaa sekä hallitustenvälisyyttä yhteistyön lähtökohtana. Vielä kun Iso-Britannian EU-politiikkaa on tavanomaisesti peilattu sen läheisiin suhteisiin Yhdysvaltojen kanssa, ei tämä kaavamainen ajattelu viileistä suhteista ole suinkaan vierasta.⁴

Suuri osa saarivaltion asukkaista ei myöskään samaistu Euroopan unioniin samalla tavoin kuin muiden jäsenmaiden kansalaiset. Esimerkiksi vuoden 2011 eurobarometrikyselyssä ilmeni, että ainoastaan 26 prosenttia briteistä pitää EU-jäsenyyttä hyvänä asiana⁵. Eurojäsenyyden kannatus on pohjalukemissa, sillä ainoastaan 1 prosentti kansasta pitää punnan korvaamista eurolla hyvänä ajatuksena tällä hetkellä⁶.

¹ Gamble 2012, 468.

² Mt., 473.

³ Nugent ja Phinnemore 2010, 72.

⁴ Geddes 2004, 21.

⁵ Eurobarometri 2011.

⁶ Gamble 2012, 474.

Iso-Britannialta toisaalta odotetaan vastahakoista EU-politiikkaa, mikä voi vääristää kuvaa sen todellisesta politiikasta. Usein unohdetaan mainita, että myös muissa jäsenmaissa EU-politiikka on ollut ja on yhä jossain määrin niskoittelevaa ja kriittistä. Esimerkiksi Ranska kieltäytyi vuonna 1965 osallistumasta puoleen vuoteen EY:n päätöksentekoon, käytti veto-oikeutta Iso-Britannian, Tanskan ja Irlannin jäsenhakemuksille sekä on toiminut itsekkäästi Euroopan parlamentin sijainnin ja EKP:n nimitysten suhteen. Usein sivuutetaan se tosiasia, että Iso-Britannia on ollut yksi menestyksekkäimmistä jäsenmaista muuntaessaan kansallisia lakeja vastaamaan EU-säädöksiä. Iso-Britanniassa on lisäksi viime vuosina näkynyt merkkejä kriittisyyden laantumisesta erityisesti nuorten sekä kouluttautuneiden keskuudessa.¹

Tämän hetkisen tilanteen valossa näyttää siltä, että Iso-Britannian EU-politiikka elää muutoksessa. Perinteisestä epäjohdonmukaisesta linjasta (muddling through) on nykyisen Euroopan velkakriisin aikana otettu konservatiivien johdolla määrätietoisia askeleita kohti kriittisempää linjaa. EU-kriittiset konservatiivit ovat saaneet kriisistä uutta puhtia, mikä on heijastunut ja tulee heijastumaan Iso-Britannian EU-politiikkaan myös jatkossa. Esimerkkinä tästä on joulukuussa 2011 Eurooppa-neuvostossa sovittu hallitustenvälinen taloussopimus, johon Iso-Britannia ei lähtenyt mukaan. EU-kriittisyys niin kansalaisten kuin erityisesti konservatiivien takapenkkiäisten parissa on tällä hetkellä vahvaa. Kun poliittiset päättäjät, media ja suuri osa kansasta eivät ole EU:lle myötämielisiä, sopiikin kysyä, millä mandaatilla Iso-Britannian virkamiehet enää istuvat Brysselin neuvottelupöytiin?

¹ McCormick 2003, 209 - 211.

3. TUTKIELMAN TEOREETTISET SUUNTAVIIVAT

Pro gradu -tutkielmani teoreettinen lähestymistapa on sosiaalinen konstruktivismi. Valitsin sosiaalisen konstruktivismin työni teoreettiseksi lähtökohdaksi sen vuoksi, että mielestäni eurooppalaista yhteistyötä ei ole riittävää selventää yksinomaan materiaalistien tekijöiden valossa vaan eurooppalaisuus merkitsee nykypäivänä paljon enemmän. Tämä aspekti on noussut selkeästi esiin viimeisten vuosien aikana velkakriisin hoidossa, esimerkiksi silloin kun on puhuttu jäsenvaltioiden välisestä solidaarisuudesta. Tässä luvussa avaan konstruktivismia osana tieteenalamme keskusteluja. Tarkastelen millaisina esimerkiksi sosiaaliset rakenteet, valtiot sekä anarkia näyttäytyvät konstruktivistien silmin. Erityisesti kiinnitän huomiota intressien ja identiteettien rakentumiseen sekä diskursiivisiin käytäntöihin, joiden merkitys nykyisten haasteiden käsittelyssä on korostunut. Tavoitteena on ennen kaikkea ymmärtää Euroopan unionin toimintaa sosiaalisen konstruktivismin avulla.

Tutkielman teoreettinen osuus pohjautuu yhden kuuluisimman konstruktivistin Alexander Wendtin teokseen *Social Theory of International Politics*. Siinä hän esittelee kansainvälistä järjestelmää rakentamansa teoreettisen mallin näkökulmasta, kritiikkinä realismin valtavirralla kansainvälisten suhteiden tieteenalalla. Wendtin teoksesta on tullut vuonna 1999 tapahtuneen julkaisemisen jälkeen yksi tieteenalamme keskustelluimmista. Toinen keskeinen lähde tutkielmalle on *Journal of European Public Policy* lehdessä vuonna 1999 julkaistu teemanumero sosiaalisen konstruktivismin panoksesta Euroopan yhdentymiskehityksen ymmärtämiseksi. Tieteellisten artikkeleiden tarkoituksena on hahmottaa EU sosiaalisena rakenteena, unohtamatta tietenkään sen taloudellista ja poliittista luonnetta.

Euroopan unioni on vaikuttanut Eurooppaan lukeutuvien valtioiden identiteettien rakentumiseen huomattavasti. Valtioita luokitellaan nykyisin jäsenmaihin, kandidaattimaihin sekä ulkopuolisiin. Valtioiden yhteiskunnallinen arvostus sekä asema riippuvat pitkälti tästä kategorisoinnista, ei ainoastaan Euroopassa vaan yhä enenevässä määrin myös maailmanlaajuisesti. Eurooppaa ja Euroopan unionia käytetään tänä päivänä myös synonyymeinä, mikä on melkoinen saavutus yhdentymisprosessille, jonka käynnistymisestä ei kuitenkaan ole kuin vasta muutama vuosikymmen.¹

3.1. KONSTRUKTIVISMI TIETEENALASSA

¹ Risse 2009, 154.

Konstruktivismi on varsin uusi lähestymistapa yhteiskuntatieteissä. Ensimmäisen kerran itse termi esiintyi tieteenalallamme vasta vuonna 1989 Nicholas Onufin mainitsemana ¹. Laajempaan tietoisuuteen ja tieteellisiin keskusteluihin konstruktivismi kohosi 1990-luvulla kylmän sodan päättymisen jälkeen. Aikana, jolloin valtiot etsivät muuttuneessa maailmantilanteessa ahkerasti kansallista identiteettiään ². Wendtin mielestä tuolloin vallalla olleet materialistiset sekä yksilöllisyyttä korostaneet näkemykset eivät kyenneet selittämään tapahtuneita muutoksia riittävästi, minkä johdosta avautui tilaisuus idealistisille sekä kokonaisvaltaisuutta painottaville holistisille näkemyksille. Vaikka konstruktivismin yleistyminen ajoittuu aivan viime vuosisadan loppuun, on sosiaaliseen teoriaan pohjautuvaa ajattelua ollut olemassa kuitenkin jo pidemmän aikaa.³

Jackson ja Sörensen vievät konstruktivististen ajatusten juuret vähintään 1700-luvulle. Tuolloin italialainen filosofi Giambattista Vico kirjoitti, että Jumala on luonut ympäröivän maailman mutta historia tulee nähdä ihmisen aikainsaannoksi. Vicon mielestä historia ei ole jokin ihmisyydestä erillinen ja ulkopuolinen prosessi. Myös valtioiden välinen järjestelmä tulisi ymmärtää ihmisen kehittämänä historiallisena käsitteenä, jota voidaan muuttaa ja kehittää. Immanuel Kant puolestaan esitti, että tietämys ympäröivästä maailmasta on subjektiivista, sillä se suodattuu ihmisen tietoisuuden läpi. Max Weber taas arvioi, että sosiaalisen maailman hahmottamisessa ratkaisevaa on toimijoiden välisen ymmärryksen löytyminen.⁴ Konstruktivismi ei olekaan uutukainen kansainvälisen politiikan suuntaus vaan se on sosiaalinen teoria, jonka juuret juontuvat jopa usean vuosisadan taa.

Historialliset tapahtumat - erityisesti jo mainittu kylmän sodan päättyminen - sekä tieteelliset keskustelut loivat lopulta pohjan konstruktivismin todelliselle nousulle. Konstruktivismista kehkeytyi 1980-luvulla nopeasti haastaja realismiin sekä liberalismiin traditioille ja merkittävä yhteiskuntatieteellinen suuntaus erityisesti Pohjois-Amerikassa, minne oli päässyt syntymään ”älyllinen tyhjiö” konstruktivistien edustamille ajatuksille. Euroopassa konstruktivistiset käsitykset olivat jo tuolloin yleisemmin edustettuina.⁵

Tuohon aikaan myös muut yhteiskunnalliset tieteet, kuten filosofia ja sosiologia, inspiroivat konstruktivisteja. Brittiläinen sosiologi Anthony Giddens analysoi 1980-luvun puolivälissä

¹ Wendt 1999, 1.

² Barnett 2005, 256 – 257.

³ Wendt 1999, 3 – 4.

⁴ Jackson ja Sörensen 2010, 161 – 162.

⁵ Ibid.

toimijoiden sekä rakenteen välistä yhteyttä strukturaatio-käsitteen avulla. Yhteys vaatii hänen mielestään subjektien välistä ymmärrystä sekä merkitystä: olemassa olevat rakenteet rajoittavat toimijoita, mutta toimijoilla on mahdollisuus muuttaa niitä toimimalla uusin tavoin. Realistit suhtautuivat Giddensin ajatukseen pessimistisesti ja korostivat anarkian ainoastaan rajoittavan toimijoiden mahdollisuuksia.¹

1980-luvulla konstruktivismi kehittyi kolmeen haaraan: modernistiseksi, postmodernistiseksi sekä feministiseksi suuntauksiksi. Vaikka näiden virtausten välillä on merkittäviä painostuseroja, yhdistää niitä kritiikki neorealismia sekä neoliberalismia kohtaan. Neorealismi edustaa nykyisin laajalti hyväksyttyä kuvaa kansainvälisestä järjestelmästä, jossa valtiot yhdistävät taloudelliset preferenssinsä (individualismi) vallan ja edun tavoitteluun (materialismi). Neoliberalismi jakaa samat individualistiset näkemykset, mutta painottaa kansainvälisten instituutioiden roolia kansainvälisessä järjestelmässä.²

Konstruktivistien kritiikki kohdistuu erityisesti edellä mainittuihin ajatussuuntiin sekä niiden individualistisiin ja materialistisiin näkemyksiin. Neorealistit väittävät, että anarkia ja vallan jakautuminen määräävät pitkälti maailmanpolitiikan suunnan. Konstruktivistien mielestä väittämässä jää huomiotta huomattavasti ratkaisevampi tekijä, idealistiset näkemykset. Toimijoiden jakamat ideat sekä käsitykset todellisuudesta vaikuttavat merkittävästi valtioiden kansainväliseen käyttäytymiseen.³ Konstruktivistit arvioivat, että epäkohdat esimerkiksi kylmän sodan jälkeisten tapahtumien ennakoinnissa juontuvat ajatussuuntien ylenpalttisesta materialistisuudesta sekä heikkoudesta selvittää anarkian ja vallan tasapainoa. Konstruktivistit uskovatkin, että epäkohdat voi korjata perehtymällä paremmin toimijoiden ajatuksiin sekä ideoihin.

Osa konstruktivisteista ei suhtaudu materialismiin ja individualismiin yhtä tinkimättömästi. Wendt toteaaakin, että hänen teoksensa lähtee liikkeelle samoista premiseistä kuin neorealisti Kenneth Waltzin vuonna 1979 julkaistu teos *Theory of International Politics*. Waltzin mielestä kansainvälinen yhteistyö johtaa anarkiassa loppujen lopuksi konfliktiin kun Wendt taas haluaa korostaa, että anarkia on sitä mitä valtiot siitä tekevät.⁴

Konstruktivismia ovat kritisoineet voimakkaimmin neorealistit, jotka kuvailevat konstruktivistista ajattelua sinisilmäiseksi sekä naiiviksi. He arvostelevat konstruktivisteja näkemyksestä, että

¹ Jackson ja Sörensen 2010, 161.

² Wendt 1999, 2 – 4.

³ Copeland 2006, 1.

⁴ Mt., 2 – 6.

sosiaalinen kanssakäyminen johtaa valtioiden väliseen kumppanuuteen. Neorealistien näkökulmasta valtiot toimivat anarkiassa aggressiivisesti ja egoistisesti aseellisista voimavaroista sekä valtioiden välisestä epävarmuudesta johtuen. He väittävät valtioiden tavoittelevan olemassa olonsa turvaamista, minkä vuoksi tilanteiden väärinlukeminen voi helposti johtaa valtioiden välisen suhteiden kiristymiseen. Valtioilla on hankaluuksia saada luotettavaa tietoa toisten motiivien todellisista tarkoituseristä, mistä johtuen petokset eivät ole mahdottomia valtioiden välillä. Neorealistit ovat moittineet konstruktivisteja juuri valtioiden välisen epävarmuuden analysoinnin puutteesta. Lisäksi he tarkastelevat kriittisesti konstruktivistien painottamaa kansainvälistä normistoa ja toteavat, että suurvallat niin halutessaan voivat olla siitä sen kummemmin välittämättä. Konstruktivistit taas ajattelevat, että kanssakäyminen on vilpittömyyttä sekä avointa ja valtiot pyrkivät aidosti ymmärtämään toinen toistaan.¹

Kuten jo aiemmin mainitsin pidetään sosiaalista konstruktivismia varsin nuorena lähestymistapana yhteiskuntatieteissä ja myös Eurooppa-tutkimukseen se kulkeutui kansainvälisten suhteiden alalta vasta vuosituhaten vaihteessa. Käännekohtana pidetään vuonna 1999 Journal of European Public Policy kausijulkaisussa ilmestynyttä erikoisnumeroa, joka oli ensimmäinen merkittävä konstruktivistinen panos eurooppalaisen yhteistyön tarkastelemiseksi. Konstruktivismin nousu kuvastaa laaja-alaisemmin EU-tutkimuksen yleiskehitystä, missä yhdentymisprosessin rinnalla on ryhdytty tutkimaan myös unionin politiikkaa ja ylikansallisen päätöksenteon legitimiyyttä².

Euroopan unionia tarkasteltaessa nojaututaan tavallisesti rationaaliin lähestymistapoihin kuten neofunktionalismiin, liberaaliin hallitustenvälisyyteen tai monitasoiseen hallintojärjestelmään, jotka tarkastelevat varsin valtiokeskeisesti tapahtunutta kehitystä³. Sosiaalinen konstruktivismi lähtee EU-tutkimuksessa liikkeelle samoista premisseistä kuin kansainvälisten suhteiden tutkimuksessa, eli ideoista. Schimmelfennig kirjoittaa, että eurooppalainen yhdentymisprosessi merkitsee konstruktivistien näkökulmasta yhteisön rakentumista. Yhteisöllä viitataan ryhmään, joka on syntynyt yhteisten ideoiden, käsitysten sekä identiteetin pohjalta. Konstruktivistien mielestä mitä vahvempi kollektiivinen eurooppalainen identiteetti on ja mitä laajemmin yhteiset käsitykset tulevat jaetuiksi, sitä syvemmäksi integraatio voi edetä. Konstruktivismi myös näkee, että jo luotu institutionaalinen rakenne edesauttaa eurooppalaisen yhteisön rakentumista. EU:n

¹ Jackson ja Sörensen 2010, 175 – 178.

² Schimmelfennig 2010, 37.

³ Risse 2009, 144 – 145.

päätöksentekojärjestelmä onkin lisännyt toimijoiden välistä kanssakäymistä ja sosiaalista oppimista, mikä voi pitemmällä tarkastelulla rakentaa identiteettejä ja ideoita uudelleen.¹

Konstruktivismiin keskeinen viesti on, että poliittisen kulttuurin, diskurssien sekä intressien ja identiteettien rakentumiselle tulisi antaa keskeisempi sija yhdentymistä selvennettäessä². Yhdentymiskehityksellä on ollut suuri vaikutus eurooppalaiseen valtiojärjestelmään, minkä seurauksena valtioiden intressit, identiteetit sekä toimintaympäristö ovat huomattavasti muuttuneet³. Tämän muutoksen ymmärrykseen konstruktivismi tarjoaa uudenlaisen ja inhimillisen, idealistisen, lähestymistavan.

Rissen mielestä sosiaalisella konstruktivismilla on ainakin kolme huomionarvoista kontribuutiota EU-tutkimukselle. Ensinnäkin, sen avulla voi hahmottaa eurooppalaistumisen vaikutuksia jäsenvaltioissa. Valtioiden ja järjestelmän vastavuoroinen rooli toimii EU-kontekstissa mielestäni hyvin. Toiseksi, EU:n lainsäädännön ja politiikkojen konstitutiivisten vaikutusten korostaminen auttaa ymmärtämään, miten Euroopan yhdentyminen muokkaa toimijoiden identiteettejä sekä intressejä. Kolmanneksi, sosiaalisen konstruktivismiin painottama kommunikaation tarkastelu auttaa näkemään, kuinka toimijat integraation ymmärtävät ja kuinka he kielen avulla luovat eurooppalaista ympäristöä.⁴

Tutkielmani kannalta on tarpeen havainnollistaa millaisia intressejä, identiteettejä ja perinteitä Eurooppaan on muodostunut sekä millaiselta pohjalta unionin päätöksentekokoneisto Brysselissä toimii. Jäsenmaiden välillä eroavaisuuksia löytyy niin kulttuurisissa, taloudellisissa kuin poliittisissä kysymyksissä. Kulttuurisia jakolinjoja on havaittavissa silloin kun tarkastellaan kansallisten identiteettien vahvuutta, uskontoja sekä valtioiden maantieteellistä sijaintia (pohjoinen/etelä, itä/länsi). Kun verrataan valtioita taloudellisesti, ne jakaantuvat leireihin tarkasteltaessa niiden talouskuntoa, työllisyyttä sekä talouden rakennetta. Poliittisia eroavaisuuksia on nähtävissä esimerkiksi demokratiakehityksessä, asukasmäärissä sekä hallituspohjan sijoittumisessa oikeisto/vasemmisto-akselille.⁵ Mielestäni konstruktivisteilla on paremmat lähtökohdat tarkastella näitä eroavaisuuksia kuin monilla perinteisemmällä selitysmalleilla.

¹ Schimmelfennig 2010, 41.

² Risse 2009, 146.

³ Christiansen, Jörgensen ja Wiener 1999, 529.

⁴ Risse 2009, 151.

⁵ Hix 2005, 152.

Vaikka sosiaalinen konstruktivismi on viime aikoina tullut trendiksi myös EU-tutkimuksessa, ei se ole varsinainen integraation teoria vaan ennemminkin ontologinen lähestymistapa. Uusien tutkimussuuntausten tarkoituksena ei ole syrjäyttää perinteisiä integraation lähestymistapoja vaan ennemminkin täydentää niiden sanomaa.

3.2. MITÄ ON SOSIAALINEN KONSTRUKTIVISMI?

Konstruktivistinen ajattelu pohjautuu Grotiuksen, Kantin sekä Hegelin klassisiin kansainvälisiin teorioihin sekä pohdiskeluun sosiaalisesta ontologiasta eli siitä mitä on olemassa. Ympäristö, jossa olemme olemassa, määrittää olennaisesti sen keitä olemme ja millaisina itseämme pidämme. Emme elä irrallaan todellisuudesta ja luomastamme kulttuurista, minkä vuoksi on itsestään selvää, ettei sosiaalinen todellisuus ja ympäröivä maailma ole olemassa ilman mahdollisuutta rakentaa ja uudistaa sitä päivittäisessä elämässä. Konstruktivismi haluaakin painottaa toimijoiden (agentit) sekä järjestelmien (rakenteet) osuutta sosiaalisen todellisuuden rakentumisessa. Näkemys agenttien sekä rakenteiden vastavuoroisesta tehtävästä sosiaalisen todellisuuden rakentumisessa eroaakin huomattavasti hallitsevista individualistisista selityksistä, joiden mukaan todellisuus perustuu ainoastaan yksilöiden toiminnalle.¹

Lisäksi konstruktivismiin idealistisen filosofian mukaan todellisuus ei koostu yksinomaan materiaalien tekijöiden vaan ennemminkin tiedostettujen käsitysten sekä ideoiden varaan. Todellisuus rakentuu uskomuksista, ideoista, diskursseista ja merkityksistä, minkä vuoksi sitä ei voi selittää luonnonlakien perusteella. Todellisuus ei rakennu myöskään erillisistä tai valmiiksi annetuista kokonaisuuksista vaan se syntyy toiminnan pohjalta, minkä vuoksi se on toimijoille ymmärrettävissä. Todellisuus onkin avoin ja tunnistettavissa niille, jotka ovat sen rakentaneet ja jotka sitä elävät.²

Sosiaalisten todelluuksien määrittelemine on konstruktivistiselle ajattelulle keskeistä. Sosiaaliset todellisuudet ovat tavanomaisesti alueellisesti sekä ajallisesti rajautuneita ja rakentuvat toimijoiden välisiin sopimuksiin, mikä tekee niistä hauraita ja helposti muuntuvia.³ Sosiaalista todellisuutta rakennetaan päivittäin ennen kaikkea kommunikoimalla. Todellisuuden tunnistaminen sekä identifioiminen auttavat määrittämään hyväksytyn toiminnan eri tilanteissa sekä löytämään omat

¹ Risse 2009, 145 – 146.

² Jackson ja Sörensen 2010, 162 – 163.

³ Christiansen, Jörgensen ja Wiener 1999, 530.

periaatteet ja tavoitteet¹. Konstruktivistien mielestä identiteettejä sekä intressejä ei tulisi tarkastella materiaalisuuden tuottamassa erillisessä kontekstissa vaan poliittinen kulttuuri, diskurssit sekä preferenssit tulisi nähdä vaikuttimina niiden muodostumiselle².

Myös sosialisatio on olennainen osa konstruktivistista ajattelua ja tarkoituksenmukaisuuden logiikkaan pohjautuvaa valtioiden välistä toimintaa. Sosialisatiosta puhuttaessa tarkoitetaan sillä prosessia, missä identiteetit ja intressit formuloituvat³. Sosialisatian tapahtuessa uudet identiteettikonstruktiot tulevat yleisesti hyväksytyiksi mikäli ne sisäistetään perinpohjaisesti sekä koetaan omiksi. Esimerkiksi uudet näkemykset poliittisesta järjestelmästä tulevat hyväksytyiksi kansallisvaltiossa vasta sen jälkeen kun ne ovat juurtuneet instituutioihin ja poliittiseen kulttuuriin. Instituutioilla voidaan viitata tässä yhteydessä niin virastoihin, sääntöihin ja menettelytapoihin kuin myös käytäntöihin sekä yhteisiin tapoihin toimia.⁴ Sosialisatiolla tarkoitetaan myös prosessia, jossa toimijat omaksuvat uusia intressejä sekä preferenssejä toistuvassa vuorovaikutuksessa muiden kanssa. Sosialisatiota esiintyy erityisesti sellaisten toimijoiden kesken, joilta löytyy yhteiset valmiudet sekä tavoitteet, käytännössä esimerkiksi valtioiden välisissä EU:n ministeritason kokouksissa. Lisäksi sosialisatian kuvaillaan tapahtuvan todennäköisimmin tilanteissa, joissa toimijoita kohtaa kriisi tai harjoitetun politiikan epäonnistuminen.⁵ Sosialisatian tuleekin nähdä olevan merkittävä osa myös Euroopan yhdentymisprosessia ja jäsenvaltioiden yleisluonteista eurooppalaistumista.

3.2.1. Sosiaaliset rakenteet

Sosiaalinen konstruktivismi ymmärtää sosiaaliset rakenteet ja instituutiot mekanismeiksi, jotka vaikuttavat positiivisesti toimijoihin ja niiden toimintaan. Kun tätä näkemystä vertaa realistisiin näkemyksiin, joiden mukaan rakenteet ensisijaisesti rajoittavat toimijoita, on eroavaisuus silmiinpistävä. Realistien mielestä toimijat pyrkivät rakenteiden sisällä strategisesti ajamaan omaa etuaan. Toiminnan tavoitteena on ensisijaisesti maksimoida oma etu, milloin puhutaan seuraamuksen logiikasta (logic of consequentialism). Sosiaalinen konstruktivismi mieltää toimijoiden käytöksen olevan seurausta taasen tarkoituksenmukaisuuden logiikasta (logic of appropriateness), jolloin pyrkimyksenä on menetellä mahdollisimman sopivalla ja oikeudenmukaisella tavalla sosiaalisissa tilanteissa. Konstruktivistien mielestä sosiaalisia rakenteita

¹ Barnett 2005, 259.

² Risse 2009, 160 – 161.

³ Wendt 1999, 170.

⁴ Marcussen et al. 1999, 617.

⁵ Checkel 1999, 549.

ja instituutioita (esimerkiksi EU) ei tule myöskään käsitteellistää toimijoista erillisinä, sillä ne vaikuttavat valtioihin, kansalaisjärjestöihin, yrityksiin sekä muihin toimijoihin huomattavasti enemmän kuin usein luullaankaan.¹

Konstruktivistit ymmärtävät sosiaaliset rakenteet ja instituutiot toimijoiden välisten sääntöjen areenoina, jotka koordinoivat ja ohjaavat osallistujien toimintaa samansuuntaiseksi sekä samanaikaisesti mahdollistavat uusien kollektiivisten identiteettien, intressien sekä käytäntöjen syntyminen². Kuitenkin rakenteet, instituutiot sekä säännöt mielletään nykyisin realistien tavoin pääasiallisesti valtioiden toimintaa rajoittaviksi. Myös rationaalisen valinnan teorian kannattajat alleviivaavat niiden häiritsevän omaa etuaan ajavien toimijoiden mahdollisuuksia maksimaalisen hyödyn tavoittelussa. Kuitenkin rakenteiden ja instituutioiden lisäämä kanssakäyminen on valtioiden preferenssien rakentumisen kannalta huomionarvoista. Sosiologisen näkemyksen mukaan juuri instituutorakennelmat edesauttavat toimijoita hahmottamaan omat intressinsä.³ Instituutiot eivät täten yksinomaan rajoita edun tavoittelua vaan jopa muodostavat uusia intressejä sekä ideoita.

Konstruktivistit väittävät, että yhteiset säännöt ja ideat määrittävät suurelta osin sosiaalisen kanssakäymisen muodot. Säännöt eivät ainoastaan ohjaa ja rajoita toimintaamme vaan ne myös muodostavat käsityksen siitä keitä me olemme osana yhteiskunnallista rakennetta ja sosiaalista ympäristöä.⁴ Konstruktivistien mielestä yhteiskunnallinen mobilisaatio sekä sosiaalinen oppiminen korostuvat sääntöjen levitessä. Yhteiskunnallisella mobilisaatiolla tarkoitetaan ei-valtiollisten toimijoiden sekä verkostojen yhdistymistä. Sosiaalisella oppimisella halutaan tässä yhteydessä painottaa toimijoiden (päättäjien) roolia säännösten omaksumisessa. Säännösten sisäistäminen edesauttaa niiden saattamista osaksi yleisempää ymmärrystä, jonka perusteella muokataan kansalaisten käyttäytymis- ja ajattelumalleja. Uusille säännöille sekä käyttäytymistavoille altistettuina ihmiset ovatkin otollisia omaksumaan uusia intressejä sekä identiteettejä.⁵

Valtioiden sosiaaliset identiteetit pohjautuvat vuorovaikutuksessa rakentuneisiin yhteisiin normeihin. Tämän vuoksi onkin ymmärrettävä, että valtiot eivät tee ratkaisuja ainoastaan aineellisten tekijöiden vaan myös normatiivisen ymmärryksen perusteella. Esimerkiksi ihmisrotujen välinen tasa-arvo, josta on muodostunut maailmanlaajuinen normi, oli keskeinen syy Etelä-Afrikan

¹ Risse 2009, 147 – 148.

² Adler 2005, 104.

³ Checkel 1999, 546 – 548.

⁴ Risse 2009, 148 – 149

⁵ Checkel 1999, 554.

apartheidin päättymiselle.¹ Myös EU on rakentunut normatiivisen ymmärryksen pohjalta. Sen keskeisiä painotusalueita ovat olleet - ja ovat edelleen - esimerkiksi demokratia sekä ihmisoikeudet. Tämä on käynyt viime aikoina ilmi muun muassa laajentumista käsitelleissä keskusteluissa. Täten EU:n rakentuminen tulee ymmärtää myös yhteisiin normeihin ja ideoihin painottuneena prosessina.

EU:sta onkin kuluneiden vuosikymmenten saatossa muodostunut yhteisiin sääntöihin nivoutunut toimija. EU on muuntautunut vähitellen poliittisia ja taloudellisia päätöksiä tekeväksi yhteisöksi, johon liittyy perustavanlaatuisesti yhteiset normit, hyväksytyt säännöt sekä päätöksentekoprosessit.² EU:hun on samalla kehittynyt alkuperäisiä suunnitelmia laajempia institutionaalisia rakenteita, joiden vaikutuksesta jäsenvaltioiden identiteetit ja intressit rakentuvat uudelleen.

3.2.2. Agentit

Kun päättäjät tekevät selkoa kansallisista intresseistä, tarpeista sekä vastuista muodostuu valtioista kuva toimijoina, joilla on ihmisille ominaisia piirteitä kuten tarkoituksenmukaisuus sekä rationaalisuus³. Realistien tavoin myös konstruktivistit näkevät valtioiden olevan tärkeimpiä toimijoita - tai agenteja - kansainvälisellä näyttämöllä. Valtiot ovat yksilöiden ja sosiaalisten ryhmien käytäntöjen kautta järjestäytyneitä yksiköitä, joilla on luonnostansa jonkin verran perustavanlaatuisia intressejä kuten olemassaolon turvaaminen, autonomia, taloudellinen riippumattomuus sekä kollektiivinen itsetunto. Sosiaalisten rakenteiden sekä valtioiden välisen vuorovaikutuksen merkitys intressien ja identiteettien hahmottamiseksi mahdollistuu vasta silloin, kun valtiot nähdään sosiaalisina tiettyjä perustarpeita omaavina agenteina.⁴

Teoksessaan Wendt luokittelee valtiot intressien perusteella kolmeen kategoriaan: revisionistisiin, status quo sekä kollektiivisiin. Revisionistisilla valtioilla on luontainen halu kukistaa muita, ottaa haltuun uusia maa-alueita sekä muuttaa olemassa olevaa järjestystä. Sodankäyntiä ne pitävätkin kunniakkaana ja miehisenä. Revisionistiset valtiot kaipaavat itsetuntonsa ja statuksensa vahvistamista. Lisäksi ne kokevat olevansa muiden valtioiden yläpuolella, minkä vuoksi kansainvälisesti järjestäytynyt yhteisö nähdään usein uhkaavana. Status quo valtioilla ei taasen ole halua piirtää karttoja tai maiden rajoja uudelleen eikä myöskään muuttaa hallitsevaa järjestelmää. Ne arvostelevat toisia agenteja ja saattavat jopa hyökätä aseellisesti torjuakseen uhkia, mutta niillä ei ole luontaista halua loukata muiden maiden oikeuksia. Valtioilla on tunnustetusti vakiintuneita

¹ Adler 2005, 103.

² Christiansen, Jörgensen ja Wiener 1999, 540.

³ Wendt 1999, 10.

⁴ Copeland 2006, 4 – 5.

intressejä turvallisuutensa sekä vakauden takaamiseksi. Status quo maiden toiminta perustuu niiden näkemyksiin roolistaan kansainvälisen järjestyksen ylläpitämisessä, missä ne näkevät itsensä ennen kaikkea kansainvälisen lain noudattajina sekä yhteisön jäseninä. Kollektiivisilla valtioilla on puolestaan aitoa tahtoa auttaa agentteja, joiden kanssa ne samaistuvat. Auttamishalua on jopa silloin, kun oma turvallisuus tai intressit eivät ole välittömästi uhattuina. Näiden valtioiden käytös perustuu sosiaalisina toimijoina ihmisillekin tuttuun ryhmäpelaamiseen ja yhteisöllisyyteen. Kollektiiviset valtiot perustelevat toimiaan ennen kaikkea solidaarisuudella, ystävyydellä, oikeudenmukaisuudella sekä erityislaatuisilla suhteilla.¹

Agenttien kanssakäyminen perustuu konstruktivistisen näkemyksen mukaan yhteisiin ideoihin, ei yksinomaan realismiin korostamiin materialistisiin ja individualistisiin tekijöihin. Tämä väite kuvastaa idealistista lähestymistapaa sosiaaliseen maailmaan. Wendtin mielestä useat konstruktivistiset lähestymistavat ovat kuitenkin äärimmäisen jyrkkiä ja rajautuneita korostaessaan todellisuuden muokkaamisessa pelkäävät idealistista perspektiiviä. Materiaalisten tekijöiden vaikutusta ei voi kiistää ja niillä voi hyvin olla kausaalisia vaikutuksia agenttien käyttäytymiseen. Valtioilla on olemassa tiettyjä perustavanlaatuisia intressejä, joita ne eivät voi olla huomioimatta tehdessään yhteistyötä muiden kanssa. Wendtin sosiaalisen konstruktivismin mukaan valtioilla onkin taipumus käyttäytyä jossain määrin egoistisesti kansainvälisissä suhteissaan, mikä on ristiriitainen näkemys moniin äärimmäisiin konstruktivistisiin näkemyksiin, jotka eivät tunnista individualismia valtioiden välisissä suhteissa.²

3.2.3. Anarkian kolme kulttuuria

Valtioiden välinen järjestelmä, jossa valtiot kuvaillaan ihmisen kaltaisina agentteina, on luonteeltaan anarkistinen³. Yksi asia mistä neorealistit sekä konstruktivistit ovat yhtä mieltä on se, että anarkia on tunnusomaista kansainväliselle järjestelmälle. Wendt pyrkii kuitenkin haastamaan neorealistisen näkemyksen, jonka mukaan anarkia pakottaa valtiot toistuvasti varmistamaan turvallisuuttaan. Järjestelmän konfliktisuus tai vakaus ei ole hänen mukaansa riippuvainen niinkään anarkiasta ja vallasta vaan pikemminkin sosiaalisten käytäntöjen luomasta yhteisestä kulttuurisesta ymmärryksestä. Anarkiassa ei ole määräävää logiikkaa vaan ainoastaan eriäviä kulttuurisia ilmentymiä. Jokaisen agentin käsitys omasta luonteestaan ja identiteetistään pohjautuu siihen, miten

¹ Wendt 1999, 124.

² Copeland 2006, 4 – 5.

³ Wendt 2006, 181.

agentti kuvittelee muiden sen näkevän.¹ Kansainvälinen järjestelmä tulisikin nähdä sosiaalisena ilmiönä, jossa valtioiden välinen yhteistyö pohjautuu molemminpuolisiin odotuksiin sekä uskomuksiin². Wendt onkin todennut osuvasti, että anarkia on sitä, mitä valtiot siitä tekevät³.

Valtioiden välisiä suhteita Wendt luonnehtii kolmen anarkiakulttuurin avulla. Jokaiselle kulttuurille on tunnusomaista, että valtiot ovat ottaneet tietyn roolin suhteessa toiseen eli muihin valtioihin. Nämä kolme kulttuuria ovat hobbesilainen, lockelainen sekä kantilainen. Hobbesilainen kulttuurikäsitys hallitsi suhteita aina 1600-luvulle, mihin asti valtiot luokittelivat toisiaan vihollisuuden perusteella. Toinen nähtiin tuolloin uhkatekijäksi, joka ei karttanut voimankäyttöä olemassaolonsa turvaamiseksi. Lockelainen kulttuuri on taasen hallinnut uudenaikaista valtiojärjestelmää usean vuosisadan ajan. Siinä valtiot määrittävät toisen kilpailijaksi, joka intressiensä edistämiseksi saattaa käyttää väkivaltaa, mutta ei kuitenkaan uhkaa muiden valtioiden olemassaoloa. Kantilainen kulttuuri on puolestaan vasta hiljattain ilmaantunut demokraattisten maiden kesken. Siinä valtiot näkevät toiset ystävinä, jotka eivät ratkaise erimielisyyksiä asein vaan työskentelevät tiiminä yhteisten uhkien torjumiseksi.⁴ Ajansaatossa valtioiden käsitys toisistaan onkin muuttunut vihollisesta ystäväksi, vaikka lockelainen asetelma tosin hallitsee joidenkin maiden maailmankuvaa vielä tänä päivänä.

Hobbesilaisessa, lockelaisessa ja kantilaisessa kulttuurissa on käyttäytymistä ohjaavia sääntöjä, jotka ovat edellytys sille, että niitä ylipäättään voidaan nimittää kulttuureiksi. Sääntöjä noudatetaan kuitenkin eritavoin lähestymistavasta riippuen. Toimija voi olla suostuvainen seuraamaan sääntöjä rangaistuksen pelossa, sillä kaikki toimijat eivät ole kulttuurissa samassa asemassa. Tämä näkemys on yhteneväinen neorealismien käsitykseen, jossa sääntöjä noudatetaan yksinomaan pakottamalla. Neoliberalismin mukaan sääntöjä noudatetaan, sillä toimijat kokevat sen olevan heille kannattavaa. Konstruktivistit esittävät kolmannen vaihtoehdon. Heidän mielestä toimijat toimivat sääntöjen mukaisesti, koska he ovat hyväksyneet ne osaksi itseään ja pitävät niitä perusteltuina. Toimijat samaistuvat muiden odotuksiin ja huomioivat muut tietoisuudessaan.⁵ Wendt toteaa, että legitiimiksi koettu kulttuuri on vaihtoehdoista vakain⁶.

¹ Copeland 2006, 1.

² Wendt 1999, 20.

³ Wendt 2006, 181.

⁴ Copeland 2006, 6 – 7.

⁵ Ibid.

⁶ Wendt 1999, 310.

Konstruktivistit ja neorealistit lähestyvät valtioiden välistä järjestelmää anarkistisesta näkökulmasta. Neorealistit väittävät valtioiden identiteettien sekä intressien olevan ennalta sovitut ennen kuin kanssakäymistä tapahtuu, minkä vuoksi anarkia johtaa väistämättä omin avuin selviytymiseen. Konstruktivistit puolestaan väittävät, että kanssakäymisen aikana valtioiden intressit sekä identiteetit voivat muuntua ja rakentua uudelleen. Wendt korostaa, että ideat ja yhteistyö formuloivat valtioiden materiaalista valtaa ja kansallisia intressejä. Vaikka anarkiassa valtioiden voimavarat nähdään uhkana, ei ole lainkaan poissuljettua, että valtioiden välille syntyisi rakentavat ja lämpimät välit.¹

3.2.4. Identiteetit ja intressit

Olkoon sosiaalinen ryhmä yhtä todellinen kuin urheilujoukkue tai sitten kuviteltu kuten valtioiden kansat usein kuvataan, on siihen kuuluville ominaista yhteisöllisyyden tunne². Yhteisöllisyyden tunne vahvistaa positiivisia tuntemuksia ryhmän sisällä, mikä juontuu tarpeesta tehdä eroa itsen ja toisen välillä. Eurooppalaisuus kuvitteellisena kokonaisuutena ei tee tähän poikkeusta. Perinteisesti eurooppalaisuuden vastakohtaksi on osoitettu kylmän sodan aikaista kommunismia, amerikkalaista *laissez-faire* kapitalismia tai viime vuosina erityisesti islamilaista fundamentalismia. Sosiaaliset identiteetit eivät näin ollen ainoastaan kuvaile mitä tarkoittaa kuulua tiettyyn yhteisöön vaan samalla asettavat myös yhteisöllisyydelle rajat.³

Kollektiivisen identiteetin käsite on peräisin sosiaalipsykologian tieteenalalta. Sosiaalisilla ryhmillä on tapana määritellä itsensä yhteisten ideoiden eli ajatusten ja käsitysten perusteella, jotka käyvät ilmi esimerkiksi diskursseista sekä symboleista. Yhteisen perustan ja ideoiden tunnistaminen onkin ryhmälle ensiarvoisen tärkeää, sillä näin ryhmä tulee rajatuksi muista erillään olevana kokonaisuutena.⁴ Kollektiivinen identiteettikäsite liitetään perinteisesti kansallisvaltioon, kansaan sekä maa-alueeseen⁵.

Valtioiden toiminta perustuu rakentuneisiin intresseihin sekä identiteettiin, jotka ovat muotoutuneet kansainvälisen yhteisön vakiintuneiden käytäntöjen, normien, pohjalta. Kansainvälisillä järjestöillä onkin ratkaiseva merkitys näiden normien viestittäjinä sekä identiteettien rakentajina.⁶ EU:n

¹ Jackson ja Sörensen 2010, 166 - 168.

² Marcussen et al. 1999, 615.

³ Risse 2009, 152 – 154.

⁴ Marcussen et al. 1999, 615.

⁵ Risse 2009, 151.

⁶ Jackson ja Sörensen 2010, 169 – 171.

toimielimet keskustelun avaajina sekä ideoiden luojina on tästä oiva esimerkki. Myös Wendt toteaa, että kansainvälinen järjestelmä ei vaikuta ainoastaan valtioiden käyttäytymiseen vaan myös niiden identiteetteihin. Hän kuitenkin väittää, että identiteetit muodostuvat jo osallistumalla järjestelmään eivätkä ole ainoastaan seurausta tästä.¹ Valtioiden osallistuminen eurooppalaiseen järjestelmään onkin luonut lukuisia esimerkkejä kollektiivisen identiteetin rakentumisesta: jäsenvaltiot painottavat kansainvälisissä kysymyksissä yhä enenevässä määrin EU:n yhteistä kantaa, kansalaiset identifioivat itsensä niin kotimaansa mutta myös EU:n kansalaisiksi sekä käyttöön on otettu erilaisia symboleja kuten yhteinen lippu ja osassa maista yhteinen valuutta euro.

Jäsenmaiden kesken on huomattavia eroja identifioitumisessa eurooppalaisella tasolla, niin kansalaisten kuin eliitinkin keskuudessa. Saksan poliittinen eliitti on tiedetysti laajalti EU-myönteinen ja siihen lukeutuvat kokevat vahvasti olevansa eurooppalaisia. Tämä ilmeni Marcussenin ym. mielestä muun muassa keskusteluissa Saksan mahdollisesta liittymisestä euroalueeseen, mitä eliitti ajoi vimmatusti kansan vastusteluista huolimatta. Iso-Britannian kansallinen identiteetti on puolestaan rakentunut vahvasti ajatukseen maan poikkeuksellisuudesta sekä harvinaislaatuudesta. Britit kokevat, että valtion suvereeniutta on lähes mahdotonta sovittaa yhteen eurooppalaisen poliittisen järjestelmän kanssa, missä yhteistyö tapahtuu omien rajojen ulkopuolella. Euroopan yhtenäisyyden ylistäminen onkin täysin tavallista poliittisissa diskursseissa Saksassa, kun taas Iso-Britanniassa vastaavanlaiset lausunnot olisivat riskialttiita eliitin suosiolle.²

Kansallisilla tekijöillä ja etenkin eliitin osuudella onkin ratkaiseva merkitys identiteetin muodostumiseen³. Kansalliset identiteetit ovat eliitin kehittämiä sosiaalisia konstruktioita sikäli kun ne ymmärretään eliitin keinoksi perustella ja oikeuttaa materiaaliset sekä ideologiset valintansa. Intressinä voi tällöin olla eliitin halu kasvattaa poliittista valtaa, mutta se voi merkitä myös kansallisten talouteen ja turvallisuuteen liittyvien kysymysten edistämistä. Intressien ja identiteettien suhde onkin vastavuoroinen. Intressit määrittävät niitä valintoja, joita päättäjät tekevät lisätäkseen vaikutusvaltaansa ja ajaessaan mielipiteitään. Intressit kuitenkin muodostuvat vakiintuneiden identiteettikäsitteiden pohjalta, jotka rajaavat uusien mielipiteiden ja näkemysten perusteltavuutta.⁴

Poliittinen eliitti ei olekaan kykeneväinen eikä oikeutettu rakentamaan uudenlaisia identiteettejä mielivaltaisesti vaan uudet käsitykset poliittisesta järjestelmästä tai kansallisvaltiosta pohjautuvat

¹ Wendt 1999, 20 – 21.

² Marcussen et al. 1999, 626.

³ Wendt 1999, 21.

⁴ Marcussen et al. 1999, 617.

vakiintuneisiin arvoihin, symboleihin ja poliittiseen kulttuuriin eivätkä täten ilmesty tietoisuuteen tyhjästä. Vaikka olemassa olevat identiteetit ovat tarkkaan määriteltyjä ja usein yhteiskuntaan syvälle juurtuneita, ei niitä tulisi arvostaa niin perusteellisesti, että uudet identiteetit asettuisivat niiden varjoon. Olemassa olevat identiteetit vähentävät silti tilaisuuksia uusien ja yleisesti hyväksytyjen kansallisten identiteettien syntymiselle.¹ Tästä hyvänä esimerkkinä on brittien vahva kansallinen identiteetti, mikä vaikeuttaa eurooppalaiseksi identifioitumista.

Sosiaalipsykologian mukaan identiteetit ovatkin suhteellisen vakaita. Identiteettien voidaan tämän oletuksen perusteella päätellä olevan vastahakoisia muutokselle. Valtioissa poliittisilla toimijoilla on kuitenkin jonkin verran liikkumavaraa poiketa hyväksytyistä määritelmistä ja kehyksistä erityisesti kriittisissä tilanteissa, joita esiintyy erityisesti harjoitetun politiikan epäonnistumisen ja kriisien seurauksena. Tällöin valtioiden identiteetit tulevat kyseenalaistetuiksi. Esimerkkejä kriittisistä tilanteista löytyy historiasta runsaasti ja usein käytetään esimerkkinä toisen maailman sodan seurauksia Saksan kansalliseen identiteettiin tai muutoksia Ranskan kansallisessa identiteetissä kylmän sodan päättymisen jälkeen. Poliittinen eliitti ryhtyykin edistämään uusia ajatuksia poliittisesta järjestelmästä sekä kansallisesta identiteetistä silloin kun vanhat käsitykset todetaan merkityksettömiksi tai epäonnistuneiksi.² Poliittiset johtajat eivät voi kuitenkaan toimia kriisin kohdatessa omin päin vaan heidän tulee vakuuttaa kansalaiset siitä, että tilanne on todellakin poikkeuksellinen, minkä vuoksi kansalliset identiteetit ja toimintatavat tulisi nostaa puntaroitaviksi uudelleen³.

Konstruktivistit ovat saaneet kritiikkiä siitä, kuinka he sanovat identiteettien olevan alttiita muutokselle ja uudelleenrakentumiselle. He ovat kuitenkin pystyneet osoittamaan, että identiteetit eivät ole muuttumattomia vaan ne voivat muuntua ja sekoittua luoden uudenlaisia kollektiiveja.⁴ Euroopan unioniin pessimistisesti suhtautuvat kyseenalaistavat eurooppalaisen yhdentymiskehityksen erityisesti yhteisen identiteetin puuttumisen takia. Ranskalaiset ovat ranskalaisia, saksalaiset saksalaisia, suomalaiset suomalaisia ja niin edelleen. Eurooppalaisen yhteisön rakentuminen on heidän mielestään mahdoton ajatus, sillä ei ole olemassa eurooppalaista kansaa, yhteistä historiaa tai mytologiaa, jonka pohjalle identiteettikäsitys luotaisiin. EU:n laajentuminen sekä yhteisten arvojen ja ideoiden jakaminen ovat kuitenkin lähentäneet Eurooppaa ja mahdollistaneet eurooppalaisuuden idean syntymisen.⁵

¹ Marcussen et al. 1999, 616 – 617.

² Ibid.

³ Mt., 630.

⁴ Adler 2005, 104.

⁵ Risse 2009, 151.

Euroopan tulevaisuuden suunnan kannalta onkin alleviivattava, kuinka tärkeää on huomioida, että kansallinen ja eurooppalainen identiteetti voivat elää rinnakkain toisiaan täydentäen¹. Siinä missä yksilöt voivat kuulua samanaikaisesti useampaan sosiaaliseen ryhmään, jotka saattavat osua osittain myös päällekkäin, voi näin olla mielestäni myös valtioiden kohdalla. Identiteetit eivät ole yksittäisiä vaan itse asiassa hyvinkin runsaslukuisia.² Ihmiset voivat samaistua esimerkiksi sukupuolensa sekä ikänsä perusteella samanaikaisesti hyvinkin erilaisiin ryhmiin, ja samalla logiikalla ihmiset voivat kokea olevansa niin kotimaansa kuin Euroopan kansalaisia. Tämän vuoksi onkin virheellistä kuvitella, että identifioituminen tiettyyn ryhmään sulkee pois mahdollisuuden kuulua yhtäaikaaisesti johonkin toiseen. Ajatus monikerroksisista yhteisöllisistä ja kansallisista identiteeteistä soveltuukin hyvin monitasoiseen hallintojärjestelmiin, kuten EU:hun³.

Risse kuvailee eurooppalaista identiteettien monikerroksisuutta harvinaiseksi marmorikakuksi⁴. Esimerkiksi euroalue ei kata tällä hetkellä koko EU:ta vaan koostuu 17 jäsenvaltiota. EU:n sisämarkkinoiden piiriin kuuluu puolestaan EU:n ulkopuolisia maita kuten Norja. Schengen-alueeseen on liittynyt EU:n ulkopuolisia maita esimerkiksi Sveitsi kun sen ulkopuolelle ovat jättäytyneet EU:n jäsenmaat Iso-Britannia sekä Irlanti. Rajanveto eri identiteettien välillä on haastavaa sekä toisaalta myös turhaa.

3.2.5. Kommunikaation ja kielen merkitys

Halutessamme ymmärtää ja selittää todellisuutta sekä sosiaalista käyttäytymistä, sanojen, kielellisten ilmaisujen sekä kommunikaation merkitystä ei voi vähätellä⁵. Sanomalehtien lukeminen, keskustelut ystävien kanssa sekä muut päivittäiset viestinnälliset tottumukset auttavat meitä käsittämään ympärillämme tapahtuvia asioita. Diez toteaa, että kielen avulla on myös mahdollisuus vaikuttaa toisiin ihmisiin ja saada heidät toimimaan toivotulla tavalla. Kieli onkin keskeisimpiä tekijöitä todellisuuden hahmottamisessa. Se ei ainoastaan peilaa olemassa olevaa vaan itse asiassa rakentaa sitä. Tästä johtuen diskursiivisten käytäntöjen huomioinen on olennainen osa myös konstruktivistista ajattelutapaa.⁶

¹ Risse 2009, 152.

² Marcussen et al. 1999, 616.

³ Mt., 631.

⁴ Risse 2009, 155.

⁵ Mt., 149.

⁶ Diez 1999, 599 – 600.

Kommunikaation ja kielen merkityksen korostaminen on yksi konstruktivistisen ajattelun tuoma lisäarvo myös yhteiskuntatieteissä. Toiminta ja käytännön menettelyt ovat paljolti riippuvaisia käyttämästämme kielestä, sillä sen avulla institutionalisoidaan ideoita sekä luodaan sosiaalista todellisuutta. Esimerkiksi sosiaalisissa prosesseissa tavatun kielen avulla poliittiset toimijat ponnistelevat yhteisten tavoitteiden saavuttamiseksi. Diskurssit saavat sekä ymmärtämään että kyseenalaistamaan ongelmia ja rajoittamaan poliittisten vaihtoehtojen määrää.¹ Diskurssien avulla voi tällöin tehokkaasti muokata muiden toimijoiden ajatusmalleja. Taitavalla kommunikoijalla onkin todellinen mahdollisuus vaikuttaa ajatusmalleihin ja esimerkiksi poliitikon huomattavin kyky on se kuinka taitavasti ja vakuuttavasti osaa asiansa esittää.

Puolueet ja poliittiset päättäjät ovat merkittäviä sosiaalisen todellisuuden rakentajia yhteiskunnassa. Kansallisiin keskusteluihin asiat ilmestyvät tavallisesti poliittisen johdon toimesta, missä puolueiden eliittien puheet edustavat diskurssien kärkeä. Saadakseen ymmärrystä toimilleen he joutuvat toistuvasti perustelemaan valintojaan ja tekemisiään äänestäjilleen sekä kannattajilleen. Puolueet ovat perinteisesti profiloituneet ainakin Euroopassa tiedon- ja mielipiteenvälittäjinä valtion ja yhteiskunnan välillä. Puolueiden käynnistäessä ja muokatessa yhteiskunnallisia keskusteluja avautuu puolueiden eliitille mahdollisuus ilmaista visioita valtion tulevasta kehityksestä ja rakentaa myös identiteettejä ja intressejä.²

Kuten tiedetään, mielipiteet ovat alttiita muutokselle. Näkemykset eivät tavallisesti ole niin piintyneitä, ettei niitä onnistu kyseenalaistaa ja muuttaa. Ihmiset ovat valmiita keskustelemaan, väittelemään ja jopa muuttamaan kantaansa ratkaisevankin tärkeissä kysymyksissä mikäli toinen osapuoli kykenee esittämään asian järkeenkäyvimmin. Tämä on yleistä myös valtioiden kesken. Esimerkiksi EU:n toimielimet ovat keskusteluareenoja, joissa pyritään saavuttamaan konsensuksella tehtyjä päätöksiä, joilla vastataan yhteisiin haasteisiin. Usein Brysselin päätöksentekokoneisto nähdään kuitenkin kilpakenttänä, jossa preferenssien pohjalta hierotaan kauppoja ja yritetään löytää yhteisymmärrystä.³

Uudenlaiset näkemykset esimerkiksi eurooppalaisesta poliittisesta järjestelmästä tai identiteetistä käyvät tavallisesti ilmi unionin sisäisistä diskursseista. Nämä ajatukset siirtyvät kansallisiin keskusteluihin puntaroitavaksi silloin kun ne heijastavat kansallista poliittista kulttuuria ja resonoiivat yhteisesti sovittujen identiteettikäsitteiden kanssa. Identiteettien uudelleen rakentuminen

¹ Adler 2005, 103.

² Marcussen et al. 1999, 615 - 616.

³ Risse 2009, 149 - 150.

nousee poliittisiin keskusteluihin todennäköisimmin silloin kun valtiota on kohdannut kriisi, jonka seurauksena olemassa olevat näkemykset kyseenalaistetaan.¹

Euroopan unionin tuleva kehitys ei ole riippuvainen ainoastaan jäsenvaltioiden taloudellisista ja poliittisista intresseistä sekä yhteisistä ideoista vaan myös sopimusten ja muiden kielellisten tuotosten tulkinnoista, jotka ovat hyvin monitahoisia ja varsin kiistanalaisia poliittisten toimijoiden kesken. EU:ssa näkökulmien moninaisuus onkin kirjaavaa jo sen vuoksi, että toimijat muodostavat itselleen käsityksiä hyvin erilaisista lähtökohdista käsin.² Konsensuksen saavuttaminen valtioiden välisissä kysymyksissä monimutkaistuukin tulkintaerojen takia. Tämän vuoksi on tärkeää, että asioista keskustellaan yhtäaikaaisesti samanlaisissa asiayhteyksissä ja -kehyksissä, muutoin näkemysten ymmärtäminen tulee mahdottomaksi³.

¹ Marcussen et al. 1999, 631.

² Diez 1999, 610.

³ Risse 2009, 150.

4. TUTKIELMAN METODOLOGISET LÄHTÖKOHDAT

Menetelmä on olennainen osa jokaista tieteellistä tutkimusta, sillä sen avulla voidaan perustella ja oikeuttaa tutkimuksessa syntynyt tieto ¹. Tämän pro gradu –tutkielman neljännen luvun tarkoituksena on esitellä ja perustella valitsemaani tutkimusmenetelmää sisällönanalyysiä sekä luoda tutkielman yleisemmät metodologiset lähtökohdat.

Sisällönanalyysi on Tuomi ja Sarajärven mukaan tavanomainen metodi laadullisen tutkimuksen opinnäytteissä. Heidän mielestään sisällönanalyysiksi kuitenkin nimitetään tarpeettoman helposti kaikkea tutkimusaineiston tiivistämiseen ja luokitteluun liittyviä tapoja.² Tavoitteenani onkin kuvata sisällönanalyysiä tätä perusteellisemmin. Sisällönanalyysiä tekevän kannalta on ongelmallista, ettei sen konkreettisesta käytöstä ole suosiosta huolimatta kovinkaan paljoa tietoa ³. Kirjallisuutta etsittyäni olen väittämän kanssa samaa mieltä, ettei sisällönanalyysin "käyttöoppaita" juurikaan ole. Pääasiallisina lähteinä tulen käyttämään Tuomi ja Sarajärven kirjoittaman *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi* -kirjan ohella Krippendorffin teosta *Content Analysis: An Introduction to Its Methodology*.

Lisäksi tässä luvussa tulen esittelemään ja perustelevaan primääriaineistoa. Krooniseksi muuttunut euroalueen kriisi on viime vuosina vienyt EU-päätäjien huomion, mutta se on puhuttanut kiivaasti myös kansalaisia ja kansallisia toimijoita, mikä on heijastunut jäsenmaiden neuvottelustrategioihin. Keskusteluista on mielestäni ollut havaittavissa, että kriisi on sekä politisoinut integraatiota että muuttanut sitä eliittivetoisesta demokraattisempaan kehityssuuntaan. Tämän vuoksi Suomen eduskunnan sekä Englannin alahuoneen parlamenttikeskusteluiden tutkiminen vuosilta 2010–2011 on mielestäni paitsi mielenkiintoista niin tällä hetkellä myös varsin relevanttia. Aineistosta tarkastelen erityisesti kansallisia intressejä sekä identiteettejä, joita puolestaan peilaan varsinaiseen tutkimusongelmaani eli Euroopan unionin tilaan nykyisen kriisin aikana.

Tämän luvun rakenne on kolmivaiheinen. Aluksi esittelen sisällönanalyysin yhtenä laadullisen tutkimuksen menetelmistä sekä tarkastelen sen soveltuvuutta tutkimukselleni. Tätä seuraa primääriaineiston esittely sekä kansallisia parlamentteja koskeva osio. Lopuksi kuvaan sisällönanalyysin tekemistä konkreettisemmin.

¹ Tuomi ja Sarajärvi 2002, 11 - 12.

² Mt., 6.

³ Ibid.

4.1. LAADULLINEN TUTKIMUS JA SISÄLLÖNANALYYSI

Laadullisen tutkimuksen¹ lähtökohtana on todellisen elämän ymmärtäminen ja kuvaaminen mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Tarkoituksena on ennemminkin ymmärtää elämän tosiasioita kuin osoittaa olemassa olevia totuuksia todeksi. Ymmärtävien tutkimusorientaatioiden yhtäläisyytenä pidetäänkin, että ”ne korostavat sosiaalisten ilmiöiden merkityksellistä luonnetta ja tarvetta ottaa tämä huomioon kuvattaessa, tulkittaessa tai selitettäessä kommunikaatiota, kulttuuria tai sosiaalista toimintaa.”²

Krippendorff määrittelee sisällönanalyysin tutkimusmenetelmäksi, jonka avulla aineistosta voidaan tehdä toistettavia ja perusteltuja päätelmiä. Määritelmä täyttää kaikelle tutkimukselle olennaisen lähtökohdan havaintojen luotettavuudesta. Tällä tarkoitetaan sitä, että samasta aineistosta samaa menetelmää käyttäen tulee saada samankaltaisia johtopäätöksiä.³ Luotettavuutta käsiteltäessä ryhdytään usein keskustelemaan tutkimuksen objektiivisuudesta sekä tutkijan ennakkokäsitysten roolista. On hyvä muistaa, ettei tutkimus ole milloinkaan täysin objektiivista. Tutkimus etenee aina tutkijan yksilöllisten valintojen mukaisesti, mikä vaikuttaa sekä tutkimuksen sisältöön että johtopäätöksiin.

Usein keskustellaan myös laadullisen ja määrällisen tutkimuksen eroista. Sisällönanalyysi on kehittynyt vastaamaan näitä kahta tutkimusperinnettä ja jakautunut kvalitatiiviseen (sisällönanalyysi) ja kvantitatiiviseen (sisällönerittely). Sisällönerittelyssä analysoitava aineisto kuvataan määrällisessä muodossa kun sisällönanalyysissä se esitetään sanallisesti.⁴ Poliitiikan tutkimuksessa kvantitatiivinen tutkimus on fokusoitunut poliittisen toiminnan tutkimiseen, esimerkiksi äänestyskäyttäytymiseen. Kvalitatiivista lähestymistapaa käytetään kun halutaan tutkia poliittisia instituutioita, tapahtumia sekä prosesseja.⁵ Vaikka tämä dikotomia ei aivan näin yksiselitteinen ole, on tarpeen korostaa suuntautuvani tässä työssä sisällönanalyysin laadulliseen vaihtoehtoon.

¹ Laadulliselle tutkimukselle on olemassa useita synonyymejä. Amerikkalaisessa kirjallisuudessa käytetään kenttätutkimusta, naturalistista tutkimusta sekä vaihtoehtoista paradigmaa. Suomalaisessa kirjallisuudessa puhutaan laadullisesta, kvalitatiivisesta, ihmistieteellisestä, pehmeästä, ymmärtävästä tai tulkinnallisesta tutkimuksesta. (Tuomi ja Sarajärvi 2002, 8 – 9.)

² Hirsjärvi et al. 2009, 161 – 164.

³ Krippendorff 2004, 18.

⁴ Tuomi ja Sarajärvi 2002, 107.

⁵ Vromen 2010, 249.

Hirsjärvi ym. luokittelevat laadullisen tutkimuksen neljään ryhmään tutkimuksen kiinnostuksen perusteella: kielen piirteet, säännönmukaisuuksien etsiminen, toiminnan tai tekstin merkityksen ymmärtäminen ja reflektio. Sisällönanalyysin he ryhmittelevät näistä ensimmäiseen kategoriaan, jossa kieltä tarkastellaan kommunikaationa.¹ Sisällönanalyysi lukeutuukin tekstianalyysimenetelmien perinteeseen, kuten paljon politiikan tutkimuksessa hyödynnetty diskurssianalyysikin. Sisällönanalyysillä aineistosta etsitään merkityksiä kun diskurssianalyysillä puolestaan tarkastellaan, kuinka niitä tekstissä tuotetaan.² Diskurssianalyysin avulla kieltä tarkastellaan prosessina kun sisällönanalyysiä käytetään kielen ja tekstin tuottamien merkitysten selvittämiseen³. Diskurssianalyysin tavoitteena ei ole analysoida tekstiä sen vuoksi, että löydettäisiin kieleen vaikuttavia asenteita vaan sen tarkoituksena on tutkia kielenkäyttöä eli erilaisia puhetapoja sekä –käytänteitä⁴. Sisällönanalyysillä pureudutaan aineiston sisällön merkityssuhteisiin, joiden avulla tutkimuskohdetta selitetään eikä niinkään siihen, miten merkityksiä tekstissä tuotetaan. Näen, että juuri tämän vuoksi sisällönanalyysi soveltuu omaan tutkimukseeni paremmin verrattuna paljon konstruktivistisessä tutkimuksessa käytettyyn diskurssianalyysiin.

Sisällönanalyysin tavoitteena on ennen kaikkea pyrkiä *ymmärtää* tutkittavaa ilmiötä mahdollisimman holistisesti. Jotta tämä olisi mahdollista, sisällönanalyysillä aineisto järjestetään ensin tiiviiseen ja johdonmukaiseen asuun. Sisällönanalyysin tavoitteena onkin luoda aineistoon selkeyttä, jotta aineistosta voidaan muodostaa luotettavia havaintoja. Aineiston laadullinen käsittely pohjautuu subjektiivisuuteen eli tutkijan loogiseen päättelyyn sekä tekemiin tulkintoihin.⁵ Analyysivaiheista kerron myöhemmin tässä luvussa yksityiskohtaisemmin.

Tuomi ja Sarajärvi jakavat laadullisen sisällönanalyysin kolmeen kategoriaan: aineistolähtöiseen, teoriasidonnaiseen sekä teorialähtöiseen analyysiin. Aineistolähtöisessä eli induktiivisessa analyysissä aikaisemmilla teoreettisilla malleilla ei ole analyysin toteuttamisen tai havaintojen kanssa juuri tekemistä, sillä tarkoituksena on kehittää tutkimusaineistosta oma teoreettinen kokonaisuutensa. Havaintojen luotettavuutta sekä teoriapitoisuutta, kaiken tutkimuksen peruseriaatteita, pidetään aineistolähtöisen analyysin erityisinä kompastuskivinä. Teoriasidonnaisessa (tai teoriaohjaavassa) analyysissä puolestaan on jo teoreettisia kytkentöjä. Siinä aineistolla on keskeinen sija, mutta teoreettinen malli opastaa johtopäätösten tekemisessä. Tarkoitus

¹ Hirsjärvi et al. 2009, 166.

² Tuomi ja Sarajärvi 2002, 106.

³ Mt., 47.

⁴ Hirsjärvi et al. 2009, 225 – 226.

⁵ Tuomi ja Sarajärvi 2002, 110.

ei ole kuitenkaan testata aikaisempaa teoriaa vaan pikemminkin soveltaa sitä uudessa kontekstissa. Teorialähtöinen eli deduktiivinen analyysi toteutetaan taas aikaisempien käsitysten pohjalta ja tarkoituksena on nimenomaan testata teorian soveltuvuutta. Aineiston sisällön analysointi toteutetaan valmiin mallin mukaisesti; toisin sanoen aineisto mukautetaan valmiiseen teoreettiseen runkoon. Teoriasidonnaisessa ja teorialähtöisessä analyysissä tutkimustulokset eivät välttämättä eroa toisistaan, mutta aineistolähtöisessä analyysissä ne saattavat olla hyvinkin toisenlaiset.¹

Myös Krippendorff luokittelee sisällönanalyysin hyvin samankaltaisesti kolmeen ryhmään. Ensimmäinen tapa toteuttaa analyysi on aineistolähtöinen, joka perustuu aineistosta kimmokkeen saaneeseen tutkimustehtävään. Toinen tapa on ongelmalähtöinen, jossa tutkimusongelmaan yritetään löytää sopivan aineiston avulla ratkaisu. Kolmas on metodilähtöinen, jossa aikaisempaa analysointitapaa sovelletaan uudessa kontekstissa.²

Itse kuitenkin näen Tuomi ja Sarajärven luokittelun selkeämmäksi, ja erityisesti sen teoriasidonnaisen vaihtoehdon työlleni sopivaksi. Työni tarkoituksena on tarkastella ja ymmärtää Euroopan unionin tilaa sekä kansallisia identiteettejä ja intressejä sosiaalisen konstruktivismin avulla. Teoriasidonnainen sisällönanalyysi ei liiaksi säätele analysointiprosessia vaan mahdollistaa aineiston analysoinnin määrittellä työni tutkimustulokset, jotka voin kytkeä konstruktivistisiin käsitteisiin ja viitekehykseen. Tarkoitukseni ei ole testata olemassa olevaa mallia kuten teorialähtöisessä sisällönanalyysissä vaan soveltaa sitä tutkimukseni asettamassa kontekstissa.

Laadullisen tutkimuksen kannattajia on tavallisesti kritisoitu aineiston analysoinnin epäjohdonmukaisuudesta sekä hyvin impressionistisista tulkinnoista³. Mielestäni tämä kritiikki on peräisin laadulliselle tutkimukselle tyypillisestä piirteestä eli pyrkimyksestä ymmärtää mahdollisimman kokonaisvaltaisesti tutkittavaa ilmiötä. Laadullisessa tutkimuksessa aineistoa kuvaillaan syvällisesti ja esimerkkeinä käytetään suoria aineistolainauksia. Lisäksi mukautuvainen analysointitapa ja rento sitoutuminen menetelmiin ovat sille leimallisia piirteitä. Kuvaavaa on myös suvaitseva suhtautuminen tutkimuksen tekoon; laadullisen tutkimuksen tekijät tiedostavat, ettei absoluuttisen objektiivinen tutkimus ole mahdollista.⁴

Sisällönanalyysiä puolestaan kritisoidaan tavallisesti sen keskeneräisyydestä. Aineisto saadaan käytyä läpi systemaattisesti ja tarkasti, mutta tutkimuksen tuloksia ei sisällönanalyysin avulla kyetä

¹ Tuomi ja Sarajärvi 2002, 97 – 101.

² Krippendorff 2004, 340.

³ Mt., 87.

⁴ Vromen 2010, 257.

selittämään. Tutkittava ilmiö saadaan kuvattua pelkistetyssä sekä yleisessä muodossa, mutta päätelmien avaaminen jää tekijän harteille.¹ Krippendorfin mielestä aikaisempaa teoreettista viitekehystä soveltavalla tutkimuksella on kuitenkin hyvät lähtökohdat onnistua kiinnittää tutkimus tieteellisiin keskusteluihin. Tämä auttaakin tutkijaa myös johtopäätösten selittämisessä.²

4.2. TUTKIMUSAINEISTO

Primääriaineiston valinta osoittautui pro gradu -työni etenemisen kannalta erityisen haasteelliseksi. Sopivaa aineistoa etsiessäni jouduin monesti sen tosiasian eteen, etteivät asiakirjat ole julkisia. Alun perin ajatuksenani oli punnita EU:n yhtenäisyyttä vertailemalla jäsenvaltioiden kantoja Eurooppa-neuvoston tai ministerineuvoston kokouksissa. Harmikseni niistä ei ole kuitenkaan saatavissa julkisia pöytäkirjoja tai muita dokumentteja, lukuun ottamatta mitäänsanomattomia päätelmiä. Tavallinen kansalainen seuraakin Brysselin tapahtumia yhä parhaiten median välityksellä.

Tämän vuoksi myös median tuottama materiaali kävi mielessäni. Vromenin mukaan primäärilähteiden tulisi tarkan määritelmän mukaisesti kuvastaa mahdollisimman totuudenmukaisesti tutkittavien toimijoiden alkuperäisiä näkemyksiä³. Mediaperäinen aineisto ei tämän määritelmän perusteella olisi sopinut työni kontekstiin, sillä esimerkiksi lehtiartikkeleissa on mukana myös toimittajan analyysiä sekä lehden omia näkökulmia.

Tavoitteekseni muodostuikin löytää jäsenmaista mahdollisimman samantyylliset ja vertailukelpoiset aineistot. Kuten aiemmin jo arvioin, on pitkittynyt kriisi sekä politisoitunut yhdentymiskehitystä että muuttanut unionin luonnetta eliittivetoisesta demokraattisempaan suuntaan. Tämän vuoksi jäsenvaltioiden parlamenttikeskustelut tarjoavat mielestäni hyvät lähtökohdat unionin tilan yleisluonteisempaan tarkasteluun kansallisesta näkökulmasta. Parlamenttien täysistuntosaleissa ei EU-asioista kuitenkaan usein keskustella. EU-asioihin keskittyneissä valiokunnissa EU-kysymyksistä kyllä keskustellaan tiuhaan, mutta valitettavasti eduskunnan suuren valiokunnan kokouksista ei ole saatavilla kattavia keskustelupöytäkirjoja. Alahuoneen valiokuntakokouksista puolestaan vastaavat kokouspöytäkirjat löytyvät internetistä.

Primääriaineistoksi valitsin kaiken etsinnän jälkeen kolme parlamenttikeskustelua eduskunnan sekä alahuoneen täysistuntosalin puolelta. Iso-Britanniassa pääministeri informoi alahuonetta Eurooppa-

¹ Tuomi ja Sarajärvi 2002, 105.

² Krippendorff 2004, 351.

³ Vromen 2010, 261 – 262.

neuvoston tuloksista jokaisen kokouksen jälkeen. Suomessa vastaavanlaista käytäntöä ei ole. Eurooppa-neuvoston kokouksista tosin kyllä neuvotellaan suuressa valiokunnassa. Parhaimmat EU-aiheiset keskustelut eduskunnassa onkin käyty välikysymysten yhteydessä. Molempien parlamenttien keskustelut kuvastavat parlamentaarista demokratiaa, jossa kansanedustajat pyrkivät saattamaan hallituksen vastuuseen politiikastaan.

Suomen keskusteluista ensimmäinen ei kuitenkaan ole välikysymyskeskustelu vaan tiistaina 4. toukokuuta 2010 käyty lähetekeskustelu hallituksen esityksestä vuoden 2010 toiseksi lisätalousarvioksi. Siinä hallitus esitti, että Suomi varautuisi luotottamaan Kreikkaa 1,6 miljardilla eurolla osana euroalueen maiden tarjoamaa lainapakettia. Toinen keskustelu on tiistaina 15. maaliskuuta 2011 käyty välikysymyskeskustelu, jossa hallitus vastaa edustaja Paavo Arhinmäen sekä 31 muun edustajan välikysymykseen hallituksen kannanotoista Euroopan talouden vakauttamisneuvotteluissa, liittyen erityisesti lainatakuiden kasvattamiseen. Kolmas keskustelu on tiistaina 13. joulukuuta 2011 käyty välikysymyskeskustelu, jossa hallitus vastaa edustaja Timo Soinin sekä 32 muun kansanedustajan välikysymykseen euroalueen talouskriisiä koskevista ratkaisuista.

Iso-Britannian keskusteluista ensimmäinen on maanantaina 21. kesäkuuta 2010 käyty Eurooppa-neuvoston jälkeinen keskustelu. Seuraava keskustelu on maanantaina 27. kesäkuuta 2011 käyty Eurooppa-neuvoston jälkeinen keskustelu. Kolmas ja viimeinen keskustelu on maanantaina 12. joulukuuta 2011 käyty Eurooppa-neuvostoa seurannut keskustelu.

4.2.1. EU-politiikan valmistelu ja parlamentit

EU:n yhdentymiskehitys on osoittautunut jäsenmaiden parlamenttien näkökulmasta ongelmalliseksi. Komissio sekä parlamentti, unionin keskeiset jäsenvaltioista riippumattomat toimielimet, ovat ylikansallisia toimijoita, jotka tekevät merkittäviä päätöksiä yhdessä jäsenmaiden hallitusten kanssa. Kansalliset parlamentit jäävät tässä EU:n päätöksentekokoneistossa auttamatta sivustakatsojiksi. Lisäksi tämän koneiston teknisyys, monimutkaisuus sekä käsiteltävien asioiden määrä, kieli- tai kulttuuriaspektista puhumattakaan, vähentävät kansanedustajien mahdollisuuksia vaikuttaa unionin päätöksentekoon.¹

Kansallisten intressien ja ylikansallisen EU-politiikan moderaattorina toimivat jäsenmaiden hallitukset. Parlamentit osallistuvat EU-tason toimintaan pääasiassa ministereiden välityksellä, sillä

¹ Jääskinen 2000, 114.

kansanedustajat eivät ole itse suoraan edustettuina unionin toimielimissä. Kansallisilla parlamenteilla on kuitenkin roolinsa EU-päätöksenteossa. Ne muun muassa valvovat ja ohjaavat hallitusten toimia niin ministerineuvostossa kuin Eurooppa-neuvostossa, implementoivat EU-direktiivejä sekä hyväksyvät sopimusmuutoksia.¹

Jäsenvaltioiden kesken on kosolti eroavaisuuksia parlamenttien mahdollisuudessa vaikuttaa kansallisen EU-politiikan valmisteluun². Kyse on ennen muuta maiden parlamentaaristen järjestelmien eroista. Raunio arvioi, että eurooppalaisten parlamenttien merkittävin ero löytyy niiden hallitus-oppositiojärjestyksestä³. Esimerkiksi Suomessa parlamentaarille kulttuurille tunnusomaista on laajapohjaiset hallitukset, minkä vuoksi eduskunnalla nähdään olevan hyvät vaikutusmahdollisuudet Suomen EU-politiikkaan. Iso-Britannian enemmistödemokratiaan perustuvassa järjestelmässä, missä hallituksen ja opposition raja on Suomea jyrkempi, ei alahuoneella ole niin vahvaa jalansijaa EU-asioissa.⁴

Mielestäni parlamenttien vaikutusvalta jäsenvaltioiden EU-politiikassa on tehostunut nykyisen kriisin aikana. Unionitasolla tehtyjä päätöksiä koskevat parlamenttiväittelyt ovat herättäneet laajaa median mielenkiintoa sekä siivittäneet kansallista keskustelua monissa jäsenvaltioissa. Kansanedustajat toimivat kansan vaikutuskanavana jäsenmaidensa EU-politiikkaan, mikä sekä legitimoii EU:n integraatiota että supistaa paljon puhuttua demokratiavajetta⁵. Lisäksi poliittiset puolueet ovat ryhtyneet kansallisesti edistämään mieleistään EU:ta, mikä on näkynyt passiivisen konsensuksen muuttumisella poliittisemmaksi⁶.

4.2.2. Suomen eduskunta

”Eduskunta käsittelee ehdotukset sellaisiksi säädöksiksi, sopimuksiksi tai muiksi toimiksi, joista päätetään Euroopan unionissa ja jotka muutoin perustuslain mukaan kuuluisivat eduskunnan toimivaltaan. Valtioneuvoston on toimitettava kirjelmällään 1 momentissa tarkoitettu ehdotus eduskunnalle viipymättä siitä tiedon saatuaan eduskunnan kannan määrittelyä varten. Ehdotus käsitellään suuressa valiokunnassa ja yleensä yhdessä tai useammassa sille lausuntonsa antavassa muussa valiokunnassa. Ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa koskeva ehdotus käsitellään kuitenkin ulkoasiainvaliokunnassa. Suuri valiokunta tai ulkoasiainvaliokunta voi tarvittaessa antaa ehdotuksesta lausunnon valtioneuvostolle. Puhemiesneuvosto voi päättää tällaisen asian ottamisesta keskusteltavaksi myös täysistunnossa, jolloin eduskunta ei kuitenkaan tee päätöstä

¹ Raunio 2003, 72.

² Ladrech 2010, 72.

³ Raunio 2011, 304.

⁴ Jääskinen 2000, 130.

⁵ Raunio 2003, 72.

⁶ Checkel ja Katzenstein 2009, 15.

asiasta. Valtioneuvoston on annettava asianomaisille valiokunnille tiedot asian käsittelystä Euroopan unionissa. Suurelle valiokunnalle tai ulkoasiainvaliokunnalle on ilmoitettava myös valtioneuvoston kanta asiassa.”¹

Yllä mainittu ote Suomen perustuslaista osoittaa, että valtioneuvosto on velvoitettu huomioimaan ja informoimaan eduskuntaa asioiden valmistelusta EU:ssa. Siinä missä monissa jäsenvaltioissa parlamenttien rooli EU-kysymyksissä on silkkä muodollisuus, on Suomen järjestelmässä eduskunnalle annettu aito mahdollisuus vaikuttaa niihin.

Eduskunnan ensisijainen osallistuminen EU-päätösten kansalliseen valmisteluun tapahtuu nk. Eurooppa-valiokunnassa eli suuressa valiokunnassa, lukuun ottamatta ulko- ja turvallisuuspoliittisia kysymyksiä². Suuren valiokunnan tehtävä on taata eduskunnan vaikutuksen ja parlamentaarisen valvonnan toteutuminen EU:n päätöksenteossa³. Valiokunnassa ministerineuvoston kokouksiin osallistuvat vastuuministerit esittelevät tulevan kokouksen keskeiset kysymykset, jolloin kansanedustajille annetaan mahdollisuus evästä ministeriä⁴. Valiokunta ei kuitenkaan ole tavallisesti lähettänyt ministeriä Brysselin koneeseen kovin tiukan mandaatin kanssa vaan hänelle on jätetty neuvotteluvaraa. Tämä on puolestaan heijastunut Suomen neuvottelutaktiikassa, jossa on omaksuttu joustava ja kompromissihakuinen lähestymistapa.⁵

Eduskunnan suuren valiokunnan asema nousee Suomen EU-politiikan valmistelussa keskeiseksi. Toisaalta eduskunnan erikoisvaliokunnille on myös annettu mahdollisuus vaikuttaa tiiviisti niiden toimialaan lukeutuviin kysymyksiin, mikä on Suomen yhteensovittamisjärjestelmän erityispiirre moneen muuhun jäsenmaahan verrattuna. Eduskunnan kannan ilmaisee keskitetysti kuitenkin suuri valiokunta, mikä sekä selkiyttää valmisteluprosessia että mahdollistaa johdonmukaisen parlamentaarisen vaikuttamisen suhteessa hallitukseen.⁶

Suuren valiokunnan kannanotto ei kuitenkaan sido valtioneuvostoa oikeudellisesti vaan ensisijaisesti poliittisesti. Eduskunnan ja valtioneuvoston välinen suhde perustuu parlamentaarisen vastuunalaisuuden perinteeseen, jonka mukaan hallituksen on nautittava eduskunnan luottamusta,

¹ Suomen perustuslaki. Eduskunnan osallistuminen Euroopan unionin asioiden kansalliseen valmisteluun (96 §).

² Jääskinen 2000, 117.

³ <http://web.eduskunta.fi/Resource.phx/eduskunta/tervetuloa/euasiat.htx>.

⁴ Keinänen ja Talonpoika 2006, 258.

⁵ Raunio ja Tiilikainen 2003, 86.

⁶ Jääskinen 2000, 117.

myös EU-kysymyksissä. Ministereiden onkin otettava vakavasti huomioon eduskunnan ja kansanedustajakollegoidensa mielipiteet¹.

Suomessa kansanedustajilla on useita keinoja valvoa hallituksen toimia, joista tärkeimmät ovat luottamusäänestykset, välikysymykset sekä kyselytunnit. Luottamuksesta voidaan äänestää välikysymysten, hallituksen esitysten sekä täysistunnon yhteydessä. EU-asioista ei kuitenkaan keskustella kovin usein eduskunnan täysistuntopöydässä ja EU-lainsäädännöstäkin väitellään nykyisin harvoin. Tämän vuoksi useat kansanedustajat ovat ilmaisseet EU-kysymysten olevan haastavia ja toivoneet, että niistä keskusteltaisiin useammin myös istuntopöydän puolella.²

Suomessa kansanedustajilla on muihin jäsenvaltioihin verrattuna poikkeuksellisen hyvä mahdollisuus vaikuttaa Suomen EU-politiikkaan. Järjestelmän nojautuminen Suomen perustuslakiin, lainsäädäntöehdotusten ennakoiva käsittely, erikoisvaliokuntien asema sekä eduskunnan tietojensaantioikeus ovat esimerkkejä sen toimivuudesta. Lisäksi Suomen EU-politiikan pragmaattinen ja maltillinen neuvottelutaktiikka on todettu toimivaksi myös kansanedustajien parissa. Eduskunnassa tavoitellaan yhteisen kansallisen edun puolustamista sekä yksimielisyyttä. Tätä selittää osaltaan niin hallituskoalition enemmistö valiokunnissa ja istuntopöydässä kuin myös opposition haluttomuus profiloitua EU-kysymyksissä.³ Viime vuosina eduskunnan konsensushakuinen EU-politiikan valmistelu on kuitenkin muuttunut sekä hallituksen ja opposition raja jyrkentyneeksi. Tämä on seurausta erityisesti perussuomalaisten ajaman kiivaan EU-kriittisestä oppositiopolitiikasta. Aiemmin yhdellä suurella puolueella ei olekaan Suomessa ollut näin yhtenäistä ja kriittistä linjaa EU-politiikassa vaan soraäänit ovat olleet pikemminkin yksittäisten kansanedustajien mielipiteitä⁴.

4.2.3. Iso-Britannian alahuone

Iso-Britannia on parlamentaarisen järjestelmän synnyinmaa. Maan parlamentti muodostuu kahdesta huoneesta, joista alahuone (House of Commons) on vaaleilla valittu vaikutusvaltaisempi lainsäädäntöelin. Ylähuone (House of Lords) kuvastaa puolestaan maan aristokraattista perinnettä, jolla oli aikoinaan paljonkin valtaa. Myös monarkki on osa edustuslaitosta, mutta hänen asemansa

¹ Jääskinen 2000, 119 – 131.

² Raunio ja Tiilikainen 2003, 78 – 87.

³ Jääskinen 2000, 121 – 130.

⁴ Raunio ja Tiilikainen 2003, 90.

on lähinnä symbolinen. Näin ollen parlamentin ensisijainen poliittinen toimija on kansanedustajien muodostama alahuone.¹

Toisin kuin Suomessa ei Iso-Britanniassa ole varsinaista kirjoitettua perustuslakia, johon sen EU-politiikan kansallinen valmistelu pohjautuisi. Tästä huolimatta Geddes toteaa, että Iso-Britanniaan on muodostunut vahva ja tehokas EU-koordinaatiomekanismi, jossa keskeisimmät toimijat ovat pääministeri, ulkoasiainministeriö, valtioneuvosto ja siihen kuuluva EU-sihteeristö sekä Brysselissä sijaitseva EU-edustusto.² Iso-Britannian EU-politiikan valmistelu on toimivaa myös parlamentaarisen järjestelmän vuoksi. Moniin jäsenvaltioihin verrattuna, joissa yhteisymmärryksen saavuttaminen laajapohjaisten hallitusten sekä eri puolueita edustavien ministereiden kesken ei ole läpihuutojuttu, osoittautuu Iso-Britannian järjestelmä tehokkaaksi.

EU-asioiden kansallisessa valmistelussa Iso-Britannian valtionhallinnon on kuitenkin huomioitava parlamentti, sillä EU-koordinointiin tarvitaan myös poliittista ohjausta³. Parlamentilla on Iso-Britanniassa EU-politiikan valmistelussa kolme keskeistä tehtävää. Ensinnäkin, kansanedustajat tarkastavat EU:n lakialoitteita sekä muita unionin asiakirjoja. Ministerit eivät voikaan hyväksyä aloitteita Brysselissä ennen kuin kansanedustajilla on ollut mahdollisuus niihin tutustua. Toiseksi, kansanedustajat säättävät uutta ja muuttavat jo olemassa olevaa kansallista lainsäädäntöä vastaamaan EU:ssa sovittuja sääntöjä sekä sopimuksia. Kolmanneksi, he valvovat hallituksen toimia unionitason kokouksissa.⁴

Aivan kuten muissakin jäsenmaissa, alahuoneessa on EU-asioihin keskittynyt valiokunta nimeltään EU Scrutiny Committee. Valiokunta koordinoi EU-asioita parlamentissa ja sen toiminta on lähinnä ministereitä ohjeistavaa. Se myös arvioi EU-lainsäädäntöä ja muodostaa parlamentin yhteisen kannan, mikä ei kuitenkaan ole ministereitä oikeudellisesti sitova. Hallitusten jäsenten ei kuitenkaan tule äänestää ministerineuvostossa niistä aloitteista, joiden käsittely on parlamentin valiokunnissa vielä kesken. Valiokunnassa on myös mahdollisuus kuulla ministereitä unionin päätöksenteosta. Valiokuntaan kuuluu 16 edustajaa kolmesta suurimmasta puolueesta, ja heidän tehtävänä on arvioida aloitteiden laillisuutta sekä poliittista hyväksyvyyttä. Valiokunnalla on mahdollisuus nostaa tärkeimpiä kysymyksiä myös alahuoneeseen keskusteltavaksi.⁵

¹ McCormick 2003, 102 – 107.

² Geddes 2004, 165 – 166.

³ Ibid.

⁴ <http://www.parliament.uk/about/how/role/europe/>.

⁵ <http://www.parliament.uk/business/committees/committees-a-z/commons-select/european-scrutiny-committee/role/>.

Iso-Britannian järjestelmässä parlamentin asema on heikentynyt samalla kun pääministerin valta on kasvanut. Alahuoneessa vallitseva puoluekuri kasvattaa pääministerin ja hallituksen asemaa entisestään. Parlamentin lainsäädännöllisen aseman nähdään vähentyneen myös Euroopan unionin jäsenyyden vaikutuksesta.¹ Vahvan pääministerin asemaa usein kritisoidaan aivan oikeutetusti Iso-Britanniassa.

Iso-Britanniassa alkoi konservatiivipuolueen valtakausi vuonna 2010 pidettyjen parlamenttivaalien jälkeen. Konservatiivien EU-kriittisen siiven vaikutus maan EU-politiikkaan on mielestäni erityisen mielenkiintoinen kysymys ja nähtäväksi jää, tulevatko he käyttämään hallitusvastuuta tilaisuutena määrittellä EU:n ja Iso-Britannian suhteet uudelleen.

4.3. ANALYYSIN VAIHEET

Sisällönanalyysin vaiheet voi tiivistetysti kuvailla seuraavanlaiseksi. Ensiksi aineistosta poistetaan tutkimuksen kannalta epäolennainen informaatio eli suoritetaan pelkistäminen. Pelkistämällä tarkoitetaan siis primääriaineiston tiivistämistä karsimalla siitä tutkimuksen kannalta merkityksetön tieto pois. Tämän jälkeen aineistosta ryhdytään etsimään tutkimuksen kannalta keskeisiä ilmauksia, minkä jälkeen löydetty ne ryhmitellään. Aineiston ryhmittelyssä nämä ilmaukset käydään tarkasti läpi ja etsitään samankaltaisuuksia ja/tai eroavaisuuksia kuvaavia merkityksiä. Samaa asiaa tarkoittavat ilmaukset ryhmitellään ja yhdistetään yhteisen kategorian alle. Ryhmittelyssä aineisto tiivistyy ja tässä vaiheessa luodaan myös pohjaa tutkimuksen rakenteelle sekä saadaan alustavia kuvauksia tutkittavasta ilmiöstä. Lopuksi toteutetaan uudelleen kokoava käsitteellistäminen, jossa analyysiin yhdistetään myös teoreettinen malli. Aineistolähtöinen sisällönanalyysi etenisi lähes samalla tavoin kuin tämä teoriasidonnainen (teoriaohjaava) sisällönanalyysi. Ero ilmenee vasta analyysin loppuvaiheessa kun käsitteellistäminen tapahtuu teoreettiseen viitekehyksen näkökulmasta. Aineistolähtöisessä analyysissä käsitteet luodaan aineistosta, kun teoriaohjaavassa ne ovat jo olemassa.²

Sisällönanalyysillä pyritään näin etenemään empiirisestä aineistosta kohti käsitteellisempää näkemystä tutkimuskohteesta. Tutkimustuloksissa esitetään aineistosta muodostunut malli, joka

¹ McCormick 2003, 87.

² Tuomi ja Sarajärvi 2002, 110 – 116.

mahdollisesti liitetään myös teoreettiseen viitekehykseen. Johtopäätösten tekemisellä pyritään puolestaan kuvaamaan ja ymmärtämään, mitä aineisto tutkimuksen kannalta merkitsee.¹

Omassa tutkimuksessani aloitin sisällönanalyysin tekemisen parlamenttikeskusteluihin tutustumalla. Tässä vaiheessa on hyvä todeta, että niin Suomen kuin Iso-Britannian kansallista keskustelua seuranneena tiedostin jo etukäteen, minkälaista debattia sopi odottaa. Dokumentit ovat pitkiä ja niissä käsitellään myös muita kansallisesti tärkeitä aihealueita, jotka eivät kuitenkaan ole relevantteja tutkimukselleni, minkä vuoksi ensitöiksi karsin ne pois. Vasta tämän jälkeen perehdyin perusteellisemmin valittuihin parlamenttikeskusteluihin.

Ennen seuraavaa vaihetta, pelkistettyjen ilmausten etsimistä, oli kuitenkin tarpeen vielä määritellä, mitä aineistosta oikeastaan pyrin etsimään. Tutkimusongelmaa, miten Suomen eduskunnassa ja Englannin alahuoneessa vuosina 2010–2011 käydyt keskustelut ilmentävät Euroopan unionin nykytilaa, ratkon identiteettien sekä intressien näkökulmasta. Analyysiluku rakentuu alalukuihin, joista ensimmäisessä keskityn Suomen ja Iso-Britannian identiteetteihin kriisin aikana. Toisessa luvussa paneudun puolestaan analysoimaan Suomen ja Iso-Britannian intressejä. Täten etsin aineistosta niin intressejä kuin identiteettiä kuvaavia ilmaisuja.

Seuraavaa analyysivaihe oli pelkistettyjen ilmausten listaaminen. Kirjasin eduskunnan ja alahuoneen ilmaukset ylös erikseen, intressejä ja identiteettiä kuvaavat ilmaisut luonnollisesti omiin ryhmiinsä. Vaikka vastaukset olivat tässä vaiheessa jo puolueittain, muokkasin ne vielä kuvastamaan hallitus–oppositiojärjestystä, mikä mielestäni selkiytti analysoinnin jatkoa huomattavasti. Tämän jälkeen alleviivauskynää käyttäen etsin erikseen hallituksen ja opposition vastauksista samanlaisuuksia, ja samalla myös eroavaisuuksia, jotka seuraavaksi luokittelin muutaman pääkategorian alle.

Näin sain aineistosta aikaiseksi hallitus vastaan oppositio –asetelman, joka on mielestäni toimiva runko myös analyysin kirjoittamisessa. Samalla analyysilukujen järjestys alkoi hahmottumaan. Analyysissä tarkoituksenani on ensin kirjoittaa identiteetit ja intressit auki teoreettisen lähestymistavan sekä aineiston valossa. Tämän jälkeen vertailen Suomen ja Iso-Britannian näkökulmia sekä lopulta tutkimuksen johtopäätöksissä pohdin, millaisia päätelmiä voi tehdä laajemmin myös eurooppalaisessa mittakaavassa.

¹ Tuomi ja Sarajärvi 2002, 116

5. ANALYYSI

Intressit tekevät selkoa käyttäytymisemme taustalla vaikuttavista motiiveista. Harrastamme liikuntaa, koska haluamme voida hyvin. Luemme pääsykokeisiin, koska haluamme päästä opiskelemaan. Emme kuitenkaan pysty määrittelemään intressejämme ennen kuin olemme tiedostaneet keitä tai mitä oikeastaan olemme. Tätä valaisemaan tarvitsemme identiteettejä. Identiteetit eivät myöskään riitä yksistään selittämään käyttäytymistämme, sillä *mitä olemme* ei tarkoita samaa kuin *mitä haluamme*. Identiteetit ja intressit riippuvatkin toisistaan. Ilman identiteettejä intresseillä ei ole suuntaa; ilman intressejä identiteeteillä ei ole vahvuutta.¹

Intressit ja identiteetit yhdistetään tavanomaisesti ihmisten ominaisuuksiin. Wendt näkee ihmisille ominaisia piirteitä löytyvän kuitenkin myös valtioilta. Hän kuvailee valtiot ihmismäisiksi agenteiksi, joilla on niin rationaalisia motiiveja kuin myös persoonallisia piirteitä². Puheissamme rinnastammekin valtioita rutinoituneesti ihmisille tyypillisiin merkityksiin: Iso-Britannia kaatoi sopimuksen ... Suomi ei hyväksynyt sopimuksen ehtoja ...

Tämän luvun tarkoituksena on tarkastella Suomen ja Iso-Britannian identiteettikäsitteitä sekä intressejä kansallisten parlamenttikeskustelujen valossa. Viime vuosien haasteet Euroopassa ovat heijastuneet paitsi jäsenvaltioiden välisissä suhteissa niin myös jäsenvaltioiden sisäpoliittisissa tilanteissa. Luku käynnistyy maiden identiteettien analysoinnilla, minkä jälkeen etenen kansallisiin intresseihin. Luku päättyy näkökulmien vertailuun.

5.1. IDENTITEETIT JA EU-POLITIIKKA

Ihmisten sosiaaliset identiteetit määrittävät olennaisesti sen keitä olemme. Identiteettikäsitteys voi pohjautua esimerkiksi sukupuoleen, ikään, taloudelliseen asemaan, paikkakuntaan tai kansallisuuteen. Kuten tästä voi päätellä, on ihmisillä samanaikaisesti useita identiteettejä. Identiteettien rakenteesta käytetään usein vertauskuvana maatuskanukkea tai sipulia, joiden kerrostunut rakenne kuvastaa identiteettien hierarkkisuutta sekä samanaikaisuutta. Identiteetit yhdistetään arkipuheessa tavallisesti ihmisten ominaisuudeksi, mutta myös muilla toimijoilla on omat ”sipuli”-identiteettinsä, joita valtioiden tapauksessa erityisesti päättäjät puheissaan jatkuvasti rakentavat.

¹ Wendt 1999, 231.

² Mt., 10.

Aiemmin kun Euroopan yhdentymiskehitystä tarkasteltiin ensisijaisesti hallitustenvälisyyden tai neofunktionalismin näkökulmasta, ei identiteetteihin kiinnitetty erityistä huomiota. EU:n vaikutusta jäsenvaltioiden identiteettien tai kollektiivisen eurooppalaisen identiteettikäsitteen rakentumiseen ei pantu merkille. Vasta 1990-luvulla mielenkiinto lisääntyi tällä tutkimusalueella. Integraation muututtua entistä kunnianhimoiseksi ja poliittiseksi, on identiteettien tarkastelu vakiintunut myös EU-tutkimukseen.¹ Yhdeksi keskeiseksi lähestymistavaksi on tullut sosiaalinen konstruktivismi, jonka mukaan sosiaalinen todellisuus on ensisijaisesti kulttuurinen ilmiö. Tässä yhteisten ideoiden muodostamassa kulttuurisessa ja sosiaalisessa kontekstissa rakentuvat myös valtioiden identiteetit ja intressit.²

Eurooppalaisen yhdentymisen mahdottomuutta perustellaan usein identiteettien näkökulmasta. Vierasta ei olekaan väittää, että kansallinen identiteetti on niin iskostunut paitsi kansalaisiin myös jäsenvaltioiden itsekäsitykseen, ettei kollektiivisen eurooppalaisen identiteetin rakentuminen ole mahdollista. Tämän vuoksi EU ei voi kilpailla valtioiden asemasta. Konstruktivistisen näkökulman mukaan kansallisvaltio ja Eurooppa ovat molemmat kuviteltuja yhteisöjä, joihin on kuitenkin mahdollista identifioitua samanaikaisesti. Eurooppalaiseksi identifioituminen ei vähennä yksilön lojaaliutta kansallisvaltiota kohtaan. Tiettyyn kansallisvaltioon identifioituminen ei myöskään vähennä yksilön kykyä kokea yhteenkuuluvuutta eurooppalaisuuden kanssa. Eurooppalainen ja kansallinen identiteetti voivatkin esiintyä samanaikaisesti, ja jopa täydentää toisiaan. Eurooppalainen identiteetti ei ole tipahtanut taivaasta tai tullut valmiiksi annettuna vaan se on tiettyyn aikaan ja paikkaan rakentunut käsite, joka elää kulttuurin ja politiikan muutoksen mukana³. Ihmisten ja valtioiden identiteetit ovatkin jatkuvasti liikkeessä ja muutoksessa.

5.1.1. Identiteetin määrittelyä sosiaalisen konstruktivismin mukaan

Wendt määrittelee identiteetin tarkoituksellisten toimijoiden ominaisuudeksi, mikä tuottaa perusteltuja sekä toiminnallisia dispositioita. Identiteetit ovat juurtuneita toimijoiden omaan minäkuvaan, joka on taasen rakentunut vuorovaikutuksessa muiden toimijoiden kanssa. Näin ollen identiteetteihin vaikuttavat sekä omat (self) että myös muiden (other) käsitykset.⁴

Valtion identiteettien (sekä intressien) muotoutumisessa on nähtävissä kaksi erilaista traditiota, materialistinen ja idealistinen. Valtioiden välisissä suhteissa materialistinen näkökulma painottaa

¹ Gillespie ja Laffan 2006, 132 – 134.

² Wendt 1999, 195.

³ Risse 2009, 151 – 156.

⁴ Wendt 1999, 224.

valtioiden toimivan strategisesti olemassa olevien identiteettien sekä intressien seurauksena. Idealistinen perspektiivi puolestaan korostaa valtioiden toimintaa identiteettien ja intressien uudelleenrakentumisen pohjalta.¹

Materialistisesta identiteettien muotoutumisesta Wendt käyttää termiä luonnonvalinta (natural selection). Identiteetit tulevat valituiksi luonnonmukaisesti silloin kun vahvempi identiteetikäsitys korvaa heikomman. Wendt käyttääkin tästä hyvin kuvaavaa metaforaa ”survival of the fittest”. Olennaista on, kuinka hyvin valtiot onnistuvat ylläpitämään organismejaan. Mikäli ne menestyvät heikosti, korvautuvat ne kilpailutilanteessa vahvemmilla. Materialistinen näkökulma ei Wendtin mielestä selitä valtioiden identiteettejä enää nykypäivänä, sillä kansainvälinen järjestelmä ei ole egoistinen vaan täynnä erilaisia jaettuja ideoita.²

Idealistinen vaihtoehto onkin Wendtin mielestä relevantimpi ja hän käyttää siitä termiä kulttuurinen valinta (cultural selection). Tähän liittyy keskeisesti identiteettien rakentuminen sosiaalisen oppimisen ja imitaation avulla, mistä puhutaan yleisemmin sosialisena. Identiteettien rakentuminen imitaation eli jäljittelyn avulla tarkoittaa sitä, että toimija omaksuu identiteetikäsityksensä niiltä, joita toimija pitää menestykselläänä. Menestys voi olla niin aineellista kuten valta tai vauraus tai statukseen pohjautuvaa, mistä esimerkiksi arvovallassa on kyse. Se mitä menestys toimijalle tarkoittaa, on aina kuitenkin kulttuurista riippuvaista.³

Sosiaalinen oppiminen on Wendtin mielestä imitaatiota kiinnostavampi. Oppiminen tarkoittaa toimijan identiteettien muotoutumista sen perusteella, kuinka toimija ajattelee muiden itsensä näkevän. Tällöin kyseessä on nk. peiliefekti, jossa toimijat peilaavat itseään muiden kautta. Sillä, kuinka toimija näkee itsensä toisten silmissä on suuri merkitys siihen, millainen identiteetti toimijalle muodostuu.⁴ Toimijoiden käsitykset toisistaan ruokkivatkin niiden omia identiteettejä. Jos ajattelee valtioiden suhteita esimerkiksi Euroopan unionissa, on sosiaalisella oppimisella aivan valtava merkitys EU:n toimintakyvyn ja identiteettien rakentumisen kannalta.

Konstruktivistien mielestä valtioiden välisissä suhteissa on kyse muustakin kuin yksinkertaisesta sosiaalisesta oppimisesta. Wendtin mielestä kyseessä on syvälinen ja jatkuva toisen ja itsen uudelleenmäärittely ja identifioiminen, mitä ei voi ymmärtää jos identiteetin mieltää muodostuvan

¹ Wendt 1999, 336.

² Mt., 320 – 324.

³ Mt., 324 – 327.

⁴ Mt., 326 – 327.

ilman sosiaalisia suhteita.¹ Jäsenvaltioiden EU-politiikkakin elää jatkuvassa liikkeessä. Jäsenmaat asennoituvat yhä uudelleen toisten näkemysten ja mielipiteiden perusteella sekä identifioituvat muuttuvassa tilanteessa aina uudelleen.

Wendt näkee identiteettien jakautuvan eri ryhmiin, joita on lähestymistavasta riippuen lukemattomia. Itse hän kuitenkin käyttää neljää identiteettikategoriaa - yksilöllinen, tyyppi, rooli ja kollektiivinen – joiden hän näkee soveltuvan myös valtioihin. Yksilöllinen identiteetti on muista poikkeava, sillä se on fundamentaalinen siinä määrin, että toimijalla on niitä ainoastaan yksi. Muut identiteettikäsitteet ovat jatkuvassa liikkeessä ja muutoksessa sekä voivat olla mitä moninaisempia.²

Yksilöllinen identiteetti, tai korporaatti-identiteetti valtioiden tapauksessa, kuvastaa toimijan omaleimaisuutta sekä erityislaatuisuutta. Identiteetti rakentuu aina aineelliselle perustalle, ihmisillä ruumiiseen ja valtioilla omaan alueeseen. Olennaista tarkoitukselliselle toimijalle on tietoisuus ja muisti itsestä erillisenä yksikkönä. Esimerkiksi ihmiset ovat kaikki perimältään yksilöllisiä, mutta he eivät olisi itsenäisiä toimijoita - eivät edes ihmisiä - ilman tietoisuutta ja muistia omasta itsestä. Valtioiden kohdalla voi ajatella samoin. Muut identiteetit tulevatkin rakentumaan myöhemmin tämän yksilöllisen identiteetin pohjalta.³

Tyyppi-identiteetti viittaa kategoriaan, johon lukeutuvat jakavat yhteisiä ominaisuuksia kuten perinteet, arvot, näkemykset tai kokemukset. Näille ominaisuuksille keskeistä on, että niillä on toimijoille sosiaalista merkitystä tai sisältöä. Samaan kategoriaan lukeutuvat toimijat hyväksyvät ryhmälle kuuluvat ominaisuudet, joilla samalla erottaudutaan muista. Puolueet ovat tästä hyvä esimerkki. Samaan puolueeseen kuuluvat jäsenet jakavat monia yhteisiä ominaisuuksia, jotka he hyväksyvät liittymällä puolueeseen. Lisäksi he tiedostavat muiden puolueiden olemassaolon. Vastaavanlaisia tyyppirakenteita on löydettävissä myös valtioiden kesken, esimerkiksi kapitalistiset valtiot tai monarkiat.⁴

Rooli-identiteetti on sosiaalisesti sidonnainen ja esiintyy ainoastaan vuorovaikutuksessa muiden kanssa. Siinä missä yksilöllinen ja tyyppi-identiteetit ovat lähtökohtaisesti muista toimijoista riippumattomia, ei rooli-identiteetti rakennu eristyksissä. Roolit ovatkin usein sosiaalisissa järjestelmissä institutionalisoituneita. Oma rooli-identiteetti syntyy, kun peilaamme itseämme

¹ Wendt 1999, 335

² Mt., 224 – 230.

³ Mt., 224 – 225.

⁴ Mt., 225 – 226.

toisten silmissä. Valtioiden kannalta rooli-identiteetit korostuvat erityisesti ulkopoliitikassa.¹ Myöhemmin Suomen ja Iso-Britannian identiteettejä tarkasteltaessa rooli-identiteeteillä tulee olemaan keskeinen asema.

Kollektiivinen identiteetti eroaa muista esitetyistä identiteeteistä, sillä itsen ja toisen suhde on hämärtynt jo siinä määrin, että ne muodostavat yhden ja yhteisen identiteetin. Kollektiivinen identifioituminen on kontekstisidonnaista ja harvoin totaalista. Wendt huomauttaa, että rakkaudessa ja isänmaallisuudessa päästään kyllä lähelle. Realistien mielestä kollektiivinen identiteetti valtioiden kesken on ajatuksena naiivi ja jopa vaarallinen, sillä valtiot ovat luonnostansa itsekkäitä toimijoita.²

5.1.2. Eurooppalainen identiteetti

Euroopan poliittista ja kulttuurista identiteettiä on vaikea määrittää, eikä ole yhtä totuutta siitä, mitä Eurooppa oikein edes merkitsee. Viimeisten vuosikymmenten aikana Eurooppa on kuitenkin alkanut pikkuhiljaa erottua. Erityisesti EU:n kehittymisen ja laajenemisen myötä eurooppalaiset valtiot ja kansat ovat lähentyneet toisiaan huomattavasti ja alkaneet tunnustaa yhteisiä arvoja, tavoitteita ja intressejä.³ Tämä kehitys ilmaisee nopeaa muutosta valtioiden intresseissä ja kansallisissa identiteeteissä sekä kuvastaa kollektiivisen - eurooppalaisen - identiteetin potentiaalista rakentumista.

Kuten identiteettien tarkastelussa yleensä, on aluksi tärkeää tarkastella mikä erottaa itsen toisesta. Eurooppa on rakentunut yhdeksi yhteisten poliittisten, taloudellisten ja sosiaalisten arvojen sekä kansainvälisen politiikan asenteiden perusteella. Poliittisissa kysymyksissä eurooppalaiset painottavat demokraattisia perinteitä. Yleiseurooppalaisia esimerkkejä tästä ovat parlamentaarisen järjestelmän omaksuminen sekä poliittisten puolueiden korostunut rooli, mikä heijastuu myös jäsenvaltioiden Eurooppa-politiikkaan. Lisäksi integraatio itsessään on tietenkin yhtenäistänyt jäsenmaiden poliittisia kulttuureja ja lainsäädäntöä. Taloudellisissa asioissa eurooppalaiset ovat kapitalisteja ja kannattavat vapaita markkinoita, mutta samalla painottavat hyvinvoinnin ja mahdollisuuksien tasa-arvoista jakautumista yhteiskunnassa. Sosiaalisissa kysymyksissä eurooppalaiset haluavat valtion turvaavan peruspalveluita, kuten koulutuksen ja terveydenhuollon, mutta moraaliset valinnat kuten abortit ja eutanasia halutaan rajata yksilöiden itsensä päätettäväksi.

¹ Wendt 1999, 227 – 229.

² Mt., 230.

³ McCormick 2008, 23.

Kansainvälisissä suhteissa, eurooppalaiset ovat liberaaleja ja ajattelevat, että valtiot voivat tehdä yhteistyötä yhteisten intressien edistämiseksi. Lisäksi Euroopassa painotetaan yleisesti kansainvälisten järjestöjen ja lainsäädännön merkitystä.¹

Miellän eurooppalaisen identiteetin olevan kantilaisessa ideaalilanteessa Wendtin esittämän kollektiivisen identiteetin kaltainen. Konstruktivistien mielestä kulttuuri on täydellisesti sisäistetty, kun toimijat identifioituvat siihen, ovat rakentuneet siihen sekä itsen ja toisen välinen raja on hämärtynt. Tämä yhteenkuuluvuuden tunne ja me-henki symboloivat sosiaalista ja kollektiivista identiteettiä, jota halutaan pitää yllä. Kollektiivin hyvinvointi on toimijoiden päätavoite, mikä tarkoittaa egoististen pyrkimysten sivuuttamista. Jos rakentunutta yhteistä kulttuuria kohtaa uhka, toimijat puolustavat sitä yhteisen identiteetin ja intressien perusteella. Tällöin toimijoiden käyttäytyminen on kyllä rationaalista ja hyödyn tavoittelemista, mutta lähtökohtana ei ole yksittäinen toimija vaan yhteinen kollektiivi.²

Vaikka yleisestä eurooppalaisuudesta puhutaan nykyisin paljon, ovat nationalismi ja kansalliset identiteetit kuitenkin yhä laajasti osa EU:n todellisuutta. Jokaisella jäsenvaltiolla on oma poikkeuksellinen persoonallisuutensa, joka pohjautuu maan historiaan, kulttuuriin, normeihin ja arvoihin.³ Euroopan integraatiota onkin jäsenvaltioissa usein vastustettu ja kritisoitu homogeenisen eurokulttuurin luomasta uhasta kansallisille identiteeteille ja kulttuureille.⁴

Kansallisten identiteettien muuntuminen eurooppalaisen yhteistyön seurauksena ei olekaan mutkatonta. Marcussen ym. näkevät tähän liittyvän kolme tekijää. Ensinnäkin, uudet näkemykset poliittisesta järjestyksestä täytyvät olla yhteensopivia poliittiseen kulttuuriin jo juurtuneiden keskeisten elementtien ja kollektiivisten identiteettikäsitteiden kanssa. Toiseksi, poliittinen eliitti tekee uusia ratkaisuja intressien mahdollistamien vaihtoehtoisten ideoiden väliltä. Tämä on mahdollista ainoastaan siinä tapauksessa, kun aiemmat käsitykset poliittisesta kulttuurista ovat joutuneet koetukselle. Kolmanneksi, kollektiivisesti kelpuutetut kansalliset identiteettikäsitteet ovat todennäköisesti tulleet sisäistetyksi ja institutionalisoiduksi poliittisessä järjestelmässä, mikä on tehnyt niistä vakaita ja vastustuskykyisiä muutoksille. Tällöin päättäjien mahdollisuudet vaikuttaa niiden eurooppalaistamiseen ovat rajoitetut.⁵

¹ McCormick 2008, 38 – 42.

² Wendt 1999, 337

³ McCormick 2003, 37.

⁴ McCormick 2008, 32.

⁵ Marcussen et al. 1999, 614 – 615.

Monitasohallinnollisissa järjestelmissä kuten EU:ssa ei tule pitää mahdottomana ajatusta erilaisista eurooppalaisista ja kansallisista identiteeteistä¹. Checkel ja Katzenstein korostavatkin, että Euroopan identiteetit ovat moninaiset. Samalla tavoin kuin ei ole olemassa yhtä Eurooppa, ei ole myöskään olemassa yhtä eurooppalaista identiteettiä.² Mielestäni tutkimuskirjallisuudessa pyritään turhan usein etsimään ja määrittelemään yhtä ja oikeaa eurooppalaista identiteettiä, jonka kaikki jäsenvaltiot voisivat sisäistää ja joka parhaimmassa tapauksessa syrjäyttäisi kansallisen identiteetin. Jo historia osoittaa, että tämä yksi ja yhteinen identiteetti on sellaisenaan mahdoton ajatus. Tärkeämpää olisikin ymmärtää ja rakentaa eurooppalaista identiteettiä kansallisten identiteettien rinnalle. Kansalaisuuden ja eurooppalaisuuden ei tarvitse sulautua yhteen, jotta EU olisi mahdollinen ja sen tulevaisuus näyttäytyisi valoisana. Olennaisempaa on, voivatko kansallinen ja eurooppalainen identiteetti elää kansalaisten ja valtioiden näkökulmasta rinnakkain.

Eurooppalaisen kollektiivisen identiteetin rakentuminen Wendtin antamassa merkityksessä ei näytä nykyhetken valossa kovin todennäköiseltä. Kuten Suomen ja Iso-Britannian identiteettien ja intressien tarkastelussa kriisin aikana tulen seuraavaksi arvioimaan, toimivat valtiot etupäässä rooli-identiteettien pohjalta ja kansallisen edun, eivät 27 jäsenvaltion muodostaman kollektiivin, nimissä.

5.1.3. Suomen identiteetin tarkastelua

Suomen asennoitumista Euroopan yhdentymisprosessiin verrataan usein muihin Pohjoismaihin, erityisesti Ruotsiin ja Tanskaan. Siinä missä nämä läheiset EU-kumppanit ovat suhtautuneet prosessiin harkitsevasti, on Suomen linja ollut usein niitä myönteisempi. Tähän Joenniemi näkee syynä Suomen kansallisen identiteetin ja Euroopan yhdentymisen yhteensopivuuden, minkä vuoksi Suomen kansallinen identiteetti ei ole joutunut törmäyskurssille samassa määrin kuin Ruotsissa ja Tanskassa.³ Kansallinen identiteetti onkin mahdollistanut Suomen etenemisen EU:n etujoukkoihin sekä rakentavan ja käytännöllisen lähestymistavan yhteistoimintaan.

Kuluneen kahden vuosikymmenen aikana Suomi on onnistunut etenemään EU:n ytimeen. Sen asema EU:n jäsenenä on vakiintunut ja muuttunut keskeiseksi. Lisäksi Suomi on pyrkinyt toimimaan EU:ssa pragmaattisesti sekä aktiivisesti. Euroalueen velkakriisin aikana Suomen linja ei ole hallituksen mielestä muuttunut vaan ”*Suomen paikka on Euroopan unionin kehityksen kärjessä — rakentajana ja vaikuttajana [...] On selkeä etu olla Euroopan unionin yhteisön kärjessä*

¹ Marcussen et al. 1999, 631.

² Checkel ja Katzenstein 2009, 213 – 226.

³ Joenniemi 2002, 182.

*kehittämässä ja osallistumassa siihen sekä olla muokkaamassa Euroopasta mahdollisimman hyvää meille suomalaisille.”*¹ Kuitenkin Suomi on tietoisesti alkanut ajaa tiukempaa linjaa, sillä kriittisempiä äänensävyjä on muutaman viime vuoden aikana päässyt yhteiskunnassa nousemaan esiin. Herääkin kysymys, resonoiko Suomen kansallinen identiteetti enää yhtä hyvin EU:n kehityksen kanssa?

Marcussen ym. kirjoittavat, että kriittiset ajanjaksot, jolloin jo olemassa olevat käsitykset osoittautuvat toimimattomiksi, korostavat tarvetta identiteetin määrittelemiseksi uudelleen ². Näkisin, että 1990-luvun taite oli Suomelle tällainen käännteentekevä ajanjakso, jolloin Suomi rakentui uudelleen. EU-jäsenyyden hakeminen oli merkittävä askel kohti Eurooppaa ja tietoinen (turvallisuuspoliittinen) valinta sille tielle, millä Suomi yhä edelleen jatkaa. Nykyinen haastava tilanne Euroopassa kuvastaa mielestäni myös tällaista kriittistä ajanjaksoa, jolloin jäsenvaltiot Suomi mukaan lukien joutuvat puntaroimaan uudelleen, mitä Eurooppa merkitsee. Unionin kehittäminen, talouskoordinaation lisääminen sekä suurten jäsenvaltioiden kasvava valta uhmaavat auttamatta jäsenvaltioiden kansallista suvereniteettiä, joka konstruktivistien näkökulmasta on yksi kansallisen identiteetin kulmakivistä.

Viime vuosina EU:ssa on alettu keskustella budjettivallan siirrosta Brysseliin, ongelmissa olevien maiden auttamisesta ja äänestäjien silmissä epämieluisista lainapaketeista sekä Saksan ja Ranskan keskenään valitsemista ratkaisuista sen sijaan, että keskiössä olisivat sisämarkkinoiden kehittäminen, yhteisömetodin käyttäminen sekä muut Suomessa aiemmin hyvin kaikupohjaa saaneet aihealueet. Tässä valossa ei olekaan eriskummallista, että Suomessa on jouduttu miettimään uudelleen, miten muuttuvaan tilanteeseen vastataan.

Tällä hetkellä Suomi näkee itsensä EU:n vastuullisena mallioppilaana. Suomi on AAA-luokituksen omaava, tiukkaa taloudenhoitoa harjoittava maa. Lähes ongelmavaltioiden vastakohta voisi sanoa. Kokoonsa verrattuna Suomen asema on tällä hetkellä yllättävän vahva ja keskeinen. Asema on tavallaan myös oikeutettu, kun Suomen toimintaa vertaa moneen muuhun jäsenvaltioon, joiden toiminta on Suomelle käsittämätöntä. Toukokuussa 2010 valtiovarainministeri Jyrki Katainen pohdiskeli, että

”[...] miksi meidän suomalaisten pitäisi kantaa vastuuta tai tuoda apua leväperäiselle talouspolitiikalle tai jopa virheelliselle, tietoisesti virheelliselle, petolliselle viestinviejälle? Ei tätä tarvitse ymmärtää. Ainoa syy, mikä pistää meidät suomalaiset miettimään lainapaketin hyväksymistä Kreikalle, on se, mikä on se vaihtoehto ja seurausvaikutus meille suomalaisille

¹ Dokumentti 3.

² Marcussen et al. 1999, 628.

ihmisille, suomalaisille koitalouksille, suomalaisille yrityksille, jos Kreikka menee selvitystilaan.”¹

Kun Suomen identiteettiä tarkastellaan Wendtin määrittelemän rooli-identiteetin valossa, arvioisin euroalueen kriisin vahvistaneen ja ruokkineen Suomen näkemystä itsestään. Suomen identifioituminen vastuulliseksi ja kokoaan merkittävämmäksi on rakentunut sen pohjalta, miten Suomi on peilannut itseään toisten jäsenvaltioiden silmissä. Tämä Suomen näkemys itsestään heijastaakin selvästi suhdetta muihin jäsenvaltioihin. Suomen näkemys itsestään vastuullisena mallioppilana paljastuu hyvin tästä maaliskuussa 2011 eduskunnassa esitetystä näkemyksestä:

”[...] harvat euromaat kantavat kaiken vastuun ja useat muutkin maat kuin euromaat keräävät hyödyn: maat ja niiden pankit ja sijoittajat. Tällainen malli on kyllä täysin mahdoton hyväksyä, että muutama AAA-luokituksen euromaa, Suomi niiden joukossa, ottaa kaiken vastuun ja sitten muut keräävät sen hyödyn.”²

Yllä olevat lainaukset kertovat myös Suomen linjan tiukentumisesta. Suomi ei ole valmis varauksettomasti kantamaan vastuuta ja tukemaan kriisiin ajautuneita kumppaneitaan. Suomi onkin käyttänyt veto-oikeutta, vaatinut yksimielisyyttä Euroopan vakausmekanismin (EVM) päätöksenteossa sekä perännyt lainatakuille vakuuksia ainoana EU:n jäsenvaltiona. Tämä vahvistaa mielestäni entisestään kuvaa Suomen näkemyksestä itsestään kokoaan suurempana ja jäsenvaltioiden eliittiin kuuluvana toimijana, jonka on tähän identiteettiin perustuen mahdollista tarpeen vaatiessa olla myös vastahakoinen.

Joenniemi huomauttaa, että Suomen aktiivista toimintaa ja hakeutumista keskeiseen rooliin EU:n päätöksenteossa voidaan pitää historian valossa Suomelle epätavanomaisena, jopa yllättävänä. Suomalaisuuden kulttuuriin on ajan saatossa pesiytynyt vastustuksen ja niskoittelun piirteitä, joita kuvaa niin talvisodan aikana sisukkaasti taistelleet suomalaiset kuin myytti kristinuskoa vastustaneesta talonpoika Lallista.³ Nykyinen linja ei ole suomalaiselle kulttuurille sittenkään eriskummallista pitkällä aikavälillä tarkasteltuna.

Suomen linjan tiukentumista selittää suureksi osaksi EU-kriittinen oppositio, jonka näkemykset ovat saaneet vastakaikua myös kansan parissa. Opposition mielestä hallitus koostuu EU:n myötäjuoksijapuolueista⁴, ja se mukaillee liikaa Saksan ja Ranskan suurvaltapolitiikkaa⁵. Euroalueen kriisin aikana oppositio on väittänyt Suomen EU-politiikan olevan vastuutonta,

¹ Dokumentti 1.

² Dokumentti 2.

³ Joenniemi 2002, 183.

⁴ Dokumentti 1.

⁵ Dokumentti 3.

myötäilevää ja helposti periksi antavaa. Erityisesti perussuomalaisten näkökulmasta harjoittamallaan politiikalla hallitus heikentää Suomen itsemääräämisoikeutta kohtuuttomasti:

”Viime viikon lopulla Kataisen hallitus otti ison harppauksen kohti velkaunionia, kansallisen budjettivallan menettämistä ja Suomen täysivaltaisuuden murtamista. Suomen valtionvelka tulee kasvamaan räjähdysmäisesti, kun yksi euromaa kaatuu toisensa perään, ja Suomi jatkaa takaamista, jatkaa, vaikka vastustaisi. Suomen ei pidä osallistua näihin mekanismeihin. Ne rikkovat hengeltään EU:n omia sääntöjä myös käytännössä ja sorsivat pieniä ja vastuullisia maita, erityisesti Suomea, asettamalla meidät vastuuseen toisten töppäyksistä ja veloista [...] Moni ihmettelee, miksi me jatkamme muiden rahoittamista, vaikka olemme hoitaneet oman pesämme hyvin. Miksi? Ei Suomen tarvitse olla mukana Saksan ja Ranskan suurvaltapolitiikassa. Saksa on valmis maksamaan. Maksakoon, ei se Suomea sido [...] Mitä eurossa pysyminen maksaa? Se maksaa kaikki nämä tukipaketit, kaikki tämä, mitä on tullut, tulossa ja tuleva on. Se maksaa myös Suomen itsenäisyyden ja talouspoliittisen itsemääräämisoikeuden.”¹

Linjan tiukentumisesta huolimatta on Suomi halunnut alleviivata rajat ylittävää yhteisvastuullisuutta. Hallitus totesi toukokuussa 2010, että *”olemme kuitenkin osa EU:ta ja euroaluetta ja kannamme vastuuta itsemme lisäksi yhteisestä edusta. Voimme osoittaa kymmeniä rahanreikiä, mihin lainarahat tarvittaisiin täällä kotimaassa.”²* Myös *”Vihreiden mielestä vakauden turvaaminen on Suomen ja suomalaisten etu mutta myös oman maanosamme Euroopan etu. Talousjärjestelmän sääntelyä ei pidä enää näinä aikoina arvioida pelkästään kansallisten silmälasien läpi. Eurooppa ja myös koko maapallo on samassa veneessä.”³*

Kaikki eivät kuitenkaan ole yhtyneet Suomen viralliseen linjaan. Maaliskuussa 2010 vasemmistoliiton puheenjohtaja Paavo Arhinmäki oppositiosta käsin valittelikin sitä, että unionin luonne on muuttunut yhteisvastuulliseen suuntaan. *”Alkuperäinen lähtökohta oli, että jokainen unionimaa vastaa omasta taloudenpidostaan eikä yksittäisen jäsenmaan holtittomuutta panna toisten maksettavaksi. Tästä on luovuttu.”⁴*

Vaikka jäsenvaltioiden väliset jännitteet ja erimielisyydet ovat viime aikoina saaneet paljon mediahuomiota, on kriisin vastaisilla toimilla ja palomuurin pystyttämisellä ollut kuitenkin myös positiivisia vaikutuksia EU:n toiminnalle. Jäsenvaltioiden välinen vuorovaikutus on lisääntynyt ja samaan aikaan on selkiytynyt, kuinka riippuvaisiksi toisistaan maat ovat tulleet. Suomessa nähdäänkin, että *“unionia kiistämättä nämä päätökset ovat tiivistäneet. Me olemme riippuvaisia toisistamme, tunnustamme sen nyt ehkä avoimemmin kuin aikaisemmin [...]”⁵*. Yhteenkuuluvuus onkin noussut Suomessa esille jossain määrin. Taloudellisia ratkaisuja ei tulisi tehdä pelkästään

¹ Dokumentti 3.

² Dokumentti 1.

³ Dokumentti 2.

⁴ Ibid.

⁵ Dokumentti 3.

kansallisesta näkökulmasta vaan kyse tulisi olla myös yhteisestä edusta. Tämä kertoo mielestäni ainakin osin itsen ja toisen, Suomen ja Euroopan, välisen rajan hämärtymisestä.

Solidaarisuus tarkoittaa Suomessa kuitenkin sitä, että taloustalkoisiin tulisi osallistua koko EU, ei ainoastaan 17 euroa käyttävää maata. Se, että näin ei ole, on naarmu EU:n yhteenkuuluvuudelle.¹ Huolta eduskunnassa nostattaakin EU:n eriytyminen. Viime aikoina on keskusteltu paljon erityisesti EU:n kaksitahtisuudesta, millä on tarkoitettu euron seurauksena syntyneitä jäsenvaltioiden jakautumista euroalueeseen ja sen ulkopuolelle. Eduskunnassa nähdäänkin, että kehitys on viemässä EU:ta yhä enemmän eriytyvään suuntaan.

”Juuri se kehitys, josta tässä on paljon puhuttu, on nyt selvästi johtamassa kolmen kerroksen väkeen: Euroopan unionissa on euroeliittivaltiot, joihinkä Suomi lukeutuu ja haluaa lukeutua, sitten on eurorupukuntovaltiot, ja sitten ovat muut EU-jäsenvaltiot. Siis eriytyminen erilaisiin kerroksiin on kovaa vauhtia menossa.”²

Vaikka Suomen mielestä huonosti talouttaan hoitaneita jäsenmaita ei tarvitse ymmärtää ja osallistumista tukitoimiin tulee punnita ensisijaisesti kansallisesta näkökulmasta, ei suomalaisuutta ja eurooppalaisuutta pidetä toisiaan vierastavina erillisinä kokonaisuuksina, kuten edellä olevasta voi päätellä. Tämä selittää sitä, miksi Suomi on edennyt nopeasti EU:ssa eliittikerhoon. Esimerkiksi jo pian liittymisen jälkeen, Joenniemi huomauttaa, suomalaiset hyväksyivät ja ymmärsivät kansallisen identiteetin rakentumisen eurooppalaisemmaksi. Aivan liittymisen alussa suomalaiset eivät toki kokeneet olevansa kovinkaan eurooppalaisia, mutta ajan saatossa eurooppalaisuus osana kansallista identiteettiä tuli tarpeelliseksi, jotta Suomen aktiivinen osallistuminen Euroopan rakentumiseen tuli mahdolliseksi. Toisin sanoen suomalainen identiteetti oli sen verran vahva, että se pystyi sopeutumaan uuteen eurooppalaiseen kokonaisuuteen.³

Euroopan integraatio ei ole uhannut Suomen identiteettiä eikä siihen liittyviä keskeisiä kulttuurisia ja historiallisia perinteitä. EU-jäsenyys ei merkitse Suomessa yksinomaan rajoituksia ja suvereniteetin menetystä vaan myös uusia mahdollisuuksia ja maan elävöitymistä. Tämän vuoksi Suomi on kyennyt etenemään kohti EU:n ydintä, mitä on edistänyt myös kansallinen konsensushakuinen EU-politiikka. Vaikka viimeisten vuosien aikana EU-politiikan kieli on päässyt kovenemaan, ei Suomen sitoutuminen EU-jäsenyyteen ole horjunut vaan Suomi pyrkii edelleen toimimaan unionin kärkijoukoissa.

¹ Dokumentti 1.

² Dokumentti 2.

³ Joenniemi 2002, 189.

Euroalueen kriisi on vahvistanut Suomen kuvaa itsestään vastuullisena ja kokoaan suurempana mallioppilana. Tämän rooli-identiteetin vahvistuminen on mahdollistanut Suomen toimimaan EU-pöydissä entistä niskoittelevammin ja vastaamaan yhteiskunnasta ja oppositiosta kuultuihin kriittisiin äänensävyihin. Ilman tätä identiteettiä Suomi olisi tuskin voinut yhtä hanakasti vaatia lainatakuille vakuuksia tai ilmaista eriävä mielipiteitä. Suomeen onkin kiinnitetty ulkoapäin paljon huomiota. Toisaalta sen linjaa on kritisoitu, mutta toisaalta Suomi on saanut paljon ylistystä. Ulkoapäin annettu näkemys oikein toimimisesta on vahvistanut Suomen identiteettiä entisestään. Aiempaan EU-jäsenyyden aikaiseen toimintaan nähden Suomen tiukentunut linja ja vahva identiteetti ovat kuitenkin hämmästyttäneet monet.

5.1.4. Iso-Britannian identiteetin tarkastelua

Iso-Britannian kansallisen identiteetin ymmärtämiseksi on ensin selvennettävä, mitä brittiläisyys tässäkin tutkielmassa tarkoittaa. Iso-Britannian identiteettiä ja kulttuuria ei voi pitää täysin yhtenäisenä. Saarivaltio koostuu Englannista, Skotlannista, Walesistä sekä Pohjois-Irlannista, joiden kesken esiintyy niin historiallisia, kulttuurisia ja jopa kielellisiä eroja. Iso-Britannian kollektiivista identiteettiä onkin ymmärrettävä sekä vahvan kansallisuuden että alueellisten ominaispiirteiden näkökulmasta.¹

Monet Iso-Britannian historiaan pohjautuvat kertomukset korostavat kuitenkin ideaa *yhtenäisestä* kansasta sekä kuvitteellisesta yhteisöstä. Brittiläisyys juontuu vahvasta emotionaalisesta siteestä tähän yhteisöön. Identifioituminen brittiläisyyteen merkitsee myös erottumista muista yhteisöistä ja esimerkiksi monimutkaiset suhteet Ranskan kanssa ovat rakentaneet ja vahvistaneet kuvaa Britannian kansallisesta identiteetistä. Yhä tänä päivänä suhteissa muuhun Eurooppaan korostuu kansallisen identiteetin asema. Toimijoilla voi kuitenkin olla, kuten aiemmin mainitsin, useita identiteettejä samanaikaisesti. Tällöin kyse on enemmän siitä, millaiset mahdollisuudet Euroopalla on tulla sisäistetyksi osaksi kansallista identiteettiä. Geddesin mielestä Britannian kansallisaatteelle Euroopan integraatio on rakentanut suoranaista uhan².

Iso-Britannian historia, instituutiot, symbolit ja perinteet ovat rakentaneet maahan poikkeuksellisen vahvan kollektiivisen sosiaalisen identiteetin. Nämä kansalliset tunnusmerkit muodostavat Iso-Britannian kansallisaatteen ja suvereniteetin ytimen, mikä vahvistaa tunnetta maan

¹ McCormick 2003, 173.

² Geddes 2004, 26 – 27.

erityisluonteisuudesta ja täten vaikeuttaa eurooppalaiseksi identifioitumista.¹ Näillä tunnusmerkeillä onkin tärkeä sosiaalinen vaikutus siihen, voivatko Iso-Britannian poliittiset päättäjät ja kansa oppia sisäistämään ja omaksumaan Euroopan yhdentymisen osaksi maan identiteettiä ja intressejä².

Iso-Britannian EU-politiikkaa ajatellaan vastahakoiseksi, mikä on pysynyt muuttumattomana jäsenyyden alusta lähtien. Marcussen ym. kuvaavat Britannian identiteettiä liberaalin kansalliseksi, missä poliittinen suvereniteetti ja me-henki viittaavat yksinomaan kansallisvaltioon³. Britit määrittelevät Euroopan ja eurooppalaisuuden itsestään erillisenä toisena, kuitenkin ystävällisenä toisena. Euroalueen kriisin aikaisissa parlamenttikeskusteluissa tämä näkyy lukuisissa puheenvuoroissa, joissa korostetaan, että Iso-Britannian tulee nyt ja aina puolustaa itseään (Eurooppaa vastaan). Pääministeri David Cameroninkin mielestä *”tämän maan tulisi aina puolustaa itseään Euroopassa”*⁴. Tämä kuvastaa mielestäni selvästi sitä, että EU nähdään edelleen toisena, itsestä erillisenä.

Iso-Britannian leimautuminen muista poikkeavaksi jäsenvaltioksi juontuu osittain myös maan suhteista Euroopan ulkopuolisiin alueisiin. Geddes uskoo, että Britannian vastahakoista EU-politiikkaa selittääkin se, että Iso-Britannia ei ole yksinomaan eurooppalainen valtio. Maan läheiset suhteet Kansainyhteisöön, Yhdysvaltoihin sekä kansainvälisiin kauppakumppaneihin ovat vaikuttaneet suhteisiin eurooppalaisten valtioiden kanssa. Iso-Britannian maailmanlaajuinen status on kuitenkin heikentynyt viimeisten vuosikymmenten aikana huomattavasti samalla kun tiivistynyt integraatio on lähentänyt sitä Eurooppaan. Mukautuminen tähän uuteen tilanteeseen ei ole varmastikaan ollut kansalliselle identiteetille nopea ja kivuton prosessi.⁵ Iso-Britannian EU-politiikkaan tämä muutos onkin heijastunut vastahakoisena käytöksenä.

Kuten jo aiemmin Suomen kohdalla totesin, kuvastaa Euroopan nykytilanne mielestäni kriittistä ajanjaksoa, jolloin jäsenvaltiot Iso-Britannia mukaan lukien joutuvat puntaroimaan uudelleen, mitä Eurooppa merkitsee. Unionin kehittäminen, talouskoordinaation lisääntyminen sekä euroalueen ja Saksan vahvistunut asema uhmaavat auttamatta Iso-Britannian kansallista suvereniteettiä. Viime vuosina on EU:ssa keskitytty euroalueen kriisin hoitoon, keskusteltu budjettivallan siirrosta Brysseliin ja puhuttu entistä vähemmän sisämarkkinoiden kehittämisestä sekä muista Iso-

¹ Marcussen et al. 1999, 626.

² Geddes 2004, 23.

³ Marcussen et al. 1999, 618.

⁴ This country should always stand up for itself in Europe. (Dokumentti 4.)

⁵ Geddes 2004, 24 – 29.

Britannialle tärkeistä aihealueista. Tämän vuoksi ei olekaan ihmeellistä, että Britanniassa on jouduttu miettimään uudelleen, mitä Eurooppa merkitsee.

Iso-Britannian identiteettiä tarkasteltaessa Wendtin määrittelemän rooli-identiteetin valossa, näkee Iso-Britannia itsensä tällä hetkellä muiden jäsenvaltioiden silmissä käytännöllisenä, loogisena ja sensitiivisenä toimijana. Hallituksen mielestä maan EU-politiikka on saanut Brysselissä laajaa tukea ja ymmärrystä. Iso-Britannia ei olekaan EU:ssa eristäytynyt ja ulkopuolinen vaan sillä on lukuisia liittolaisia. Pääministeriä oli kesäkuun 2010 Eurooppa-neuvostossa hämmästyttänyt, kuinka positiivisia vaikutuksia laajentumisella on ollut erityisesti itäisen ja keskisen Euroopan maihin, joiden hän kuvailee suhtautuvan samanlaisesti moniin asioihin Iso-Britannian kanssa ja tämän vuoksi olevan maan liittolaisia.¹ Joulukuussa hän laajensi liittolaisten listaa toteamalla, että ”*Euroopan unionissa ilmenee ymmärrystä Iso-Britannian intresseille ja laajaa tukea meidän kannattamille sisämarkkinoille, erityisesti jäsenvaltioissa kuten Hollanti, Ruotsi, Saksa ja Baltian maat*”².

EU:ssa esiintyy vääjäämättä kaksitahtisuutta kun ajatellaan unionin sisälle muodostuneita jakolinjoja. Iso-Britanniassa ei ainakaan poliittisen johdon suusta myönnetä, että EU:ssa esiintyisi kaksitahtisuutta, johon Iso-Britannia itse vaikuttaisi. Kyse ei ole maan johdolle niinkään nopeudesta tai ristiriitaisista ulottuvuuksista, joiden mukaisesti EU:ssa edetään. Kyse on sen tunnustamisesta, että jäsenmaiden kesken on eriäviä näkemyksiä.³ Pääministeri Cameron totesi joulukuussa 2011, että ”*Euron luominen muutti perusluonteisesti Euroopan luonnetta ... Tämä ei ole eristäytymistä; kyse on sen tosiasian tunnustamisesta, että Iso-Britannia ei halua kuulua euroon [...]*”⁴.

Oppositio kuitenkin pelkää Iso-Britannian nykyisen linjan eristävän maan Euroopasta. Erityisesti joulukuussa 2011 hallitustenvälisen sopimuksen ulkopuolelle jättäytyminen sai opposition varpailleen. Työväenpuolue kritisoikin kovasanaisesti pääministerin toimia Eurooppa-neuvostossa.

”*[...] Monet pelkäsivät, että 17 maata etenevät yksistään. Harvat olisivat kuitenkaan voineet odottaa tämänkaltaista diplomaattista katastrofia, jossa 26 maata jatkavat yhdessä ja Britannia ainoana maana jää yksin [...]* Pääministerille ei tulla lähettämään tammikuusta eteenpäin edes

¹ Dokumentti 4.

² There is great understanding of Britain’s interests in the European Union and great support for our backing of the single market, particularly among countries like Holland, Sweden and Germany and the Baltic states. (Dokumentti 6.)

³ Dokumentti 6.

⁴ It was the creation of the euro that fundamentally changed the relationship in Europe, but even they decided that it was okay for eurozone countries to meet on their own. That is not being isolated; it is recognising the reality that Britain does not want to be in the euro [...] (Dokumentti 6.)

kokousten agendoja. Hän tulee lukemaan Britannian yritystoimintaan vaikuttavista päätöksistä Financial Timesin sivuilta [...] Pääministeri väittää käyttäneensä veto-oikeutta. Anna kun selvennän hänelle, että veto-oikeudella tavanomaisesti estetään jotain tapahtumasta. Veto-oikeuden käyttämisestä ei ole se, että asia, jonka haluat estää etenemästä, jatkuu ilman sinua. Sitä kutsutaan häviämiseksi. Sitä kutsutaan voitetuksi tulemiseksi. Sitä kutsutaan Britannian pettämiseksi [...]”¹

Syyksi neuvottelutulokselle työväenpuolue näkee konservatiivien sisäisen tilanteen.

”[...] Todellinen vastaus on tämä: hän ei halunnut sopimusta, koska hän ei voinut saada sitä läpi puolueessaan. Kansallisen intressin ja puolueensa intressin väliltä hän valitsi puolueensa intressin. Me tulemme pahoittelemaan päivää, jolloin tämä pääministeri jätti Britannian yksin, ilman liittolaisia, ilman vaikutusvaltaa. Tämä on haitaksi yritystoiminnalle, tämä on haitaksi työpaikoille, tämä on haitaksi Britannialle [...]”²

Opposition näkemys onkin kovin kaukana hallituksen näkemyksestä Britannian loogisena, käytännöllisenä ja yhteistyökykyisenä. Työväenpuolue pelkää, että Iso-Britannia on auttamatta jäänyt EU:ssa nyt ilman ääntä. Opposition mielestä nykytilanne kertoo, että pääministerillä ja Iso-Britannialla ei ole jäsenvaltioiden joukossa enää liittolaisia. Työväenpuolue kysyikin, että ”mitä hän tulee tekemään vapaapäivinä, jolloin 26 muun EU-jäsenmaan johtavat istuvat neuvottelupöydän äärellä, tekevät lujasti töitä ja keskustelevat taloudesta, joka vaikuttaa sekä euroalueen sisäpuolella että myös ulkopuolella?”³ Oppositio arvioi, että ”[...] nykytilanne kuvastaa yhtä merkittävimmistä muutoksista maamme kansallisessa politiikassa sekä Eurooppa-politiikassa”⁴.

Pääministeri Cameron ja konservatiivit vastasivat kritiikkiin toteamalla, että työväenpuolueen 13 vuotta jatkunut myötäilevä EU-politiikka oli tullut päätepisteeseen. ”Minun täytyy sanoa, että en tule ottamaan oppia ihmisiltä, jotka kerta toisensa jälkeen antoivat periksi kelvolle konsensukselle

¹[...] Many people feared an outcome of 17 countries going it alone. Few could have anticipated the diplomatic disaster of 26 going ahead and one country—Britain—being left behind [...] The Prime Minister will not even be sent the agenda for the meetings that will start in January. He will read about decisions affecting British business in the pages of the Financial Times [...] The Prime Minister claims to have wielded a veto. Let me explain to him that a veto is supposed to stop something happening. It is not a veto when the thing that you wanted to stop goes ahead without you. That is called losing. That is called being defeated. That is called letting Britain down [...] (Dokumentti 6.)

² [...] The real answer is this: he did not want a deal, because he could not deliver it through his party. Faced with a choice between the national interest and his party interest, he has chosen the party interest. We will rue the day this Prime Minister left Britain alone, without allies, without influence. It is bad for business, it is bad for jobs, it is bad for Britain [...] (Dokumentti 6.)

³ What will he be doing on his days off, when the leaders of the other 26 EU nations are sitting around a table, working hard and discussing economics that affect countries both inside and outside the eurozone? (Dokumentti 6.)

⁴ [...] this situation represents one of the most fundamental changes in our national politics and in European politics. (Dokumentti 6.)

enemmin kuin olisivat puolustaneet Britanniaa [...] Joka kerta he vain yhtyvät siihen, mitä muut haluavat.” Pääministerin mielestä onkin

” [...] mahdollista olla täysivaltainen, sitoutunut ja vaikutusvaltainen Euroopan unionin jäsen, mutta pysyä ulkopuolella järjestelyistä, jotka eivät turvaa intressejämme. Näin minä tein tässä Eurooppa-neuvostossa. Näin tulen tekemään niin kauan kun olen pääministerinä. Se on maallemme oikea suunta.”¹

Iso-Britannian EU-politiikka on osoittautunut viime aikoina varsin epäjohdonmukaiseksi. Britannia on uhannut käyttää veto-oikeutta uuden taloussopimuksen estämiseksi, mutta toisaalta pyrkinyt jouduttamaan euroalueen tiivistymistä². Lisäksi maan EU-politiikkaa näyttää tällä hetkellä vastuun pakoilulta. Tätä kuvastaa mielestäni pääministerin sanat, että *” [...] meidän ei tule osallistua euroalueen sisäisiin järjestelyihin [...] (meidän tulee) tukea pyrkimyksiä vakauttaa euroalue ja edistää Euroopan laajuista kasvua. Vaikka me emme ole osa euroaluetta, kriisin epävakainen ratkaisu tulisi koskettamaan meitä pahoin.”³*

Iso-Britannian politiikan ytimen pääministeri kuvasikin ytimekkäästi joulukuussa 2011: *”tarkoituksenamme on ottaa Euroopasta irti Britannian kannalta paras mahdollinen”⁴*. Tämä kertoo mielestä siitä, ettei eurooppalaista solidaarisuutta hallituksen politiikasta ole löydettävissä. Britannian nykylinja kiteytyy hyvin EU-kriittisen konservatiiviedustajan sanoissa, että *”meillä on brittiläinen bulldoggi ajamassa Britannian etua, toisin kuin edellinen pääministeri, joka oli enemmänkin kuin ranskalainen villakoira”⁵*.

5.2. INTRESSIT JA EU-POLITIikka

Tämän alaluvun tavoitteena on analysoida Suomen ja Iso-Britannian keskeisimpiä EU-politiikan intressejä viime vuosina. Euroopan unioni on muuttunut merkittävästi olemassaolonsa aikana ja sen toimivaltaan lukeutuvien politiikkojen määrä on kasvanut. Jäsenvaltioiden siirrettyä päätäntävaltaa

¹ I have to say that I am not going to take any lessons from people who gave in time after time to the comfy consensus rather than ever stand up for Britain [...] Every time, they just go along with what others want [...] possible to be a full, committed and influential member of the European Union but to stay out of arrangements where they do not protect our interests. That is what I have done at this Council. That is what I will continue to do as long as I am Prime Minister. It is the right course for this country. (Dokumentti 6.)

² Gamble 2012, 474.

³ [...] we should not be involved in the euro area’s internal arrangements [...] support efforts to bring stability to the eurozone and to promote growth across Europe. Although we are not in the eurozone, we would be badly affected by a disorderly outcome to this crisis. (Dokumentti 5.)

⁴ Our position is that we want to get the best out of Europe for Britain. (Dokumentti 6.)

⁵ [...] we have a British bulldog representing the interests of Britain, instead of the former Prime Minister, who was like a French poodle. (Dokumentti 4.)

unionille myös nk. high politicsin osalta on luonnollista, että jäsenmaat painottavat Brysselissä yhä voimakkaammin kansallista etuaan. Tässä suhteessa ei olekaan ihmeellistä, että myös kriisin aikana kansalliset intressit ovat korostuneet. Luvun aluksi kuitenkin muutama ajatus kansallisista intresseistä sosiaalisen konstruktivismin näkökulmasta.

5.2.1. Intressien määrittelyä sosiaalisen konstruktivismin mukaan

Wendtin mielestä sosiaalisessa teoriassa on erotettavissa kahdenlaisia intressejä. Objektiiviset intressit viittaavat toimijoiden tarpeisiin tai toiminnallisiin imperatiiveihin. Mikäli objektiiviset intressit eivät realisoidu, niihin liittyvät identiteetit eivät tule säästymään. Identiteetit vaativatkin toimia niiden ylläpitämiseksi. Subjektiiviset intressit taas viittaavat ennemminkin uskomuksiin, joita toimijoilla on identiteeteistä. Subjektiiviset intressit kuvaavat Wendtin mielestä valtioiden käyttäytymistä, ja niistä puhutaan tavanomaisemmin preferensseinä.¹

Objektiiviset intressit eivät Wendtin mielestä selitä valtioiden toimintaa vaan ne vastaavat normatiiviseen kysymykseen, mitä valtioiden tulee tehdä. Nämä intressit ovat valtioiden olemassaolon kannalta ensiarvoisia. Ne myös rajoittavat valtioiden harjoittamaa ulkopolitiikka, mikä täten myös vakauttaa valtioiden välisiä rakenteita.² Valtioiden kansallisten intressien tarkastelussa objektiiviset intressit kuvaavat paremmin toiminnan perusteellisia ja ensiarvoisia motiiveja kun subjektiiviset intressit taas toiminnallisempia preferenssejä.

Wendt näkee valtiot toimijoina, joiden käyttäytyminen perustuu identiteettityyppeihin juurtuneisiin intresseihin. Valtioilla sanotaan olevan universaaleja kansallisia intressejä, jotka ovat valtioille synnynnäisiä eivätkä näin ollen sosiaalisesti rakentuneita. Ajatus intresseistä ilman vuoroaikutteista rakentumista on kuitenkin ristiriidassa konstruktivistisen näkemyksen kanssa. Wendt väittääkin, että myös nämä perustavanlaatuiset kansalliset intressit ovat peräisin valtioiden identiteettikäsityksistä, jotka ovat kansainvälisessä järjestelmässä rakentuneet.³

Wendt on samaa mieltä Georgen ja Keohanen kanssa, että fyysinen selviytyminen, autonomia sekä taloudellinen hyvinvointi, joita he kutsuvat myös elämäksi (life), vapaudeksi (liberty) sekä omaisuudeksi (property), ovat tällaisia universaaleja kansallisia intressejä. Fyysisen selviytymisen, elämän, Wendt yhdistää valtion olemassaoloon, mikä mielletään oman maantieteellisen alueen

¹ Wendt 1999, 232.

² Mt., 235.

³ Mt., 233 – 234.

turvaamiseen. Esimerkiksi konfliktitilanteissa valtioilla on varaa menettää yksittäisiä sotureita ja jopa maa-alueita, tärkeintä on kokonaisuuden turvaaminen. Autonomian, vapauden, Wendt liittää puolestaan valtion ja yhteiskunnan kykyyn kontrolloida resursseja ja hallintoa. Ei riitä, että valtio ja yhteiskunta pyrkivät turvaamaan olemassaolonsa vaan sen täytyy puolustaa myös vapauttaan. Tämä ajatus konkretisoituu etupäässä valtioiden, mutta myös muiden yhteiskunnallisten toimijoiden suvereeniutena. Taloudellisen hyvinvoinnin, omaisuuden, Wendt assosioi kyvyksi ylläpitää yhteiskunnan tuotantomallia sekä sitä kautta valtion hankkimia resursseja. Taloudellinen hyvinvointi mielletään tavallisesti talouskasvuksi. Wendt kuitenkin huomauttaa, että talouskasvu ei ole historiallisesti ollut tällainen synnynnäinen kansallinen intressi, vaan se on modernin kapitalistisen valtion lähtökohta. Nykyisin taloudellinen hyvinvointi rinnastetaan kasvun ajatukseen, mutta tulevaisuudessa voi tulla aika, jolloin kasvu ei enää ekologisista syistä ole ainut taloudellisen hyvinvoinnin mittari.¹

Wendt haluaa täydentää kansallisia intressejä vielä kollektiivisen itsetunnon intressillä, jolla hän viittaa valtion omanarvontunteen kohottamiseen joko kunnioituksen tai statuksen vuoksi. Itsetunto on perustarve, mitä toimijat ryhmissä etsivät. Itsetunnon määrittely liittyy käsitykseen, millaisena suhteet muiden toimijoiden kanssa nähdään. Käsitys voi olla joko positiivinen tai negatiivinen. Wendt toteaa, että valtion itsetunto on negatiivinen silloin kun se on kohdannut nöyryytystä tai välinpitämättömyyttä. Positiivinen itsetunto liittyy taas vastavuoroiseen kunnioitukseen sekä yhteistyöhön.²

Kansallisista intresseistä keskusteleminen luo valtioista helposti kuvan itsekkäinä agenteina. Wendt kirjoittaa, että realistit ajattelevat valtioiden olevan synnynnäisesti egoistisia. Egoismilla voidaan tässä yhteydessä tarkoittaa esimerkiksi vallan maksimoimista, turvallisuuden lisäämistä tai taloudellista vaurastumista. Realistien mielestä kansainvälinen järjestelmä on luotu näiden itsekkäiden valtioiden kesken. Historian tapahtumien valossa tällaiseen johtopäätökseen on helppo yhtyä. Wendt kuitenkin painottaa, että hänelle kysymys ei ole siitä, ovatko valtiot itsekkäitä joidenkin ajanjaksojen valossa. Kysymys on pikemminkin, ovatko valtiot egoistisia oman edun tavoittelijoita luonnostaan.³

Wendt mieltää itsekkyyden olevan enemmän kulttuurisesti rakentunutta, sillä se esiintyy suhteessa toiseen. Wendt määrittelee itsekkyyden subjektiiviseksi intressiksi, joka pohjautuu valtion

¹ Wendt 1999, 235 – 236.

² Mt., 236 – 237.

³ Mt., 238 – 239.

identiteettikäsitykseen. Itsekkyyttä ei täten voi ymmärtää ilman, että tunnistaa itsensä suhteessa toiseen. Itsekkyys on omien tarpeiden tyydyttämistä, mitä kuvastaa täydellisen instrumentaalinen suhtautuminen toiseen. Itsekkäästi käyttäytyvät valtiot eivät kuitenkaan pidä yhteistyöstä, sillä itsekkyydessä on kyse motivaatiosta, intressistä, ei käyttäytymisestä. Valtio voi esimerkiksi osallistua taloudelliseen yhteistyöhön yksinomaan oman taloudellisen hyvinvointinsa turvaamiseksi. Jos valtio taasen osallistuu yhteistyöhön ilman, että sen oma talous on suoraan uhattuna, toimii se tällöin kollektiivisen intressin perusteella.¹

Realistisiin näkemyksiin on kuitenkin yhdyttävä: valtioilla on kansallisia intressejä ja ne toimivat ainakin tietyissä tilanteissa itsekkäästi. Omassa tutkimuksessani ja intressien tarkastelussa tämä on päivän selvä lähtökohta. Euroopan unionin yhtenäisyyden tarkastelussa olennaisinta on kuitenkin, nähdäänkö jäsenvaltioiden huomioivan myös toiset niiden EU-politiikkaan vaikuttavissa motiiveissa. Aluksi tämä voi tapahtua hyvinkin itsekkäin perustein ja oman edun parhaaksi. Kuitenkin ajatus EU:sta ”meinä” voi olla ajan kuluessa sisäistettävissä. Wendtin mukaan kyse on siitä, voivatko valtiot jonain päivänä sisäistää kollektiivisen identiteetin niin, että se sijoittuu valtiokeskeisen identiteetin yläpuolelle. Realisteilla on tähän selvä näkemys, joka sulkee pois vaihtoehdon, että valtiot auttaisivat toisiaan ilman, että itse siitä millään lailla hyötyisikään.² Wendt ja muut konstruktivistit ovat tätä toiveikkaampia.

5.2.2. Suomen intressien tarkastelua

Euroaluetta kohdannut velkakriisi on sähköistänyt EU-asioista käytävää keskustelua Suomessa. Kriisi on saanut kansanedustajat ”nostamaan kissan pöydälle”, mikä on johtanut jopa ärhäköihin väittelyihin eduskunnassa. Tämä on ollut vieras piirre Suomen poliittisessa järjestelmässä, jossa puolueet ovat tavanomaisesti ylläpitäneet matalaa profiilia EU-kysymyksissä ja keskittyneet hoitamaan kotimaan politiikkaa³.

Mielestäni viimeaikaiset debatit sekä EU-asioiden politisoituminen ovat monipuolistaneet EU-aiheisten keskusteluiden ilmapiiriä. Kansallinen keskustelu Suomen edusta ja intresseistä onkin vaikuttanut tavanomaista mielenkiintoisemmalta. Pääministeri Katainen totesi eduskunnalle joulukuussa 2011, että *”On sanottava selkeästi, mitä haluamme, ja huolehdittava, että äänemme*

¹ Wendt 1999, 240.

² Mt., 242.

³ Raunio 2006, 51.

*kuuluu niissä päättävissä pöydissä”*¹. Seuraavaksi analysoinkin mitä Suomen keskeiset intressit kriisin aikana aineiston perusteella ovat.

Suomen sitoutumista euroalueen pelastamiseen ja siitä jopa irtautumiseen on kansainvälisesti ryhdytty puntaroimaan. Esimerkiksi The Economist arvioi elokuussa 2012, että Suomen lähtö euroalueesta voi olla jopa todennäköisempää kuin Kreikan. Väite perustuu Suomen hyvään taloustilanteeseen, alhaiseen velkataakkaan muuhun euroalueeseen verrattuna sekä pieniin riskeihin esimerkiksi pankkisektorilla. Suomen lähdölle onkin annettu englanniksi jo Kreikan lähtöä ”Grexit” kuvaava synonyymi ”Fixit”.²

Suomessa päättäjät, valtaosa kansanedustajista sekä myös enemmistö kansasta näkevät Suomen kuitenkin edelleen hyötyvän vahvasti euroalueeseen kuulumisesta. Euroa on totuttu puntaroimaan etupäässä taloudellisesta näkökulmasta ja sitä pidetään menestystarinana Suomelle, sillä yhteinen valuutta on lisännyt talouden vakautta ja taannut yrityksille paremmat mahdollisuudet menestyä alati kansainvälistyvillä markkinoilla. Sikäli ei olekaan ihmeellistä, että Suomen ilmeisin intressi on olla osa euroaluetta ja osallistua yhteisiin kriisiä taltuttaviin toimiin, kuten pääministeri Katainen joulukuussa 2011 totesi: *”Euroalueen jäsenyys on ollut Suomelle etu. Siksi Suomen on ponnisteltava sen tulevaisuuden turvaamiseksi. Suomen etu on jatkossakin olla vahvan euroalueen jäsen”*.³

Päättäjien syvä huoli Euroopan taloudellista tilaa kohtaan on selkeästi luettavissa keskusteluista. Pääministeri Katainen arvioi, että *”Me suomalaiset tai muiden maiden kansalaiset emme ole joutuneet koskaan tekemisiin näin vakavan ja näin vaikean kriisin kanssa”*⁴. Suomi on osallistunut yhteisiin lainapaketteihin sekä vakautusmekanismien luomiseen siitä näkökulmasta, mikä palvelee parhaiten Suomen ja suomalaisten veronmaksajien etua. Suomen osallistumista yhteisiin toimenpiteisiin hallitus pitääkin välttämättömänä, koska kriisin tartuntariski on hälyttävä⁵. Se vaihtoehto, että kriisin annettaisiin paheta, ei olisi kenenkään etu. Suomen osallistuminen palomuurin ja vakautusmekanismien pystyttämiseen onkin tästä näkökulmasta varsin perusteltu. Erityisesti kokoomus on puhunut paljon tähän liittyvästä vastuun kantamisesta:

”[...] Kreikan holtiton taloudenpito ajoi sen umpikujaan, jonka päässä itse asiassa hämötti valtion konkurssi. Tätä ei voitu sallia, sillä kokonaisen valtion ajautuminen velkajärjestelyyn olisi kaikella todennäköisyydellä johtanut uuteen lamaan. Sitä Suomi ja EU eivät olisi kestäneet, varsinkaan niin pian edellisen laman jälkeen. Siksi Kreikalle ja muutamaa kuukautta

¹ Dokumentti 3.

² The Economist 25.8.2012.

³ Dokumentti 3.

⁴ Ibid.

⁵ Dokumentti 1.

myöhemmin myös Irlannille tehtiin laina- ja takausjärjestelyitä, jotka pitivät niiden pään pinnan yläpuolella. Päätökset eivät olleet helppoja eivätkä mieluisia, mutta ne oli kerta kaikkiaan tehtävä Suomen ja suomalaisten edun turvaamiseksi.”¹

Eduskunnassa ei kuitenkaan vallitse konsensus siitä, että tukitoimiin osallistuminen on Suomen edun mukaista. Oppositioista katsoen toimet kuvataan pikemminkin vaarallisiksi, epäoikeudenmukaisiksi sekä sopimustenvastaisiksi, minkä vuoksi Suomen etu olisi jättäytyä täysin niiden ulkopuolelle. Erityisesti perussuomalaiset kannattaa ”letkut irti” ja ”piikki kiinni” politiikkaa. Puheenjohtaja Timo Soini totesikin eduskunnassa joulukuussa 2011, että

”Piikki kiinni heti. Ei enää ensimmäistäkään euroa Suomesta näihin järjestelmiin. Riskit ovat vaarallisen suuria. Suomi ei ole aiheuttanut tätä kriisiä. On epäoikeudenmukaista ja kohtuutonta asettaa suomalainen veronmaksaja tämän kriisin maksumieheksi. Suomen osuus takauksista on epäoikeudenmukainen. Tukipaketit ovat EU:n sopimusten vastaisia ja moraalittomia [...]”²

Päättäjät pitävät taloudellisia toimenpiteitä paisti epämiellyttävinä myös riittämättöminä. Suomen linja onkin ollut johdonmukainen siinä, että kriisiä ei ratkaista pelkästään taloudellisilla tukitoimilla. Vahva euroalue merkitsee Suomelle sitoutumista unionin yhteisiin sääntöihin sekä myös EU-tason talouspolitiikan koordinaation lisäämistä. *”On tietysti ihan oikein, että holtittomasti velkaantuneet maat joutuvat sellaiseen valvontaan, että vastaisuudessa tällaiselta vältyttäisiin. Siitähän on tämän talouspolitiikan koordinaatiossa kysymys. Sitä ovat kaikki kannattaneet.”³*

Eduskuntakeskusteluja ovat leimanneet vakuusvaatimukset sekä sijoittajavastuun perääminen. Huomionarvoista mielestäni on, kuinka painokkaasti näitä on eduskunnassa tivattu ja kuinka laajasti ne on saatettu osaksi Suomen linjaa. Kansanedustajat ovat pitäneet yllä keskustelua vakuuksista ja sijoittajien tappioista, mikä kertoo siitä, että vahvan euroalueen pitäisi olla myös oikeudenmukainen. Erityisesti sosiaalidemokraatit ovat ajaneet kriisin ratkaisussa sosiaalista oikeudenmukaisuutta. Puheenjohtaja Jutta Urpilainen alleviivasikin eduskunnassa toukokuussa 2010, että *”Ei kai voi olla niin, että voitot yksityistetään mutta tappiot sosialisoidaan tavallisten veronmaksajien maksettavaksi”⁴.*

Euroalueen jäsenyys kuvastaa mielestäni hyvin luvun alussa mainitsemaani taloudellisen hyvinvoinnin intressiä. Vaikka kriisin ratkaisemiseksi tehdyt toimet ovat vastenmielisiä ja raskaita, suurin osa kansanedustajista ymmärtää ne Suomen taloudellisen hyvinvoinnin kannalta välttämättömiksi. Samalla kun debatit ovat käsitelleet Suomen osuuksia ja osallistumista

¹ Dokumentti 2.

² Dokumentti 3.

³ Dokumentti 2.

⁴ Dokumentti 1.

tukipaketteihin, on keskusteluista myös piirtynyt kuva Suomelle ihanteellisesta euroalueesta. Se on taloudellisesti vahva, vastuullinen sekä oikeudenmukainen.

Sisämarkkinoita pidetään yhtenä EU:n merkittävimmistä saavutuksista. Sisämarkkinaohjelma käsittää tavaroiden, palveluiden, pääoman ja työvoiman vapaan liikkumisen EU-alueella ja sen tavoitteena on ennen kaikkea vähentää kustannuksia aiheuttavia kaupan esteitä jäsenmaiden välillä. Suomen talous on tullut erittäin riippuvaiseksi EU:n sisämarkkinoista. Suomen ulkomaankauppa EU:n kanssa oli jo ennen jäsenyyttä lähes puolet kokonaiskaupasta. Suomella oli korkea kauppariippuvuussuhde EU:n kanssa jo tuolloin, mikä vaikutti ratkaisevasti Suomen päätökseen hakea unionin jäsenyyttä.¹ Toinen selkeä intressi Suomelle myös euroalueen kriisin aikana on toimivat EU:n sisämarkkinat ja vapaakauppa.

Hallitus arvioi toukokuussa 2010, että ”Suomen intressihän tässä on se, että me olemme erittäin riippuvaisia viennistä. Noin puolet kansantulosta tulee vientiin perustuvista toiminnoista, ja jos siellä tapahtuu häiriöitä, niin suomalainen veronmaksaja maksaa viimekädessä siitä eniten.”² Omien markkinoiden pienuus korostaa ulkomaankaupan asemaa, minkä vuoksi EU:n sisämarkkinat avaa suomalaisille yrityksille mahdollisuuden luoda kasvua. Pienelle valtiolle, jonka maantieteellinen sijainti on haasteellinen, on tarpeellista integroitua mahdollisimman tiiviisti suuriin sisämarkkinoihin.

Eduskunta on yksimielinen siinä, että Suomelle vientivetoisena maana Euroopan talouden kuntoon saaminen on välttämätöntä. Kuitenkin siinä missä hallitus näkee euroalueen kriisin taltuttamisen ja sisämarkkinoiden kehittämisen kulkevan rinnakkain, ei oppositio ymmärrä varauksetta tätä ajattelumallia:

*[...] vientimme on riippuvainen Euroopan maista, niin kuin varmaan onkin, niin minkälaista bisneksentekoa ja mitä työllisyyden hoitamista on se, että me teemme jonkun vientituotteen ja sitten viemme sen vientituotteen sinne Eurooppaan ja annamme niille vielä lainaksi täältä rahaa, jotta ne voivat muka ostaa velaksi sen meidän tekemämme vientituotteen.*³

Kolmas keskeinen intressi Suomelle on jäsenyys sääntöihin nojaavassa ja solidaarisessa EU:ssa. Suomi on EU-politiikassaan aina pyrkinyt kiinnittämään huomiota toimielinten vahvaan asemaan sekä yhteisömetodin käyttöön. Raunion ja Saaren mukaan Suomen tavoitteena onkin vahva, yhteisiin sääntöihin ja enemmistöpäätöksiin nojaava EU. Sikäli kun hallitustenvälisyyden nähdään suosivan suuria jäsenvaltioita, kuvataan Suomen ajaman linjan parantavan pienten jäsenmaiden

¹ Widgrén 2006, 75 – 81.

² Dokumentti 1.

³ Dokumentti 3.

asemia. Samalla Suomi on pyrkinyt edistämään unionin yhtenäisyyttä ja toimintaedellytyksiä, jottei jäsenvaltioiden välille pääsisi muodostumaan monikehäisyyttä.¹

”Sääntöjä päätettiin tiukentaa uudella hallitustenvälisellä sopimuksella. Suomi olisi toivonut, että kaikki olisivat voineet olla mukana. Ison-Britannian vastustuksen vuoksi perussopimusmuutokseen ei voitu mennä. Euromaiden lisäksi useat muut EU-maat ovat tulossa mukaan hallitusten väliseen sopimukseen. Suomen tavoitteena on kuitenkin instituutioiden sitominen osaksi sopimusta sekä sopimuksen sulauttaminen osaksi EU:n varsinaista sopimusjärjestelmää pidemmällä tähtäimellä [...] Sosialidemokraatit kannattavat Suomen mukanaoloa tiivistyvässä, syvenevässä ja laajenevassa eurooppalaisessa yhteistyössä. Tässä yhteydessä on tarpeen selkeäsanaisesti puolustaa jäsenmaiden ja kansalaisten tasavertaisuutta EU-päätöksenteossa. Suurilla mailla ei voi olla omia erivapauksia. Suomalaiseen tapaan meille sosialidemokraateille on ollut ja on tärkeää, että yhteisiä pelisääntöjä myös noudatetaan. Pelisääntöjä ei tule vaihtaa kesken pelin, ei hätäillen eikä sanellen. Päätösten runnominen ilman kunnollista ja avointa valmistelua ei voi olla EU:n tulevaisuus.”²

Hallitus painottaakin, että vahva EU kriisin aikana tarkoittaa myös solidaarista EU:ta. Solidaarisuus ei rajoitu pelkästään euroalueelle vaan myös euron ulkopuolisten jäsenvaltioiden tulisi osoittaa yhteisvastuullisuutta.³ Tämä näkemys kuvastaa hyvin Suomen perinteistä pyrkimystä estää monikehäisyyttä, tai kaksitahtisuutta, pesiytymästä unionin sisälle.

Yhtenäinen ja vaikutusvaltainen EU ajaa alati kansainvälistyvässä maailmassa parhaiten pienten jäsenvaltioiden etua. Kriisinkin aikana Suomi on suosinut vahvaa komissiota, ja toimielinten vahvistaminen lisää hallituksesta myös EU:n demokratiaa:

”Euroopan unionista on tehtävä vakausunioni. Se edellyttää luottamuksen ja demokratian vahvistamista. EU:n instituutioiden vahvistaminen on osa tätä demokratisoimista. Puolustamme edelleen vahvaa komissiota, sillä se on pienten maiden etu. Me puolustamme tulevaisuudessakin yhteistä valuuttaamme ja kaikkia Euroopan sodanjälkeisiä saavutuksia, rauhan, demokratian ja taloudellisen hyvinvoinnin saavutuksia.”⁴

Mielenkiintoinen ristiriita hallituksen ja opposition välillä on näkemys toimielinten vahvistamisen demokratisointia lisäävästä roolista. Erityisesti perussuomalaisten kanta eroaa hallituksen näkemyksestä, sillä:

”[...] aina kun viitataan komissioon tai keskuspankkiin, viitataan tahoihin, joita kansa ei ole valinnut, joita ei voi suistaa eikä ottaa näistä pois [...] Missä sinä, minä — suomalainen, irlantilainen veronmaksaja — pääsemme äänestämään komission jäsenestä tai EKP:stä? Ei missään. Kaikki prosessit viedään semmoisille henkilöille, jotka eivät ole vaaleilla valittavissa eivätkä vaaleilla vaihdettavissa. Tällainen on EU-demokratia.”⁵

¹ Raunio ja Saari 2006, 30 – 31.

² Ibid.

³ Dokumentti 2.

⁴ Dokumentti 3.

⁵ Ibid.

Toki Suomessakin, kuten muissa jäsenmaissa, on keskusteltu itsenäisyydestä ja erityisesti perussuomalaisten toimesta peloteltu suvereniteetin valuvan jäsenyyden myötä Brysseliin.

”Olemme saaneet ryhtiliikkeen aikaan eduskunnassa laajemminkin, niin että enää täällä ei pystytäkään katsomaan läpi sormien kaikenlaista kansanvallan haudan kaivamista kuten ennen. Mutta vielä eivät ole rangat suoristuneet riittävästi, vaan poliittinen skolioosi taivuttaa yhä liian monen kansanedustajan rankaa kohti Brysseliä, pimeyden ydintä.”¹ ”Mitä enemmän EU:ssa on ongelmia, sitä enemmän EU:ta viedään liittovaltion suuntaan puuttamalla yhä enemmän kansallisvaltioiden budjetteihin, veroihin ja muuhun rahoitukseen ja jopa sisäisiin asioihin ohjeistamalla hyvinvointipalvelujen tuottamista ja sisältöä. Perussuomalaiset eivät hyväksy kansallisen päätösvallan jatkuvaa heikentämistä ja vallan keskittämistä EU:lle [...] Tulevaisuuden Eurooppa on itsenäisten kansakuntien Eurooppa, joka muodostaa yhteisen talous- ja vapaakauppa-alueen.”²

Huolta on kuitenkin pyritty hälventämään muistuttamalla, että Suomessa on aina kytkeydytty läntisiin arvoihin, demokratiaan ja markkinatalouteen, minkä tähden yhdentyminen EU:n kanssa on ollut ainoastaan luonnollista jatkoa Suomen poliittisille perinteille³. Vahva EU ei Suomen mukaan kuitenkaan tarkoita unionin kehittämistä kohti liittovaltiota. Liittovaltiokehitykselle sanotaankin selvästi ei, niin hallituksesta kuin oppositiosta.

Jokunen kansanedustajista olisi kuitenkin valmis kuoppaamaan koko unionin. *”Asia on vaan niin, että paras vaihtoehto on hajottaa koko hyvä veli -verkoston saastuttama Euroopan unioni. Antaa unionin kaatua”*.⁴ Näkemys kuvastaa ehkä kuitenkin enemmän keskustelujen ärhäkkää luonnetta kuin kansanedustajien todellista kantaa.

5.2.3. Iso-Britannian intressien tarkastelua

Vahva ja menestyvä euroalue on Britannian tärkeimpiä kansallisia intressejä pääministeri Cameronin mielestä. Tämän vuoksi euroalueen vakauttaminen ja talouskurimuksen päättymisen ovat Iso-Britannialle sen prioriteettilistan kärjessä. Pääministerille on kuitenkin tärkeää selventää, kenelle euroalueen kriisin hoitaminen kuuluu ja kenelle ei. Euroa vastustetaan yhä kovasti Iso-Britanniassa, eikä eurojäsenyys ole maalle minkään luokan keskeinen intressi.

”En ole koskaan kannattanut Britannian liittymistä euroon, koska yhteinen valuutta tarkoittaa yhteistä talous- ja finanssipolitiikkaa, ja näiden ajaminen erilaisissa demokratioissa on uskomattoman haastavaa. Tämän kanssa he joutuvatkin nyt taistelemaan, mutta jos minulta kysytään mikä on Britannian intressi tänä päivänä, sanoisin, että euroalueen tulee ratkaista omat ongelmansa. Euroalueen hajoamisella tulisi olemaan erittäin vakavia seurauksia pankeille

¹ Dokumentti 3.

² Dokumentti 2.

³ Joenniemi 2002, 184.

⁴ Dokumentti 1.

Euroopassa ja myös pankeille täällä Britanniassa, ja se voisi johtaa hyvin, hyvin vaikeisiin aikoihin taloudessa.”¹

Hallituksen mielestä on perusteltua, ettei Britannia euroalueen ulkopuolisena tule osallistumaan toimenpiteisiin, joilla euroaluetta taloudellisesti tuetaan ². Pääministeri toteaaakin, että Iso-Britannia ei tule osallistumaan Kreikan lainapakettiin vakautusmekanismien kautta. Mutta samalla painotetaan Britannian linjaa, että muuta tukea euroalueen vakauttamiseksi ja talouskasvun luomiseksi tarjotaan.³ Britannia haluaisikin olla ainakin jossain määrin vaikuttamassa euroalueen sisäisiin päätöksiin ja kehitykseen, , mutta jättää taloudelliset toimet euroalueen kontolle.

Työväenpuolue näkee, että ”[...] *pääasiallinen vastuu tilanteen hoitamisessa kuuluu euroalueen maille*” ⁴. Oppositio huomauttaa, että vaikka Britannia ei Kreikkaa suoraan EU:n kanssa lainoitakaan, tulee Kreikan taloustilanne pitää Britannian intressinä, sillä Iso-Britannia osallistuu lainoittamiseen välillisesti Kansainvälisen valuuttarahaston kautta.⁵ Vaikka *pääasiallinen* tilanteen rauhoittaminen on euroalueella, näkee työväenpuolue, ettei Iso-Britannia voi kriisistä kokonaan eristäytyä ja todeta, että euroalue hoitakoot itse ongelmansa. Myös konservatiivien hallituskumppani liberaalidemokraatit lähestyy tilannetta rakentavammin ja kysyy, että ”*Eikö ole oikein, että vaikka Iso-Britannian tehtävänä ei olekaan pelastaa Kreikkaa, on Iso-Britannialle ehdottomasti tärkeää, että Euroopan unioni ja laajempi yhteisö tekee päätöksiä tukeakseen Irlannin, Portugalin ja Kreikan talouksia tänä vuonna estääkseen niitä kaatumasta?*”⁶ Liberaalidemokraatit näkevätkin, että Iso-Britannian tulee osallistua ja olla mukana taloudellisen tilanteen vakauttamisessa EU:n jäsenmaana ja osana kansainvälistä yhteisöä.

Vaikka osa puolueista ja jopa hallituksesta olisi valmiita ottamaan rakentavamman roolin euroalueen kriisin rauhoittamiseksi, on tärkeää nostaa esiin, että parlamentissa korostetaan

¹ I have never supported Britain joining the euro because a single currency implies a single economic policy and a single fiscal policy, and trying to run those things across different democracies is so incredibly difficult. That is what they are struggling with, but if I am asked what is Britain’s interest today, I would say that it is for the eurozone to sort out its problems. A break-up of the eurozone would have very severe consequences for banks across Europe and also for banks here in Britain, and could trigger some very, very difficult economic times. (Dokumentti 6.)

² Dokumentti 4.

³ Dokumentti 5.

⁴ [...] the primary responsibility for addressing the situation lies with eurozone countries. (Dokumentti 5.)

⁵ Dokumentti 5.

⁶ Is it not right that although it is not the UK’s duty to intervene to bail out the Greeks, it is absolutely in the United Kingdom’s interest that the European Union and the wider community took decisions to support the economies of Ireland, Portugal and Greece this year to prevent them from collapse? (Dokumentti 5.)

selväsanaisesti, että ”*Britannia ei kuulu euroon, emmekä me tule euroon liittymään.*”¹ Keskeisin syy eurojäsenyyden vastustamiselle on kansallisesta suvereniteetista kiinni pitäminen, mikä taas on Britannialle, ja konstruktivistien mielestä kaikille maille, keskeinen ja voimakas intressi.

Britannian puolueet eivät ole yhtenäistäneet kantojaan eurojäsenyyden puolesta tai sitä vastaan, vastustajia ja kannattajia löytyykin kaikista puolueista. Työväenpuolueessa euron vastustajat ovat perustelleet kantaansa sillä, että he suhtautuvat kielteisesti unionin kehittymiseen pankkiunioniksi ja devalvoinnin mahdollisuuden menettämiseen. Konservatiivileirissä oikeistosiipi on halunnut puolustaa kansallista suvereniteettia sekä vastustaa unionin ylikansallista luonnetta. Kannattajat työväenleirissä ovat puoltaneet eurojäsenyyttä työmahdollisuuksien valossa, konservatiivit puolestaan näkevät euron inflaation hillitsijänä, nationalismin suitsijana sekä finanssisektorin edistäjänä.²

Euroalueen ulkopuolelle jättäytyminen on ollut poliittinen päätös, vaikka ratkaisua perustellaan etupäässä taloudellisin syin. Päättäjät vetoavat yhä tänä päivänä vuonna 1997 luotuihin viiteen testiin, jotka mittaavat EMU-jäsenyydestä aiheutuvia taloudellisia hyötyjä ja haittoja. Testit tulee läpäistä eli hyödyn olla haittaa suurempi mikäli jäsenyyttä aiotaan ehdottaa. Taloudellisesta luonteestaan huolimatta testit ovat poliittinen aloite, jolla on voitu ostaa aikaa kunnes päätös jäsenyydestä on yhteiskunnassa kypsynyt. Talani esittelee talouskriisin aikaista keskustelua, jonka perusteella testit olisi jo läpäisty.³ Testejä voi kuitenkin tulkita niin laajasti, etteivät ne käytännössä päätöstä täydellisesti oikeuta. Suurin este jäsenyydelle ei kuitenkaan ole nämä taloudelliset testit, eikä välttämättä edes puoluepolitiikka, vaan jäsenyyttä edellyttävä kansanäänestys, minkä ei oleteta ilmaisevan kansan puoltoa, ainakaan vielä lähitulevaisuudessa.

Yksi Iso-Britannian vaikeimmista EU-politiikan kysymyksistä on ollut, ja onkin edelleen, euro. Yhteisvaluutta on ollut käytössä jo reilun vuosikymmenen eikä Iso-Britannia ole ilmaissut kiinnostusta sen käyttöönotolle. Itse asiassa EMUun siirtyminen ei ole noussut vakavasti yhteiskunnalliseen keskusteluun lainkaan. Aiemmin työväenpuolue yritti hieman avata keskustelua aiheesta, mutta se jäi ainoastaan yritykseksi. Vaikka euroalueen velkakriisin seurauksena tiedemaailma on pohdiskellut eurojäsenyyden mahdollisuutta, Iso-Britannian konservatiivihallitus

¹ Britain is not in the euro, and, let me be clear we are not going to join the euro. (Dokumentti 4.)

² McCormick 2003, 165.

³ Talani 2011, 128.

ei ole osoittanut keskusteluun kiinnostusta.¹ Miksi britit liputtavat niin voimakkaasti punnan puolesta?

Tärkein syy on aina ollut Lontoon finanssikeskuksen, Cityn, etujen turvaaminen ². EMU-jäsenyydestä tulisi kuitenkin voida käydä enemmän keskustelua, sillä ajat ovat muuttuneet. Kun euro otettiin käyttöön, Iso-Britannian talous eli kasvukautta, inflaatiopaineita ei ollut ja punnan arvo markkinoilla oli vahva. Taloudelliset ennusteet olivat kaikin puolin hyvät. Mikään näistä väittämistä ei kuitenkaan päde enää nykypäivänä. Toisin kuin pankkiirit uskoivat, EKP on onnistunut suojaamaan euroaluetta maailmanlaajuisen talouskriisin hurjimmilta vastoinkäymisiltä. Monen mielestä EMU-jäsenyys ja varaumasta luopuminen toisikin myös Iso-Britannialle turvaa vakavien suhdannevaihtelujen varalle. Mikäli Iso-Britannia haluaa istua niissä pöydissä, joissa niin EU:n sisäisiä kuin kansainvälisiä päätöksiä formuloidaan, ei sen ole viisasta pitkittää nurkkakuntaisuuden politiikkaansa.³

Gamblen mielestä Iso-Britannian politiikka näyttää olevan vallan kasvattamista ilman vastuuta. Pääministeri David Cameron ajaa tällä hetkellä euroalueen tiivistymistä mahdollisimman nopeasti talousunioniksi, ilman perussopimukseen kajoamista. Tämä ei kerro siitä, että Iso-Britannia haluaa olla mukana tässä talousunionissa vaan pikemminkin siitä, että mikäli euroalue hajoaa tulee sillä olemaan katastrofaalisia vaikutuksia Britannian pankeille ja taloudelle. Tämän vuoksi Iso-Britannian tulee olla mukana päätöksenteossa. Pääministerin linja on EU-kriittisille konservatiiveille myrkyä, sillä he haluavat nauttia pitkittyneestä euroalueen kriisistä ja ”tanssia euron haudalla”.⁴

EU on Iso-Britannialle ennen muuta merkittävä kaupankäyntialue. Talousvaihtelut eritoten euroalueella vaikuttavatkin valtavasti suoraan Iso-Britannian talouteen. Tämän vuoksi euroalueen vakauttaminen on maalle niin tärkeää. Tähän liittyy keskeisesti Euroopan sisämarkkinat - ihmisten, pääoman, tavaroiden ja palveluiden vapaa liikkuvuus – ja se on Iso-Britannialle yksi unionin keskeisimmistä ideoista. Siinä missä monissa muissa jäsenmaissa sisämarkkinat symboloi ja on osa unionin yhdentymiskehitystä, merkitsee se Iso-Britannialle unionin määränpäättä ja päätavoitetta⁵.

¹ Talani 2011, 127.

² Mt., 130 – 139.

³ Mt., 128.

⁴ Gamble 2012, 471.

⁵ Geddes 2004, 137.

Vientivetoisena maana, jonka viennistä puolet suuntautuu EU:hun ja peräti 80 prosenttia yksistään euroalueelle, sisämarkkinat on ymmärrettävä prioriteetti. Viime vuosien kriisi ei ole näkemystä muuttanut. Pääministerin mielestä talouskriisinkin aikana

”merkitsevintä on, että sisämarkkinat pidetään ennallaan [...] Olemme kauppaa käyvä kansa, ja tarvitsemme sisämarkkinoita kaupankäyntiä, investointeja ja työpaikkoja varten. EU mahdollistaa Britannian pääsyn investoijien suurimmille markkinoille maailmassa: se turvaa puolet viennistämme ja miljoonia brittiläisiä työpaikkoja [...] Uskon, että Britannian intressinä on olla Euroopan unionissa ja aktiivinen, erityisesti intressiemme kannalta tärkeissä asioissa, joista keskeisimpänä on sisämarkkinat.”¹

Jo kun yhteismarkkinoita ideoitiin 1980-luvuvulla, Margaret Thatcherin johtama konservatiivihallitus näki yhteiset markkinat keinona viedä brittiläistä säännöstelyn vapauttamista edistävää esimerkkiä muualle Eurooppaan ². Geddes huomauttaakin sisämarkkinoiden olevan ainoita EU-politiikan alueita, joista brittipäätäjät ajan saatossa, puoluekantaan katsomatta, ovat kokeneet EU-jäsenyyden tuoneen maalle hyötyä ³. Koska Iso-Britannia ei kuulu euroon ja esimerkiksi EU:n yhteinen ulko- ja turvallisuuspolitiikka köhii, on Iso-Britannian keskittyminen toimivien sisämarkkinoiden kehittämiseen mielestäni muutoinkin luontevaa.

Sisämarkkinoidenkin osalta Iso-Britanniassa on kuitenkin ollut varaumia. Sisämarkkinat käsittävät tavaroiden, pääoman, palveluiden sekä ihmisten vapaan liikkuvuuden. Tavaroiden, pääoman ja palveluiden vapauttaminen ei ole aiheuttanut Britannialle ongelmia. Ihmisten vapaaseen liikkuvuuteen ja rajamuodollisuuksista luopumiseen on kuitenkin asennoiduttu kriittisemmin. Tästä kertookin varaumat ihmisten vapaaseen liikkumiseen sekä Schengen alueen ulkopuolelle jääminen. Siinä missä tavaroiden, palveluiden ja pääoman vapaa liikkuvuus nähdään olevan matalan politiikan (low politics) asia-alue, on ihmisten liikkuvuus ja maahanmuuttokysymys valtiolle yksi sen tärkeimmistä (high politics) kysymyksistä ⁴. ”[...] Britannia ei osallistu Schengen alueeseen, emmekä aio heikentää rajavalvontaamme” ⁵. ”Me emme kuulu Schengen sopimukseen, eikä meidän tulekaan kuulua, koska on oikein että hyödynnämme luonnollista etuamme saarivaltiona

¹ The absolutely key thing is that the single market is unchanged [...] We are a trading nation, and we need the single market for trade, investment and jobs. The EU makes Britain a gateway to the largest single market in the world for investors; it secures half of our exports and millions of British jobs [...] I do believe that it is in Britain’s interest to be in the European Union and to be active, especially on those dossiers where that is in our interest—chief among which is the single market. (Dokumentti 6.)

² Hix ja Höyland 2011, 210.

³ Geddes 2004, 139.

⁴ Hix ja Höyland 2011, 292.

⁵ [...] Britain does not participate in the Schengen border area, and we are not going to weaken our border controls. (Dokumentti 5.)

*suojellaksemme itseämme [...]”*¹. Tämä on yksi konkreettinen esimerkki Iso-Britannian EU-politiikasta, missä integraatio low politics -sektorilla on yleensä mutkatonta sikäli kun näin voi ilmaista. Kun ryhdytään käsittelemään yhdentymistä high politics -kysymyksissä, alkaa kriittisiä äänensävyjä nousta esiin.

Selkeä intressi ja prioriteetti Iso-Britannialle on myös vallan säilyttäminen kansallisen päätöksenteon piirissä. Entiselle maailmanvallalle on ottanut koviin, ettei se pysty enää itse määrätä tahtiaan. Pääministeri Cameron totesi kesäkuussa 2010 heti hallituskauden alussa, että ”*Olen jo kauan aikaa uskonut, ja uskon yhä, että Britannian ja Euroopan voimasuhteet eivät ole oikein. Haluaisinkin osan vallasta takaisin.*”² Päätösvalta tulee toisaalta säilyttää maassa, ja toisaalta osa Brysseliin annetusta vallasta tulee hankkia takaisin. EU:n nähdäänkin kaventaneen liikaa maan liikkumavaraa. Pääministerin mielestä ”*Euroopan komissiosta ja, vielä erityisemmin, yhteispäätösmenettelystä sekä Lissabonin sopimuksella Euroopan parlamentille annetuista vahvuuksista seuraa uhkia. Minun täytyy myöntää, että tämä tekee työstämme haastavampaa.*”³

Tätä intressiä selventää Iso-Britannian taipumaton kansallinen identiteetti ja näkemys maan suvereniteetista, joka perustuu keskeisesti parlamentaarisen kulttuuriin ja demokratiaan. Vallan siirtäminen EU:n ylikansallisille toimielimille ei yksinkertaisesti ole mahdollinen tästä näkökulmasta.⁴ EU:n integraation syvenemistä, missä Iso-Britannia olisi mukana, ei ole oikein nähtävissä, koska itsenäisten valtioiden olemassaolo ja parlamentaarinen demokratia ovat Iso-Britannialle niin fundamentaalisia kulmakiviä.

Mielestäni selvä esimerkki tästä intressistä on joulukuun 2011 Eurooppa-neuvostossa tehty sopimus talousunionista, jonka ulkopuolelle Iso-Britannia jättäytyi. Pääministerin mielestä sopimusta ei voitu hyväksyä, sillä se olisi tarkoittanut vallan siirtämistä Iso-Britanniasta Brysseliin⁵. Hallitus kritisoi Brysselin päätöksentekokoneistoa siitä, että jäsenvaltioille sanellaan ehtoja miten tulisi toimia ja samalla sysätään toimielinten vastuut ja tehtävät sivummalle⁶. Iso-Britannia ei myöskään pidä sopivana, että toimielimiä käytettäisiin tämän hallitustenvälisen sopimuksen seurannassa.

¹ We are not in the Schengen no-borders agreement, and neither should we be, because it is right that we use our natural advantage as an island to protect ourselves [...] (Dokumentti 6.)

² I have long believed, and still believe, that the balance of powers between Britain and Europe is not right, and I would like some of those powers returned. (Dokumentti 6.)

³ There are threats [...] coming from the European Commission and, more particularly, from the co-decision procedure and the great strength that had been given to the European Parliament under the Lisbon treaty. It makes our work harder, I have to be frank. (Dokumentti 4.)

⁴ Marcussen et al. 1999, 626.

⁵ Dokumentti 6.

⁶ Dokumentti 5.

Vallan siirrossa Lontoosta Brysseliin on ennen kaikkea kyse Wendin esiin nostamasta autonomian intressistä, mitä kuvaa pelko suvereniteetin vähenemisestä.

Oppositio kuitenkin kritisoi hallitusta voimakkaasti talouskriisin aikana kansallisen edun laiminlyömisestä. Hallitustenvälisessä politiikassa onkin opposition mielestä epäonnistuttu. Sen sijaan, että pääministeri olisi edistänyt Brysselissä Iso-Britannian etua, jätti hän maan ilman mitään sananvaltaa päätöksenteossa ¹. Oppositioista alleviivattiinkin, että ”*Hän ei halunnut sopimusta, koska hän ei saanut sitä puolueessaan läpi. Hän teki Britannian suurimman virheen Euroopassa sukupolveen vastaamalla puolueensa isoimpaan vastarintaan, mitä sukupolveen on nähty.*”²

5.3. IDENTITEETTIEN JA INTRESSIEN VERTAILUA

Tässä luvussa olen tähän mennessä esitellyt parlamenttikeskustelujen valossa Suomen ja Iso-Britannian identiteettejä ja intressejä. Seuraavaksi tarkoitukseni on vielä vertailla maiden näkemyksiä tutkimustulosten perusteella.

Molemmat maat ovat viime aikoina leimautuneet muiden jäsenmaiden silmissä hankaliksi puskuroijiksi. Suomi on sitkeästi vaatinut lainatakuilleen vakuuksia samalla kun Iso-Britannia on pyrkinyt eristäytymään koko eurosotkusta. Iso-Britannian linja on toisaalta ihan ymmärrettävä, sillä se ei ole osa euroaluetta. Suomi puolestaan on ottanut euroalueen kriisin hoidossa aktiivisen ja määrätietoisien roolin. Vaikka sen näkemyksiä seurataan tällä hetkellä tarkemmin kuin ehkä aiemmin, ei Suomella ole kokonsa puolesta mahdollisuutta kivuta Iso-Britannian, Ranskan ja Saksan kaltaiseksi jättiläiseksi.

Suomen ja Iso-Britannian intresseistä ja identiteeteistä on havaittavissa niin yhtäläisyyksiä kuin eroavaisuuksia. Euroalueen vakauttaminen ja talousongelmien ratkaiseminen ovat selvästi Suomen ja Iso-Britannian tärkeimpiä prioriteetteja tällä hetkellä. Unionin taloudellinen tilanne ei ole kummallekaan toivottava ja molemmat maat toivovat parannuskeinojen löytyvän pikaisesti. Vaikka Iso-Britannia on pyrkinyt tekemään eroa euroalueen ongelmiin, ovat molemmat maat alleviivanneet selväsanaisesti sitoutumistaan Euroopan unioniin. Molemmat tukevatkin kriisin ratkaisuja EU:n jäseninä. EU-jäsenyyttä pidetään Suomessa ja Iso-Britanniassa yleisesti eliitin mielestä hyvänä asiana ja maan kokonaisedun kannalta kannatettavana. Toki epäileviä mielipiteitä jäsenyydenkin

¹ Dokumentti 6.

² He did not want a deal, because he could not deliver it through his party. He responded to the biggest rebellion of his party in Europe in a generation by making the biggest mistake of Britain in Europe for a generation. (Dokumentti 6.)

osalta on esitetty. Nämä kannanotot eivät ole kuitenkaan saaneet taakseen laaja-alaista tukea, minkä vuoksi EU-kriittiset ainekset eivät ole toistaiseksi onnistuneet vaikuttamaan Suomen tai Iso-Britannian EU-politiikkaan haluamallaan tavalla. EU-jäsenyys on päättäjien mielestä molemmissa maissa kaikin puolin itsestään selvä asia.

Maita yhdistää hyvin selkeästi myös oman edun ajaminen. Euroalueen kriisin osalta tehtyjä ratkaisuja perustellaankin lähinnä kansallisesta näkökulmasta. Parlamenttikeskusteluissa puhutaan etupäässä suomalaisten edusta ja brittien edusta, ei esimerkiksi yleiseurooppalaisesta edusta. Tämä korostaakin sitä, kuinka erillään kansallisissa keskusteluissa oman maan etu ja eurooppalainen etu yhä ovat. Kansallisesta näkökulmasta kollektiivista eurooppalaista etua ei olekaan päässyt viime vuosina selvästi rakentumaan. Kuitenkin on huomioitava, että Suomen keskusteluissa mainitaan kyllä eurooppalaisten yhteinen etu ja hyvä, mikä ilmentää jonkinasteista samaistumista muihin jäsenvaltioihin sekä Suomen ja Euroopan välisen rajan hämärtymistä.

Lisäksi sisämarkkinoiden ja vapaakaupan painottaminen yhdistää Suomea ja Iso-Britanniaa. Maantieteellisesti Euroopan raja-alueilla sijaitsevana on molemmille vientivetoisille maille ollut taloudellisesti varsin tärkeää päästä hyötymään kaupan esteiden purkamisen tuomista eduista. Riippuvuus eurooppalaisista markkinoista onkin korostunut jäsenvaltioiden talouksissa.

Eroja maiden kannoista on löydettävissä, vaikka monet tavoitteet näyttäytyvät samanlaisina. Selkeä ero on maiden suhtautumisessa toimielinten asemaan kriisin ratkaisemiseksi ja unionin kehittämiseksi. Siinä missä toimielimet nähdään Suomessa pienten jäsenmaiden puolustajina koetaan ne Iso-Britanniassa uhkaavan maan suvereniteettia. Tässä valossa onkin luonnollista, että britit tahtovat rakentaa EU:ta hallitustenvälisenä toimijana ilman uusia toimielinten valtaa kasvattavia sopimuksia. Suomi puolestaan on halunnut korostaa yhteisömetodia ja sopimukseen nojaavaa menettelyä. Nykytilanne tuntuu kuitenkin suosivan Iso-Britannian linjaa.

Toinen merkittävä ero maiden välillä on siinä, että Suomen hallitus suhtautuu myönteisemmin EU-tason yhteistyöhön kuin Iso-Britannian konservatiivijohtoinen hallitus. Vaikka EU-jäsenyyttä molemmissa maissa kannatetaan, on tapa tehdä yhteistyötä erilainen. Esimerkiksi viime aikoina Suomi on pyrkinyt aktiivisesti osallistumaan kriisiä taltuttaviin toimiin kun Iso-Britannia on pyrkinyt jättäytymään ratkaisujen ulkopuolelle.

Aineiston perusteella voi todeta, että Suomi ja Iso-Britannia toimivat tällä hetkellä verrattain itsekkäästi ja osallistuvat taloudellisiin toimenpiteisiin lähes yksinomaan oman taloudellisen

hyvinvointinsa turvaamiseksi. Kriisin aikana kansallinen etu ja intressit ovatkin korostuneet. Mielestäni Suomen ja Iso-Britannian intressit kuvastavat nykyisiä eurooppalaisia trendejä, joiden perusteella yhä enenevässä määrin erottuvat unionin ydin eli 17 jäsenmaan euroalue ja sen ulkopuoliset 10 jäsenvaltioita. Toinen yleistynyt trendi on jako hallitustenvälisyyttä sekä yhteisömetodia kannattaviin maihin.

Mitä tulee Wendtin neljään perustavanlaatuisen kansalliseen intressiin niin mielestäni ne kuvaavat Suomen ja Iso-Britannian, myös koko Euroopan, intressejä hyvin. Koska kyseessä on erityisesti taloutta rasittava kriisi, on luonnollista, että taloudellisen hyvinvoinnin kansallinen intressi on korostunut. Myös toisen universaalien kansallisten intressien eli suvereniteetin puolustaminen käy ilmi molempien maiden näkemyksissä. Tämä käy selville parlamenttikeskusteluissa esimerkiksi vastustamalla vallan siirtoa Brysseliin tai pelkona suurten jäsenmaiden kasvavasta roolista.

Ajatus, että kasvava vuorovaikutus johtaa kollektiivisten intressien sekä identiteettien rakentumiseen, niin kuin Wendt väittää, ei näytä ainakaan toistaiseksi pätevän yleisesti Euroopassa. Kansalliset intressit ja identiteetit ovat sen verran vahvoja ja vakaita. Ajatus, että eurooppalainen identiteetti tulisi ja nousisi kansallisten identiteettien yläpuolelle, näyttää ainakin nykyhetkisten kansallisten keskusteluiden perusteella Suomessa ja Iso-Britanniassa mahdottomalta. Esimerkiksi Iso-Britannia lähestyy Eurooppaa yhä edelleen toiseuden kautta, mikä kuvastaa kansallisen identiteetin vahvuutta eikä jätä paljoa tilaa eurooppalaisen identiteetin rakentumiselle osaksi yhteiskuntaa. Eurooppalaisten kesken onkin hankalaa löytää yhteenkuuluvuutta.

Kuitenkin Suomi ja Iso-Britannia haluavat alleviivata olevansa sitoutuneita eurooppalaiseen prosessiin. Tämä kertoo mielestäni siitä, että eurooppalaisuudella on oma paikkansa molemmissa maissa. Euroopassa onkin tavallista, että ensin ajatellaan oma valtio, minkä jälkeen myös Eurooppaa (country first, but Europe too)¹.

Suomen EU-politiikka elää murroksessa Euroopan talouspoliittisen kehityksen seurauksena. Aiemmin konsensushakuisesta ja pragmaattisesta sillanrakentajasta on tullut kriisin aikana aktiivisempi ja määrätietoisempi. Suomessa EU-kriittisyys on Euroopan velkakriisin aikana saanut yhä voimakkaampia äänensävyjä, mikä on näkynyt Suomen tiukentuneessa neuvottelustrategiassa: Suomi on käyttänyt veto-oikeutta, vaatinut yksimielisyyttä EVM:n päätöksenteossa sekä perännyt lainatakuille vakuuksia ainoana EU:n jäsenvaltiona. Tämä on ollut pienelle konstruktiiviselle ja aktiiviselle Suomelle jäsenyyden aikana poikkeuksellista. Mielenkiintoinen muutos Suomen EU-

¹ Gillespie ja Laffan 2006, 141.

politiikassa on ollut myös poliittisten puolueiden konsensuksen korvautuminen selkeällä hallituksen ja opposition vastakkainasettelulla eduskunnassa. Silti laaja-alaisesti tarkasteltuna muuttunut yleisilmapiiri ei ole toistaiseksi johtanut räikeisiin irtiottoihin EU-tason yhteistyössä. Uskonkin, että Suomi tulee säilyttämään myönteisen EU-politiikan linjan kriittisyyden voimistumisesta huolimatta.

Iso-Britannian osalta ei ole liioiteltua sanoa, että maa on tienhaarassa suhteessaan Euroopan unioniin. Merkkejä Britannian etääntymiselle unionista on jo pitemmältä ajalta esimerkiksi lukuisten unionin politiikkoihin tehtyjen varaumien muodossa. Britannian eristäytymisestä kertoo tällä hetkellä selkeästi sekä haluttomuus osallistua kriisin ratkaisuihin että eron tekeminen euroalueeseen. Erityisen selväksi tämä kävi joulukuussa 2011, jolloin Iso-Britannia jättäytyi uuden hallitustenvälisen sopimuksen ulkopuolelle. Jatkossa maan EU-politiikka riippuu pääasiassa Britannian sisäpoliittisen tilanteen kehittymisestä ja nykyisen hallituksen aikana siitä, kuinka EU-kriittiset ainekset konservatiivipuolueen sisällä vahvistuvat. Pääministeri David Cameron onkin vaikeassa puristuksessa omien EU-kriittisten takapenkkiäistensä kanssa. Euroskeptikkojen ihanteena näyttääkin olevan hyötyminen yleiseurooppalaisesta vapaakaupasta ja avoimista sisämarkkinoista, ilman Brysselin puuttumista maan sisäisiin asioihin.

6. LOPUKSI

Olen pro gradu -tutkielmassani tarkastellut Suomen ja Iso-Britannian kansallisia identiteettejä sekä intressejä Euroopan velkakriisin aikana. Sisällönanalyttisen tutkimusmenetelmän avulla olen pyrkinyt ymmärtämään mahdollisimman kokonaisvaltaisesti, mitä Suomen ja Iso-Britannian keskeisimmät näkemykset ovat viime vuosien aikana olleet. Erityistä mielenkiintoa olen kohdentanut, miten parlamenttikeskusteluista käyvät selville maiden identiteetit ja intressit, joita olen tarkastellut niin aineiston kuin teoreettisen viitekehyksen näkökulmasta. Analyysini loppupäätelmä oli se, että Suomi ja Iso-Britannia painottavat kriisin hoidossa kansallista etua ja toimivat etupäässä kansallisen identiteetin mahdollistamissa rajoissa. Lisääntynyt EU-tason kanssakäyminen ei ole toistaiseksi rakentanut maiden intressejä ja identiteettejä eurooppalaisemmiksi vaan samaistuminen on yhä vahvasti sidoksissa kansallisuuteen.

Tutkielman alussa kerroin pääpiirteitä Euroopan unionin kehityshistoriasta 1950-luvulta alkaen sekä esittelin talous- ja rahaliitto EMU:n unionin lippulaivaprojektina. Lisäksi kuvailin erikseen Suomen ja Iso-Britannian taivalta EU:n jäseneksi sekä alustin maiden EU-politiikan nykytilanteesta. Tutkielman seuraavassa luvussa esittelin tutkielman teoreettista viitekehystä sosiaalista konstruktivismia. Aloitin tarkastelemalla konstruktivismia yhtenä yhteiskuntatieteellisenä teoriana, minkä jälkeen etenin kuvaamaan konstruktivismin saapumista osaksi Eurooppa-tutkimusta. Luvun tärkein osa oli kuitenkin määritellä tarkemmin, mitä sosiaalinen konstruktivismi on ja mitkä ovat sen merkittävimmät kontribuutiot sosiaalisen ja kulttuurisen todellisuuden ymmärtämiseksi. Tutkielman teoreettinen osuus pohjautui ensisijaisesti Alexander Wendtin teokseen *Social Theory of International Politics* sekä *Journal of European Public Policy* lehdessä vuonna 1999 julkaistuun teemanumeroon sosiaalisesta konstruktivismista Eurooppa-tutkimuksen lähestymistapana. Teoriaosuuden jälkeen esittelin tutkimuksen metodologisia lähtökohtia sekä perustelin primääriaineiston valintaa. Tämän jälkeen oli vuorossa työn varsinainen analyysiluku.

Tämän viimeisen luvun tarkoituksena on ratkoa vielä varsinaista tutkimusongelmaani, miten Suomen eduskunnassa ja Englannin alahuoneessa vuosina 2010–2011 käydyt keskustelut kuvaavat Euroopan unionin nykytilaa. Luku päättynee tämän koko tutkimusprojektin yhteenvedon.

6.1. EUROOPAN UNIONIN NYKYTILASTA

Sotien jälkeisestä eurooppalaisesta rauhanprosessista on kehkeytynyt kuudessa vuosikymmenessä kansainvälisesti merkittävä poliittinen ja taloudellinen toimija, Euroopan unioni. EU on onnistunut

profiloitumaan alueellisen integraation edelläkävijänä, jonka rajat ovat laajentuneet Länsi-Euroopasta pitkälle entisen Neuvostoliiton alueelle. EU on menestystarina, sillä se on lisännyt Euroopan vakautta ja yhdistänyt aiemmin keskenään konflikteihin ajautuneita kansoja. Rauha on tällä hetkellä turvattu. EU:n luonne onkin muuttunut yhä enemmän taloudelliseksi sekä poliittiseksi ja sen toimivalta eri politiikkojen saralla on kasvanut. Erityisesti taloudellisesta yhteistyöstä on rakentunut unionin lippulaivaprojekti.

Euroopan unioni on ajautunut jäsenvaltioissa viime vuosina velloneen velkakriisin myötä historiansa haastavimpaan tilanteeseen. Talouden ongelmat sekä rahamarkkinoiden jatkuva hermoilu ovat kuljettaneet EU:n liikenneympyrään, josta ei näytä löytyvän ulospääsyä. Monet jäsenvaltiot ovat valmiita tiivistämään yhteistyötä samalla kun osa eurokraateista herättelee jo ajatusta muutaman taka-askeleen ottamisesta. Yhteistä näkemyksille on se, että nykytilanne alkaa käydä kestävämmäksi. Menestystarinasta, saati unionin eheydestä, ei tällä hetkellä puhuta. Viime vuodet ovatkin kasvattaneet jäsenmaiden välisiä jännitteitä ja saaneet EU:n kaksi- tai monitahtiselle uralle.

Ensimmäinen EU:n nykytilaa, ja monikehäisyyttä, kuvaava trendi on jako euroalueeseen kuuluvan EU:n eliittijoukon ja sen ulkopuolelle jäävien jäsenvaltioiden kesken. Euroalue koostuu nykyisin 17 jäsenvaltiosta, joiden välinen yhteiskoordinaatio on kasvanut entisestään euroalueen kriisin vaikutuksesta. Useat ajankohtaiset kysymykset eivät kuulukaan kaikkien 27 jäsenmaan kesken käsiteltäviksi. Lisäksi suuri osa unionin kokouksista koskee ainoastaan euroryhmää, jonka sisäinen riippuvuussuhde on kasvanut. Euroalueesta onkin kiistatta kehittynyt EU:n ydin, johon lukeutuvia kuvataan usein EU:n eliitiksi. Vastaavasti ulkopuolelle jääneiden jäsenvaltioiden rooli on päässyt kaventumaan. Tähän on jäsenvaltioiden päättäjillä mielestäni kuitenkin mahdollisuus vaikuttaa. Kriisin aikana esimerkiksi Ruotsi on alleviivannut pyrkimystä olla osa EU:n ydintä. Ruotsi haluaa olla mahdollisimman lähellä euroaluetta, toimia rakentavasti ja pitää EU:ta koossa. Useat euroalueen ulkopuoliset EU-maat ovatkin korostaneet tarvetta tehdä kaikki mahdollinen koko unionin yhtenäisyyden turvaamiseksi. Toisin kuin Iso-Britannia, joka on pyrkinyt korostamaan, että euroalue saa hoitaa kriisinsä itse.

Toinen jännite jäsenvaltioiden välillä on jakautuminen yhteisömetodin ja hallitustenvälisyyden kannattajiin. Pienten jäsenvaltioiden kannalta mahdollisimman vahva komissio, yhteisömetodilla tehdyt päätökset sekä sopimukseen nojaava toiminta on mieluista. Nykyinen linja tuntuu suosivan kuitenkin hallitustenvälistä linjaa, ja etenkin Saksan ja Ranskan kahdenväliset päätökset ovat kriisin aikana lisääntyneet. Monesti ne ovatkin formuloineet yhteisen esityksen, jonka ne esittelevät muille

jäsenvaltioille ja toimielimille vasta paikan päällä Brysselissä, tai aivan tätä ennen. Tämä kuvastaa tyypillistä EU-politiikkaa, missä pienet ja suuret jäsenvaltiot hakevat keskinäistä tasapainoa ja usein pienemmät jäsenvaltiot joutuvat sopeutumaan valmiisiin ratkaisuihin ¹.

Kolmas kehityspiirre on viime aikoina ollut aiempaa selkeämpi jako pohjoisten ja eteläisten jäsenvaltioiden välillä. Tästä on joissain yhteyksissä puhuttu myös rikkaiden ja köyhien välisenä kuiluna. Yhä enenevässä määrin tätä jaottelua on pyritty selittämään kulttuurisilla eroavaisuuksilla sekä eri toimintatavoilla. Pohjoisia jäsenvaltioita on kuvattu vastuullisina taloudenhoitajina, jotka toimivat pragmaattisesti sekä yhteisten sääntöjen puitteissa. Eteläiset jäsenvaltiot taas on nähty harjoittavan löyhää taloudenpitoa, ”menevän sieltä missä aita on matalin” sekä toimivan vastuuttomasti.

Neljäs suuntaus on ristiriita kansallisen edun ja eurooppalaisen solidaarisuuden välillä. Kansallisen edun puolustaminen on mielestäni entistä selvemmin esillä EU-keskusteluissa, ja poliittisia sekä taloudellisia ratkaisuja kriisin hillitsemiseksi tehdään ennen kaikkea kansallisesta näkökulmasta. Vaikka Brysselissä vielä puhalletaan yhteen ja toistetaan eurooppalaisten yhteistä etua, muuttuu päättäjien ääni kotimaahan saavuttaessa. Silloin esiinnyttään kansallisen edun puolustajana, bulldoggina, kuten Britannian pääministeriä David Cameronia osuvasti kuvattiin. Tämä kertoo mielestäni siitä, että yhteenkuuluvuus toimii nykyisin lähes yksinomaan vain kansallisella tasolla. Solidaarisuus on oikeutettua ja perusteltavissa kansallisissa kysymyksissä kuten verotuksessa ja tulonsiirroissa. Jos yhteisvastuuta laajennetaan eurooppalaiselle tasolle, se ei enää resonoi yhtä hyvin kansassa eikä ole samalla tavoin perusteltavissa.

Solidaarisuus on ilmennyt Euroopan tasolla lainatukuina ja rahansiirtona. Kuten Financial Timesissa helmikuussa 2012 todettiin, ovat nämä toimenpiteet pitäneet EU:ta hengissä. Solidaarisuudella kuitenkin tässäkin tutkielmassa tarkoitetaan toisenlaista, perustavanlaatuisempaa ajatusta, jolla voidaan selittää miksi jäsenvaltiot auttaisivat vaikeuksiin ajautuneita euromaita tai miksi lainan vastineeksi tehtävät uudistukset ongelmamaissa eivät olisi pelkästään rangaistukseksi. Tällaista solidaarisuutta EU:ssa ei ole ilmennyt.²

Viides yleiskehitys on EU-kriittisyyden ja EU-vastaisuuden sekoittuminen keskusteluissa. Tämän hetkinen yhteiskunnassa versova EU-kriittisyys on enemmän kontekstisidonnaista kuin kokonaisvaltaista ja ei tarkoita samaa kuin EU:n vastustaminen. Harvemmin unionia suoranaisesti

¹ Raunio ja Saari 2006, 249.

² Financial Times 23.2.2012.

vastustetaan, sillä sen nähdään varsin laaja-alaisesti vakauttaneen Eurooppaa ja tuoneen mukanaan positiivisia vaikutuksia jäsenvaltioissa. Kriittisyyttä pyritään turhan usein leimaamaan negatiiviseksi ominaisuudeksi, jotain mitä vastaan tulee puolustautua ja argumentoida voimakkaasti. Esimerkiksi tieteessähän kriittisyys on hyve. Euroalueen kriisin aikana kriittiset näkemykset ovatkin monipuolistaneet EU-asioista käytyjä keskusteluja.

Toinen olennainen asia, mikä eurooppalaisissa keskusteluissa on viime vuosina päässyt unohtumaan on se, että Eurooppa olisi kriisissä ilman euroakin. Kyseessä ei ole harhaanjohtavasti eurokriisi vaan euroalueen velkakriisi. Kriisi on vaivannut myös euroalueen ulkopuolisia EU-maita, kuten esimerkiksi Latviaa ja Unkaria. Euroa on ollut helppo syyllistää, mutta todelliset syylliset ovat kuitenkin olleet muualla kuin EKP:n tiloissa Frankfurtissa.

EU:lla näyttää olevan tällä hetkellä useita vaihtoehtoja: lisätä integraatiota, ottaa muutama askel taaksepäin tai eriytyä. Tulevissa keskusteluissa EU:n suunnasta on tärkeää erottaa akuutti kriisinhoito erilleen. Tämä mahdollistaa tarkastella EU:ta pitemmällä aikajanelalla ja palauttaa mieleen, minkä varaan yhteistyötä on alusta alkaen ryhdytty rakentamaan. Integraatio perustuu paljon muuhunkin kuin taloudellisiin toimenpiteisiin ja poliittisiin ratkaisuihin. Unionin kulmakivenä ovat yhteiset ideat ja arvot demokratiasta, ihmisoikeuksista, tasa-arvosta ja kansalaisvapauksista. Euroopan unionin merkitystä miettiessä on hyvä palata tähän. Tulevaisuuden kannalta keskeistä onkin, että jäsenmaat yhä jakavat nämä arvot, haluavat toimia yhteisesti saavutettujen päämäärien eteen ja osoittavat enemmän solidaarisuutta - sitä perustavanlaatuista.

6.2. TYÖN TARKASTELUA

Tämän pro gradu -työn ensi vaiheista on kulunut lähes tarkalleen kaksi vuotta. Tutkielman tekeminen on ollut mielenkiintoinen projekti, jonka aikana olen oppinut ymmärtämään miten EU:sta on muotoutunut ainutlaatuinen poliittinen järjestelmä ja valtioiden välinen toimija, sekä miten moninaisia mahdollisuuksia sen tarkasteleminen politiikan tutkimukselle tarjoakaan. Lisäksi olen oppinut, että EU:n ymmärtäminen on nykyaikana tarpeen, sillä sen toimivallan piiriin kuuluvat päätökset koskettavat paitsi jäsenvaltioita myös jokaista kansalaista.

Siinä missä alunperin ajatuksenani oli syventyä Kreikan ensimmäisen tukipaketin aikaisiin keskusteluihin, ei kriisin pitkittymistä voinut työn edetessä jättää huomiotta. Tämän vuoksi mielestäni olikin tarpeellista laajentaa keskusteluita koskemaan pitempää ajanjaksoa. Tämä oli kannattava päätös, sillä Suomen EU-politiikka on muuttunut keväästä 2010 huomattavasti,

erityisesti vuoden 2011 eduskuntavaalien seurauksena. Jokseenkin samoin on myös Iso-Britanniassa, missä poliittinen keskustelu käynnistyi pikkuhiljaa 2010 parlamenttivaalien jälkeen.

Lisäksi tarkoitukseni oli ensi alkuun tehdä vertailevaa tutkimusta useammankin jäsenmaan välillä. Kielitaidon ja tutkielman luonteen vuoksi oli kuitenkin syytä keskittyä vain kahteen crucial case -maahan, minkä vuoksi analysoin ainoastaan Suomen ja Iso-Britannian parlamenttikeskusteluja viime vuosilta. Tämä oli mielestäni hyvä päätös, sillä jo kahden jäsenvaltion vertailu antoi riittävästi esimerkkejä EU:n nykytilasta. Silti on syytä korostaa, että 25 jäsenmaata jäi tämän tutkimuksen ulkopuolelle ja mikäli vertailukohteet olisivat olleet toiset, tuloksetkin olisivat olleet todennäköisesti muunlaiset. Jos vertailevan tutkimuksen tekeminen 27 valtion välillä ei houkuttele, voi hedelmällisen tutkimuksen saada mielestäni aikaiseksi, jos tutkimuskohteet valitsee esimerkiksi pohjoisten ja eteläisten jäsenmaiden tai nettomaksajien ja nettosaajien väliltä.

Ajankohtaisen velkakriisin tutkiminen on merkinnyt paneutumista alati muuttuvan unioniin. Tutkielman edetessä ja kriisin kroonistuessa on tullut selväksi, että EU ei ole ainoastaan taloudellinen projekti. Silti uskon, että taloudelliset kysymykset tulevat hallitsemaan unionin toimintaa lähivuosina. Velkakriisiä ei ole selätetty, jäsenmaiden työttömyysluvut ovat kasvussa ja väestön ikääntyminen asettaa rakenteellisia haasteita ympäri Eurooppaa. Näiden haasteiden kohtaaminen vaatii Euroopalta taloudellisten ratkaisujen lisäksi yhtenäisyyttä ja yhteisöllisyyttä.

Tutkielman edetessä ovatkin tulleet selväksi teoreettisen lähestymistavan sekä tutkimukseni aiheen välinen yhtäläisyys. EU:n toimintaa ei voi lähestyä ainoastaan materiaalisista premisseistä vaan tarkastelussa on huomioitava myös idealistiset merkitykset. Keskeisiä käsitteitä tässä ovatkin juuri identiteetit ja intressit sekä itsen ja toisen määrittäminen. Uskon, että EU-tutkimuksessa konstruktivismi tulee kiinnittymään jatkossakin eurooppalaisten identiteettien tutkimiseen. Mahdollisesti lisääntyvät tulonsiirrot unionin sisällä sekä unionin laajeneminen yhä pidemmälle itään herättävät relevantteja kysymyksiä, ja jopa uhkia, eurooppalaisuuden rakentumiselle samoin kuin muuttuva maailmanpoliittinen asetelma, johon Eurooppa on pakotettu asennoitumaan uudelleen.

LÄHTEET

PRIMAARILÄHTEET

Suomen eduskunnan täysistunnon pöytäkirja 4.5.2010. Saatavissa

<[http://www.eduskunta.fi/triphome/bin/thw/trip?\\${APPL}=utpptk&\\${BASE}=faktautpPTK&\\${T
HWIDS}=0.49/1344445909_196870&\\${TRIPPIFE}=PDF.pdf](http://www.eduskunta.fi/triphome/bin/thw/trip?${APPL}=utpptk&${BASE}=faktautpPTK&${T
HWIDS}=0.49/1344445909_196870&${TRIPPIFE}=PDF.pdf)>, luettu viimeksi 8.8.2012.

(dokumentti 1)

Suomen eduskunnan täysistunnon pöytäkirja 15.3.2011. Saatavissa

<[http://www.eduskunta.fi/triphome/bin/thw/trip?\\${APPL}=utpptk&\\${BASE}=faktautpPTK&\\${T
HWIDS}=0.0/1344446160_293266&\\${TRIPPIFE}=PDF.pdf](http://www.eduskunta.fi/triphome/bin/thw/trip?${APPL}=utpptk&${BASE}=faktautpPTK&${T
HWIDS}=0.0/1344446160_293266&${TRIPPIFE}=PDF.pdf)>, luettu viimeksi 8.8.2012.

(dokumentti 2)

Suomen eduskunnan täysistunnon pöytäkirja 13.12.2011. Saatavissa

<[http://www.eduskunta.fi/triphome/bin/thw/trip?\\${APPL}=utpptk&\\${BASE}=faktautpPTK&\\${T
HWIDS}=0.34/1344446494_236940&\\${TRIPPIFE}=PDF.pdf](http://www.eduskunta.fi/triphome/bin/thw/trip?${APPL}=utpptk&${BASE}=faktautpPTK&${T
HWIDS}=0.34/1344446494_236940&${TRIPPIFE}=PDF.pdf)>, luettu viimeksi 8.8.2012.

(dokumentti 3)

Iso-Britannian parlamentin alahuoneen täysistunnon pöytäkirja 21.6.2010. Saatavissa

<<http://www.publications.parliament.uk/pa/cm201011/cmhansrd/chan18.pdf>>, luettu viimeksi 8.8.2012. (dokumentti 4)

Iso-Britannian parlamentin alahuoneen täysistunnon pöytäkirja 27.6.2011. Saatavissa

<<http://www.publications.parliament.uk/pa/cm201011/cmhansrd/chan177.pdf>>, luettu viimeksi 8.8.2012. (dokumentti 5)

Iso-Britannian parlamentin alahuoneen täysistunnon pöytäkirja 12.12.2011. Saatavissa

<<http://www.publications.parliament.uk/pa/cm201011/cmhansrd/chan239.pdf>>, luettu viimeksi 8.8.2012. (dokumentti 6)

SEKUNDÄÄRISLAHTEET

Adler, Emmanuel (2005), Constructivism and International Relations. Teoksessa Carlsnaes, Walter - Thomas Risse - Beth A. Simmons (toim.), *Handbook of International Relations*, Lontoo: Sage Publications. ss. 95 – 118.

Barnett, Michael (2005), Social Constructivism. Teoksessa Baylis, John - Steve Smith (toim.), *The Globalization of World Politics: An Introduction to International Relations*, Oxford: Oxford University Press. ss. 251 – 270.

Buller, Jim (2008), New Labour and the European Union. Teoksessa Beech, Matt - Simon Lee (toim.), *Ten Years of New Labour*, Basingstoke: Palgrave MacMillan. ss. 136 – 150.

Candelon, Bertrand - Franz C. Palm (2010), Banking and Debt Crisis in Europe: The Dangerous Liaisons?, *De Economist* 158 (1): 81 – 99.

Checkel, Jeffrey T. (1999), Social Construction and Integration, *Journal of European Public Policy* 6 (4): 545 – 560.

Checkel, Jeffrey T. – Peter J. Katzenstein (2009), The Politicization of European Identities. Teoksessa Checkel, Jeffrey T. – Peter J. Katzenstein (toim.), *European Identity*, Cambridge: Cambridge University Press. ss. 1 – 25.

Checkel, Jeffrey T. – Peter J. Katzenstein (2009), Conclusion: European Identity in Context. Teoksessa Checkel, Jeffrey T. – Peter J. Katzenstein (toim.), *European Identity*, Cambridge: Cambridge University Press. ss. 213 – 227.

Christiansen, Thomas - Knud Erik Jörgensen - Antje Wiener (1999), The Social Construction of Europe, *Journal of European Public Policy* 6 (4): 528 – 544.

Copeland, Dale C. (2006), The Constructivist Challenge to Structural Realism. Teoksessa Guzzini, Stefano - Anna Leander (toim.), *Constructivism and International Relations: Alexander Wendt and his critics*, Lontoo: Routledge. ss. 1 – 20.

Diez, Thomas (1999), Speaking 'Europe': the Politics of Integrations Discourse, *Journal of European Public Policy* 6 (4): 598 – 613.

Gamble, Andrew (2012), Better Off Out? Britain and Europe, *The Political Quarterly* 83 (3): 468 – 477.

Geddes, Andrew (2004), *The European Union and British Politics*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.

Gillespie, Paul - Brigid Laffan (2006), European Identity: Theory and Empirics. Teoksessa Cini, Michelle - Angela K. Bourne (toim.), *Palgrave Advances in European Union Studies*, Basingstoke: Palgrave Macmillan. ss. 131 – 150.

Hirsjärvi, Sirkka - Pirkko Remes - Paula Sajavaara (2009), *Tutki ja Kirjoita*. Helsinki: Tammi.

Hix, Simon (2005), *The Political System of European Union*. Lontoo: Palgrave MacMillian.

Hix, Simon - Björn Höyland (2011), *The Political System of the European Union*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.

Jackson, Robert - Georg Sörensen (2010), *Introduction to International Relations: Theories and Approaches*. Oxford: Oxford University Press.

Joenniemi, Pertti (2002), Finland in the New Europe: A Herderian or Hegelian project? Teoksessa Hansen, Lene - Ole Waever (toim.), *European Integration and National Identity: The Challenge of the Nordic States*, Lontoo: Routledge. ss. 182 – 213.

Jääskinen, Niilo (2000), Eduskunta: aktiivinen sopeutuja. Teoksessa Raunio, Tapio - Matti Wiberg (toim.), *EU ja Suomi: Unionijäsenyyden vaikutukset suomalaiseen yhteiskuntaan*, Helsinki: Edita. ss. 114 – 134.

Keinänen, Markku - Liisa Talonpoika (2006), Suomen EU-kantojen muodostaminen. Teoksessa Stubb, Alexander (toim.), *Marginaalista ytimeen: Suomi Euroopan unionissa 1989 - 2003*, Helsinki: Tammi. ss. 252 – 271.

Krippendorff, Klaus (2004), *Content Analysis: An Introduction to Its Methodology*. Thousand Oaks: Sage Publications.

Ladrech, Robert (2010), *Europeanization and National Politics*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.

Laursen, Finn (2010), The Nordic countries: between scepticism and adaptation. Teoksessa Carbone, Maurizio (toim.), *National Politics and European Integration: From the Constitution to the Lisbon Treaty*, Cheltenham: Edward Elgar. ss. 182 – 196.

Marcussen, Martin - Thomas Risse - Daniela Engelmann-Martin - Hans Joachim Knopf - Klaus Roscher (1999), Constructing Europe? The Evolution of French, British and German Nation State Identities, *Journal of European Public Policy* 6 (4): 614 – 633.

McCormick, John (2003), *Contemporary Britain*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.

McCormick, John (2008), *Understanding the European Union: A Concise Introduction*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.

Nugent, Neil - David Phinnemore (2010), United Kingdom: Red Lines Defended. Teoksessa Carbone, Maurizio (toim.), *National Politics and European Integration: From the Constitution to the Lisbon Treaty*, Cheltenham: Edward Elgar. ss. 71 – 89.

Raunio, Tapio - Matti Wiberg (2000), Johdanto: Suomi astuu unioniaikaan. Teoksessa Raunio, Tapio ja Matti Wiberg (toim.), *EU ja Suomi: Unionijäsenyyden vaikutukset suomalaiseen yhteiskuntaan*, Helsinki: Edita. ss. 9 – 23.

Raunio, Tapio - Teija Tiilikainen (2003), *Finland in the European Union*. Lontoo: Frank Cass.

Raunio, Tapio (2006), Poliittinen järjestelmä: konsensusta kansallisen edun hengessä. Teoksessa Raunio, Tapio - Juho Saari (toim.), *Eurooppalaistuminen: Suomen sopeutuminen Euroopan integraatioon*, Helsinki: Gaudeamus. ss. 41 – 71.

Raunio, Tapio - Juho Saari (2006), Johdanto: Kymmenen vuotta Euroopan unionissa. Teoksessa Raunio, Tapio - Juho Saari (toim.), *Eurooppalaistuminen: Suomen sopeutuminen Euroopan integraatioon*, Helsinki: Gaudeamus. ss. 9 – 40.

Raunio, Tapio - Juho Saari (2006), Johtopäätökset: EU-jäsenyys yhteiskunnan rakennemuutoksen vauhdittajana. Teoksessa Raunio, Tapio - Juho Saari (toim.), *Eurooppalaistuminen: Suomen sopeutuminen Euroopan integraatioon*, Helsinki: Gaudeamus. ss. 234 – 251.

Raunio, Tapio (2011), The Gatekeepers of European Integration? The Functions of National Parliaments in the EU Political System, *Journal of European Integration* 33 (3): 303 – 321.

Risse, Thomas (2009). Social Constructivism and European Integration. Teoksessa Diez, Thomas - Antje Wiener (toim.), *European Integration Theory*, Oxford: Oxford University Press. ss. 144 – 160.

Schimmelfennig, Frank (2010), Integration Theory. Teoksessa Egan, Michelle - Neill Nugent - William E. Paterson (toim.), *Research Agendas in EU Studies: Stalking the Elephant*, Basingstoke: Palgrave Macmillan. ss. 37 – 59.

Talani, Leila Simona (2011), The UK and the Euro in the Aftermath of the Global Financial Crisis. Teoksessa Posta, Pompea Della - Leila Simona Talani (toim.), *Europe and the Financial Crisis*, Basingstoke: Palgrave MacMillan. ss. 127 – 142.

Tuomi, Jouni - Anneli Sarajärvi (2002), *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Tammi.

Tuomi, Jouni - Anneli Sarajärvi (2009), *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Tammi.

Vromen, Ariadne (2010), Debating Methods: Rediscovering Qualitative Approaches. Teoksessa Marsh, David - Gerry Stoker (toim.), *Theory and Methods in Political Science*, Basingstoke: Palgrave MacMillan. ss. 249 – 266.

Wendt, Alexander (2006), Social Theory as Cartesian Science: An Auto-critique from a Quantum Perspective. Teoksessa Guzzini, Stefano - Anna Leander (toim.), *Constructivism and International Relations: Alexander Wendt and his critics*, Lontoo: Routledge. ss. 181 – 219.

Wendt, Alexander (1999), *Social Theory of International Politics*. Cambridge: Cambridge University Press.

Widgrén, Mika (2001), *Euroopan integraation talous ja politiikka*. Helsinki: Taloustieto.

Widgrén, Mika (2006), Talous: EU:n vaikutukset vaikeasti eroteltavissa. Teoksessa Raunio, Tapio - Juho Saari (toim.), *Eurooppalaistuminen: Suomen sopeutuminen Euroopan integraatioon*, Helsinki: Gaudeamus. ss. 72 – 107.

Williams, Shirley (2011), Britain in the European Union: A Way Forward, *The Political Quarterly* 80 (Supplement s1): 233 – 250.

INTERNETLÄHTEET

Eurobarometri 2011. Saatavissa

<http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb75/eb75_publ_en.pdf>, luettu viimeksi 5.9.2012.

Parliament's role: Europe. Saatavissa <<http://www.parliament.uk/about/how/role/europe/>>, luettu viimeksi 5.9.2012.

European Scrutiny Committee: role. Saatavissa

<<http://www.parliament.uk/business/committees/committees-a-z/commons-select/european-scrutiny-committee/role/>>, luettu viimeksi 5.9.2012.

EU-asiat eduskunnassa. Saatavissa

<<http://web.eduskunta.fi/Resource.phx/eduskunta/tervetuloa/euasiat.htx>>, luettu viimeksi 27.9.2012.

SANOMALEHTIARTIKKELIT

Stephens, Philip. *Europe says goodbye to solidarity*. Kommentti. Financial Times 23.2.2012.

The Finn Red Line. Uutinen. The Economist 25.8.2012.